

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1957

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 20

23—24 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 23 maj		Sid.
Ändrad handläggning av valutaregleringsärenden	4	
Lagförslag om jordfästning m. m.	15	
Ändring i strafflagen	22	
Ändring i allmänna ransoneringslagen m. m.	23	
Sammanläggning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen	32	
Anslag till fortsättningskurs för hemkonsulenter m. m.	41	
Ökad intagning av studerande vid de tekniska högskolorna	42	
Anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. m.	49	
Riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.	54	
Lagförslag om prästval	56	
Beredskapslagring av olja	60	

Fre dagen den 24 maj

Lagförslag om fiskearrenden m. m.	69
Ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar	79
Ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.	89

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 23 maj

Statsutskottets utlåtande nr 120, ang. pension eller understöd åt vissa personer	4
— memorial nr 121, med anmälan att proposition ang. utbyggnad av storflyglats icke kommer att avlätas under vårsessionen ..	4

	Sid.
Bankoutskottets utlåtande nr 21, ang. ändring i valutalagen m. m.	4
— memorial nr 23, ang. användande av riksbankens vinst för år 1956	15
— nr 24, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	15
Första lagutskottets utlåtande nr 31, ang. förslag till lag om jordfästning m. m.	15
— nr 32, ang. ändring i strafflagen m. m.	22
Andra lagutskottets utlåtande nr 31, ang. ändrad lydelse av 1 § allmänna ransoneringslagen m. m.	23
— nr 32, ang. utbetalningen av ersättning för barns läkarvård m. m.	31
— nr 33, ang. ersättningen för resekostnader enligt sjukförsäkringslagen m. m.	31
Jordbruksutskottets utlåtande nr 27, ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen	32
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, ang. proceduren i riksdagen vid begäran om folkomröstning	40
— memorial nr 18, ang. ersättningen för riksdagsmannaupdragets fullgörande	40
Statsutskottets utlåtande nr 122, ang. statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.	40
— nr 123, ang. anslag till fortsättningskurs för hemkonsulenter m. m.	40
— nr 124, ang. vissa anslag till de tekniska högskolorna m. m.	41
— nr 125, ang. anslag till naturastipendier åt studerande vid universitetet m. m.	49
— nr 126, ang. musiklinjen vid Framnäs folkhögskola	54
Bankoutskottets utlåtande nr 22, ang. riksbankens sedelutgivning m. m.	54
— nr 25, ang. dekorerung av första kammarens plenisal	56
— nr 26, ang. pension åt fru Helga Hall	56
— nr 27, ang. pension för städerskan Brita Olivia Johansson	56
Första lagutskottets utlåtande nr 34, ang. förslag till lag om prästval m. m.	56
Andra lagutskottets utlåtande nr 34, ang. beredskapslagring av olja	60
Bevillningsutskottets betänkande nr 45, ang. beredskapslagring av olja	67
Andra lagutskottets memorial nr 35, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	67

Fredagen den 24 maj

Tredje lagutskottets utlåtande nr 21, ang. förslag till lag om fiskearrenden m. m.	69
— nr 22, ang. ändring i lagen innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	79
Jordbruksutskottets utlåtande nr 30, ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.	89

Torsdagen den 23 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 17 innevarande månad.

Upplästes tre till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1957 den 23 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1957—1960 efter herrar R. V. Persson och P. V. Åsbrink, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter, dels en fullmäktig i riksbanken för återstående delen av valperioden 1956—1959 efter herr O. Andersson, som från och med den 23 maj 1957 erhållit entledigande från sitt uppdrag att vara fullmäktig i riksbanken, jämte en suppleant; och befunnos efter valens slut ha blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1957—1960:

herr Persson, Ragnar Valdemar,
ledamot av första kammaren,
med 44 röster;

herr Åsbrink, Per Valfrid,
riksbankschef, med 44 röster;

från och med den 23 maj 1957 för återstående delen av valperioden 1956—1959:

herr Ahlkvist, Karl Emil,
ledamot av första kammaren,
med 42 röster;

suppleant för herr Persson, R. V.:

herr Thapper, Gustaf Fridolf,
ledamot av andra kammaren,
med 44 röster;

suppleant för herr Åsbrink, P. V.:

herr Westling, Otto Jakob,
ombudsman, med 44 röster;

suppleant för herr Ahlkvist, K. E.:
herr Bengtsson, Gösta Tore Edvin,
ledamot av andra kammaren,
med 42 röster.

Edgar Sjödahl Gust. Elofsson

O. Malmberg Birger Gezelius

År 1957 den 23 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1957—1960 efter herrar A. W. Strand och S. P. Svensson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1957—1960:

herr Strand, Axel Wilhelm,
ledamot av första kammaren,
med 38 röster;

herr Svensson, Sven Patrik,
ledamot av andra kammaren,
med 38 röster;

suppleant för herr Strand, A. W.:

herr Gillström, Anselm Konrad,
ledamot av första kammaren,
med 38 röster;

suppleant för herr Svensson, S. P.:

herr Netzén, Klas Gösta,
ledamot av andra kammaren,
med 38 röster.

Edgar Sjödahl Gust. Elofsson

O. Malmberg Birger Gezelius

År 1957 den 23 maj sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av föreskrivet val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket jämte två suppleanter för dem för tiden från valet, till dess nytt val under år 1961 föresiggått; och utsågos därvid till

Ang. ändrad handläggning av valutareglersärenden

ledamöter:

herr Ohlon, Sven Johan Emanuel,
ledamot av första kammaren,
med 37 röster;

herr Sundström, Nils Walter,
ledamot av andra kammaren,
med 37 röster;

suppleant för herr Ohlon, S. J. E.:

herr Wolgast, Tor Herman,
ledamot av första kammaren,
med 37 röster;

suppleant för herr Sundström, N. W.:
herr Munktel, Axel Henrik,
ledamot av andra kammaren,
med 37 röster.

Edgar Sjödahl Gust. Elofsson

O. Malmborg Birger Gezelius

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 120, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 121, med anmälan att proposition om anslag för budgetåret 1957/58 till utbyggnad av storflygplats icke kommer att avlåtas under vårsessionen.

Ang. ändrad handläggning av valutareglersärenden

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni

1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

I en den 22 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 142, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

I propositionen hade föreslagits dels förlängning av valutalagen till och med den 30 juni 1958, dels en ändring av nuvarande administrativa ordning för handläggning av valutareglersärenden, innebärande att de befogenheter, som hittills utövats av valutakontoret, från och med den 1 juli 1957 skulle överflyttas till en nyinrättad valutastyreelse inom riksbanken, vars beslut skulle kunna överklagas hos bankofullmäktige.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått två i anledning av densamma inom andra kammaren väckta motioner, nr 629 av herr *Magnusson* i Borås m. fl. samt nr 641 av herr *Stenberg* m. fl.

I motionen II: 629 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i proposition nr 142 framförda förslag, att valutakontorets befattning med valutareglersärenden skulle överflyttas till riksbanken för handläggning av en särskild valutastyreelse.

Motionen II: 641 utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 142 till den del den innefattade förslag till ändring av den nuvarande administrativa ordningen för handläggning av valutareglersärenden.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen — med avslag å motionerna II: 629 och II: 641 — måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Ewerlöf*, *De Geer*, *Man-nerskantz*, *Schmidt*, *Regnell* och *Boija*,

Ang. ändrad handläggning av valutaregleringsärenden

vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad avsåge förlängning av valutalagen till och med den 30 juni 1958;

B) att riksdagen med bifall till motionerna II: 629 och II: 641 måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad avsåge förslag om ändring i valutalagen;

2) av herr *Werner*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Alltsedan år 1939 har vi haft en lag om valutareglering under krisförhållanden. Valutalagen är en fullmaktslag, som kan sättas i kraft vid krig, krigsfara eller utomordentliga av krig föranledda förhållanden. Denna beskrivning kan ju knappast längre sägas motsvara förhållandena, men det oaktat har lagen förnyats för ett år i sänder, och nu är det åter fråga om en sådan förnyelse.

Regleringen handhas av ett valutakontor — fristående i förhållande till riksbanken — vars styrelse består av riksbankschefen eller vice riksbankschefen som ordförande och sju av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter. Besvär över valutakontorets beslut kan anföras hos Kungl. Maj:t. Denna i många avseenden ömtåliga verksamhet, som inneburit stora inskränkningar i enskildas möjligheter till ekonomiska dispositioner och till förfogande över egna tillgångar, har handhåfts på ett sätt som i stort sett vunnit de olika intressenas förtroende.

År 1955 framlade bankofullmäktige ett av en kommitté inom riksbanken utarbetat förslag om valutaärendenas överförande från valutakontoret till en valutastyrelse inom riksbanken. Skälen för denna anordning förefaller mig vara mer teoretiska än praktiska. Man säger att det inte kan undvikas, att denna valutareglering tangerar riksbankens uppgifter, och att det därför ter sig natur-

ligast att även denna alldeles extraordinära verksamhet får inlemmas i riksbanken.

Förslaget om denna överflyttning möttes under remissbehandlingen från det stora flertalet myndigheter av en ingående kritik, där man framhöll att man inte kunde finna annat än att det var onödigt att nu ändra på en anordning, som ändå hade fungerat tillfredsställande under så många år och under en period då påfrestningarna på verksamheten hade varit större än de numera är; en viss avveckling av de valutareglernande uppgifterna har ju undan för undan skett.

I detta läge uppdrog Kungl. Maj:t år 1956 åt särskilda sakkunniga att verkställa en översyn av valutastiftningen, därvid det dock i direktiven sades, att de sakkunniga skulle utgå från den organisation som bankofullmäktige hade föreslagit. Dessa sakkunniga har ännu inte avslutat sitt arbete. Bland annat återstår den alldeles avgörande frågan om utformningen av 1 § i denna lag, som skall definiera under vilka förhållanden valutaregleringen kan sättas i kraft. Jag har tidigare nämnt att lagen för närvarande gäller vid krig, krigsfara eller utomordentliga av krig föranledda förhållanden. Lagen måste på denna punkt ges en ny definition, ty denna beskrivning gäller ju inte längre, och den definition man där kommer att ge i valutalagen är, förefaller det, tämligen avgörande för hur man skall utforma den organisation, som skall till för att omsätta lagen i praktiken.

Nu har emellertid de sakkunniga lagt fram ett delförslag, där man ännu inte har berört denna viktiga fråga om lagens konstruktion men där man i fråga om organisationen presenterar ett förslag, som nära överensstämmer med det som bankofullmäktige på sin tid framlade. Man har emellertid från de sakkunnigas sida strävat efter att trots inflyttningen av valutaärendena i riksbanken få något slags tvåinstanssystem. I stället för att riksbanken ensam skulle avgöra dessa ärenden utan någon besvärsmöjlighet hos någon annan institution före-

Ang. ändrad handläggning av valutareglersärenden

slås att valutastyrelsen skall konstrueras på det sättet, att den skall bestå av tre av bankofullmäktige utsedda och fyra av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, under det att bankofullmäktige hade förutsatt att de ensamma skulle tillsätta denna styrelse. Vidare föreslår man besvärsmått från valutastyrelsen, inte till Kungl. Maj:t, som det förut varit, utan till bankofullmäktige. Styrelsen skulle bestå av vice riksbankschefen som ordförande, en av riksbankens bankdirektörer och en bankofullmäktig, samtliga utsedda av bankofullmäktige och de återstående fyra, som jag nämnde, av Kungl. Maj:t, av vilka en skall företräda allmänna intressen, en valutabankerna och två det enskilda näringslivet.

Frånsett fullmäktige i riksbanken och riksgäldsfullmäktige och i viss mån justitiekanslern har samtliga remissinstanser i detta ärende ställt sig avvisande till det förslag som på detta sätt nu presenteras. Bank- och fondinspektionen understryker särskilt i sitt yttrande, att de organisatoriska problemen inte bör tagas upp förrän ändamålet och innebörden av regleringen fastställts, d. v. s. — såsom jag nyss framhöll — att man i varje fall bör få veta hur den nu pågående översynen ställer sig till 1 §, innan man skrider till att bedöma vilken organisation som skall till för att på bästa sätt handha bestämmelserna där. Från olika håll bland remissinstanserna göres gällande, att besvärssystemet sådan den nu är tänkt icke tillfredsställer rättssäkerhetens krav. Besvärssakkunniga har avgivit ett långt yttrande, där de fastslår att det inte kan anses fylla rimliga krav på rättssäkerhet, att man från denna valutastyrelse, som skulle ha ett så pass starkt inslag av ledamöter av riksbanksfullmäktige, endast skulle få anföra besvär hos riksbanksfullmäktige, som ju i och för sig inte är en institution, utrustad med tanke på prövning av enskilda besvärssärenden av privaträttslig natur, såsom ju här blir fallet. Det finns inte någon juridisk sakkunskap — i varje fall inte någon garanterad juridisk sakkunskap — i den kretsen, och därför, säger besvärssakkunniga, får

man lov att finna någon annan ordning för besvärerna. Det gäller genomgående alla dem som företräder de enskilda intressen, vilka är beroende av denna reglering, att de avvisar den nu föreslagna anordningen. Slutligen framhåller lagrådet för sin del, att förslaget svårigen kan anses tillfredsställa kraven på en fristående överprövning. Lagrådet anser att alldeles oavsett mera rent teoretiska invändningar kan man ur praktisk synpunkt förorda att Kungl. Maj:t alltjämt bibehålls såsom sista instans i dessa ärenden.

Det är från dessa utgångspunkter som vi reservanter har ansett att valutalagen nu bör förlängas i oförändrat skick på ytterligare ett år och att det må anstå med ställningstagandet till organisationsfrågan, till dess de sakkunniga slutfört sin översyn av valutalagen i dess helhet. Vi är nämligen mycket angelägna — såsom jag här flera gånger sökt framhålla — att denna första paragraf blir definierad, inte minst därför att vi betraktar det såsom angeläget, att det i fortsättningen skall stå klart att denna lag är avsedd som en tillfällig lag och inte såsom en permanent historia, samt att man därför icke skall nu, innan man tagit ställning till denna fråga, göra upp en organisationsform, som kan tyckas mer eller mindre syfta till att åstadkomma en permanent anordning. Vad särskilt beträffar besvärsmåttet skulle det enligt den mening vi givit uttryck åt i reservationen stå i dålig överensstämmelse med den uppmärksamhet, som under senare år ägnats frågan om behovet av ökad rättssäkerhet på det administrativa området, om man beträffande valutaärendena, som gäller allvarliga ingrepp i den enskildes ekonomiska frihet, vidtager åtgärder som allmänt bedömes innebära en försämring i förhållande till vad som nu gäller. Detta bör enligt vår mening inte ifrågakomma, men det är vad som skulle ske genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ärendet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, varigenom riksdagen skulle för sin del

Ang. ändrad handläggning av valutareglingsärenden

antaga följande förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939:

Häri genom förordnas, att valutalagen den 22 juni 1939, vilken jämlikt lag den 27 april 1956 (nr 149) gäller till och med den 30 juni 1957, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1958.

Herr BOO (s):

Herr talman! Alla i utskottet har varit överens om att man bör förlänga den nuvarande valutaregleringen på ytterligare ett år. Det är således erkänt från alla håll, att man i det nuvarande läget inte kan släppa denna reglering. Sedan kan man givetvis diskutera hur permanent ett sådant här organ skall bli. Jag skulle för min del vilja säga, att vi väl ändå har sådana samhällsekonomiska problem, även om vi inte befinner oss i de krigs- och krisförhållanden som gällde när lagen tillkom, att det inte är tänkbart att släppa denna valutareglering, förrän förhållandena ändrats. Vi kommer vidare, kanske inom en ganska snar framtid, att få taga ställning till huruvida vi skall medverka i ett europeiskt samarbete, och då kommer denna fråga upp som ett av de stora och viktiga problemen. Vi är för övrigt i gott sällskap, då en rad länder, oavsett vilken politisk regim som härskar där, arbetar med ett instrument som reglerar valutärörelserna.

Däremot har det i utskottet varit delade meningar om huruvida man nu skall företaga en omorganisation av valutakontoret och låta detta flytta in i riksbankens organisation. Man har i den utredning som företagits av riksbanksfullmäktige påvisat, att den nuvarande ordningen på valutaregleringens område inte har varit helt tillfredsställande. Visserligen är det redan i den nuvarande förordningen fastslaget, att valutakontoret är ett riksbankens organ, men det har i denna krislagstiftning givits sådan konstitution, att det är fristående och kan fatta beslut, som står emot den mening som riksbanken kanske slutligen kommer att företräda.

Det är detta som närmast har aktualiserat omorganisationen.

Nu är en av stridsfrågorna här — och kanske den väsentliga i detta avseende — huruvida man skall företa denna omorganisation utan att först ha sett resultatet av den överarbetning av lagstiftningen som pågår. Oppositionen har hävdad, att man bör vänta med omorganisationen till dess att det nya förslaget till lagstiftning föreligger. Jag skulle däremot vilja säga — och det är utskottsmajoritetens mening — att man kan företa denna omorganisation oavsett hur lagstiftningen kommer att utformas. Man kan företa den såsom en praktisk åtgärd. Den dualism som råder i förhållandet mellan valutakontoret och riksbanken bör avlägsnas genom denna omorganisation även med den krislagstiftning som fortfarande gäller. När oppositionen hävdar att lagstiftningen först bör vara klar, är detta enligt min mening närmast ett »de obotfärdigas förhinder». Jag har nämligen den uppfattningen, som jag bibringats under våra diskussioner inom utskottet och även av formuleringen i motionerna, att om vi väntar med omorganisationen till dess att utredningen om lagstiftningen är klar, kommer precis samma frontställning att föreligga om ett eller två år, när denna fråga skall avgöras, eftersom vi kanske ser litet olika på problemet om samhällets inflytande över kapitalrörelserna. Om man resonerar såsom herr Ewerlöf gjorde och som jag även hört att man gör från andra håll, att det här gäller att värna om den enskildes frihet att förfoga över sitt kapital, kommer detta motsatsförhållande i en ganska klar belysning.

Om denna omorganisation företas, aktualiseras flera andra problem, och det största av dem gäller besvärfrågan. Det är för närvarande på det sättet, att Kungl. Maj:t är besvärinstans. Ändå förhåller det sig så, att det är riksbanken som skall handha valutavärden. Om man nu skulle bibehålla Kungl. Maj:t som besvärinstans, skulle detta leda till både praktiska och principiella svå-

Ang. ändrad handläggning av valutaregleringsärenden

righeter. De praktiska svårigheterna skulle uppstå därigenom, att Kungl. Maj:t skulle i sista hand komma att föreskriva vad riksbanken skall göra på detta område. Man skulle alltså sätta Kungl. Maj:t över riksbanken i den valutavårdande verksamheten.

Principiellt skulle — då riksbanken är riksdagens verk — den frågan rullas upp, om riksdagen själv här skall begära att riksbanken i en av sina viktigaste uppgifter skall underordnas Kungl. Maj:t. Här har vi så ofta i våra diskussioner om riksbankens ställning talat om att det är angeläget att dess ställning stärkes i förhållande till Kungl. Maj:t, att den blir mera självständig, att den kan ta initiativ och handla utan ett intimt samråd med Kungl. Maj:t. Även i pressen har vi sett att det för närvarande pågår en intressant debatt om dessa spörsmål. Nu inträffar alltså det underliga förhållandet, att oppositionen vill ha Kungl. Maj:t som besvärinstans över riksbanken, under det att företrädarna för regeringspartierna förordar riksbankens suveränitet i fråga om valutavården.

Här har sagts att man inte vill medverka till en sådan maktkoncentration till riksbanken som det skulle innebära, om riksbanken i en styrelse inom sig skulle handlägga valutaärendena och sedan riksbanksfullmäktige in pleno skulle behandla besvärfrågan. Man måste väl ändå fråga: Vad är riksbanksfullmäktige för organ? Jo, det är en institution som väljes av riksdagen, det är riksdagens förtroendevalda ledamöter som sitter i denna instans och har det utslagsgivande inflytandet. Man kan då fråga sig, om inte en prövning av besvärfrågorna i denna instans skulle bli lika förtroendeingivande som en prövning av Kungl. Maj:t eller i realiteten av finansministern. Det är minst sagt oklarhet i denna frågeställning från oppositionens sida.

Jag hörde herr Ewerlöf tala om de nuvarande förhållandena på valutaregleringens område, varvid han gav vackra rosor åt valutakontoret och dess arbete. Han sade att frågorna där har

handhäfts på ett sådant sätt, att det i stort sett ingivit förtroende. Detta påminner mig om det gamla ordspråket att »ingen är så bra som när han dör och ingen är så dålig som när han gifter sig». När man nu är i färd med att begrava det nuvarande valutakontoret så blir det plötsligt en bra institution. Jag vill ändå påpeka att det har förekommit kritik och hård kritik av kontoret i vissa sammanhang, och vi har även haft diskussioner om dessa förhållanden här i riksdagen.

Herr talman! Utskottsmajoriteten har efter mer än vanligt ingående överväganden i denna fråga kommit fram till att någon lämpligare anordning än den som föreslås i propositionen när det gäller besvärfrågan inte kan anvisas. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Kammarens ledamöter har nu fått del av vad som skulle utgöra skälen till att vidtaga den föreslagna åtgärden, innan översynen över lagen i dess helhet har ägt rum. Det har varit svårt för mig, när jag har läst handlingarna, att få fram vad som skulle vara de avgörande skälen, och jag förstår att detta har gällt även herr Boo, ty han säger att man har kunnat konstatera att beslut *kan* fattas av valutakontoret, som inverkar på riksbankens normala verksamhet i valutaärenden, och att detta *kan kanske* leda till för riksbanken olämpligt resultat. Men det har icke på något ställe i handlingarna sagts att man har praktisk erfarenhet av några olägenheter under alla de nära 20 år som lagen hittills har varit i kraft. Systemet har fungerat tillfredsställande, såsom jag tidigare har tillåtit mig att framhålla. Av dessa teoretiska skäl, att man anser sig kunna fundera ut att fall *kan* förekomma, där något slags dualism skulle kunna uppkomma emellan valutakontoret och riksbanken, skulle man nu vidta denna åtgärd.

Vidare säges det att det är de obotfärdigas förhinder när vi reser vanter inte

Ang. ändrad handläggning av valutaregleringsärenden

nu vill vara med om en dellösning. Hur brukar vi i allmänhet gå till väga här? Om det gäller en översyn av en lag brukar vi väl inte fatta beslut om ändringar delvis i denna lag, medan översynen pågår, såvida inte alldeles speciella skäl skulle kunna anföras för detta.

Ännu i fjolårets proposition om förlängning av denna lag förklarade finansministern, att ett ställningstagande till de organisatoriska frågorna bör anstå i avvaktan på resultatet av utredningen om översyn av gällande valutalagstiftning. Han säger alltså detsamma som vi nu framhåller, nämligen att man bör avvakta denna översyn, innan man gör några ändringar. Men nu skall sådana ändå ske, och då frågar man: Detta skall väl i så fall motiveras med att alldeles speciella omständigheter inträffat, som gör att saken brådskar? Jag har emellertid försökt visa, att icke ett enda sådant skäl har åberopats, utan denna dellösning måste framstå såsom onödig och även olämplig. Vi kan vänta ytterligare det år som kan behövas tills en utredning blir färdig om frågan i dess helhet.

Dessutom försökte herr Boo misstänkliggöra reservanterna genom att säga att jag hade talat om att värna den enskildes frihet i hans ekonomiska angelägenheter. Jag har inte använt ett sådant uttryck, även om jag visst inte skulle skämmas för att understryka det önskvärda i att så sker. Det var i sammanhang med besvärshistorierna som jag sade att på detta område, vilket gäller allvarliga ingrepp i den enskildes ekonomiska frihet, bör man icke vidta åtgärder som är ägnade att försämra den rättssäkerhet som för närvarande består. Jag kan inte se att det finns anledning till något misstänkliggörande av den ståndpunkt som reservanterna har intagit i detta ärende.

Herr BOO (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ewerlöf anför som motiv för reservanternas ståndpunkt, att det inte i handlingarna har sagts att det varit några olägenheter i förhållandet mellan valutakontoret och riksbanken.

Nej, herr Ewerlöf har rätt så långt att det inte anförs konkreta exempel härpå, och det är väl ganska klart att man inte kan göra det i sådana här sammanhang. Däremot är det redovisat som ett motiv för denna omorganisation att det har förekommit en dualism, att kompetensområdena skurit in i varandra. Det har rätt oklarhet, och det är detta som man velat definitivt få bort genom denna omorganisation.

När jag talade om de obofärdigas förhinder var min uppläggning närmast den, att om vi väntade till dess vi har fått en omarbetning av lagparagraferna och sedan skulle ta ställning till organisationsfrågan, så komme oppositionspartierna ändock att gå emot en inflyttning i riksbanken av valutakontoret. Jag skulle vilja ställa den frågan till herr Ewerlöf: Om man ändrar i 1 § och tar bort formuleringen om krig och krigsfara samt sätter dit någonting om att lagen kan användas även i andra sammanhang, skulle då herr Ewerlöf inta en annan ståndpunkt? Detta har jag varit mycket tveksam om.

Sedan sade herr Ewerlöf också, att man har så oerhört bråttom med denna omflyttning. Ja, det är vissa rent organisatoriska skäl som talar för att man gör den nu. De har redovisats i varje fall under hand. Det är lokalfrågor och pågående ombyggnad i riksbanken. Man vinner ekonomiskt genom att göra omflyttningen, man får en bättre personaldisposition o. s. v.

Vad beträffar frågan om den enskilde och hans rätt avsåg jag närmast att man i diskussionen i detta ärende hade kategoriskt hävdat, att man inte vill tolerera en lagstiftning som i andra lägen än den krislagstiftningen angav ingrep när det gällde den enskildes rätt att förfoga över sina tillgångar. Då skall vi observera att problemet gäller, huruvida enskilda skall ha en oinskränkt rätt att exportera kapital till andra länder för att investera det där.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet för att besvara den direkta fråga som herr

Ang. ändrad handläggning av valutaregleringsärenden

Boo riktade till mig om hur reservanterna ställer sig till denna organisation, för den händelse den serveras i sammanhang med lagen i dess helhet. Skulle det inte kunna framgå av vad jag tidigare har sagt, att vi anser att det sätt, varpå man utformar 1 § i denna lag, blir mer eller mindre avgörande för hur man skall bedöma den organisation som lagen i fortsättningen kan tänkas kräva? Detta måste ju innebära att man vill hålla möjligheterna öppna att oprejudicerat överväga organisationsspörsmålen i samband med lagen i dess helhet. Om jag skulle säga, att vi naturligtvis är beredda att godta denna anordning, när lagen i sin helhet är klar, varför skulle vi då stå som reservanter i dag? Det är just för att få möjligheten att bedöma detta som vi har velat avvakta hela lagförslaget.

Herr BOO (s) kort genmäle:

Herr talman! Det framgår ändå otvetydigt av motionerna i detta ärende att man inte vill acceptera en inflyttning över huvud taget. Det var detta som föranledde min fråga.

Herr WERNER (bf):

Herr talman! Oavsett vilka förhållanden som i framtiden kan uppstå — krig eller krigsfara eller därmed förenade omständigheter eller andra förhållanden på det ekonomiska området — torde det väl kunna få betraktas som ofrånkomligt, att vi är i starkt behov av ett organ för reglering av valutautflödet ur landet. Jag är därför i detta hänseende fullt ense med majoriteten inom utskottet. Man måste göra klart för sig att vi kanske står inför andra förhållanden än dem som föranledde lagens tillkomst. Med hänsyn till vår eventuella anslutning till europamarknaden eller till ett sexmaktsblock eller flermaktsblock som avser friare handelsförhållanden måste vi ha kvar ett regleringsorgan som i någon mån övar kontroll över utflödet av vår valuta. Den saken är nog så pass klar, att jag inte tror att herr Ewerlöf kan resa någon invändning.

Med den blanka reservation som jag har avgivit har jag velat säga någonting annat. I och med valutakontorets upphörande och inrättandet av en särskild valutastyrelse, som får en förankring inom och under bankofullmäktige med bankofullmäktiges vice ordförande såsom valutastyrelsens ordförande, skapas här ett organ som — säga vad man vill — kommer att i mycket hög grad sortera under bankofullmäktige. Detta kan måhända accepteras. Men valutastyrelsen kommer att få avgörande över mycket omfattande enskilda ekonomiska intressen, och att då bankofullmäktige skall vara besvärinstans när det gäller av valutastyrelsen fattade avgöranden synes mig detta vara ett oantagligt förhållande. Det blir en maktkoncentration hos bankofullmäktige som kommer att verka mycket oroande, när det gäller ett objektivt bedömande av den enskildes rätt. Jag har ingenting emot herr Boos uppfattning att riksbanken skall vara fristående från Kungl. Maj:t och sortera under riksdagen — det är dess ursprungliga status — men jag hyser allvarliga betänkligheter inför att låta riksbanksstyrelsen få ett dömande inflytande över den enskildes rätt. Detta kan få avgörande betydelse för den enskilde och för landets handelsliv. Riksbanken får sådana befogenheter, att den kan bli ett instrument för en viss självtillräcklighet för att inte säga godtycklighet.

Liksom herr Ewerlöf har jag alltid varit mycket kritisk då det gäller den administrativa rättsutövningen i landet. Trots att formella konstitutionella hinder föreligger för att detta prövningsinstitut förläggas hos Kungl. Maj:t skulle jag faktiskt hellre ha bortsett från den konstitutionella olägenheten och gett Kungl. Maj:t denna övervakningsmöjlighet, så att besvär över valutastyrelsens beslut inte hade avgjorts av riksbanken utan av Kungl. Maj:t eller av ett organ som hade intagit en mera fristående ställning i förhållande till riksbanken.

Det är dessa skäl som föranlett mig att avge en blank reservation. Jag kan här deklarerat, att jag ur anförda synpunkter inte har möjlighet att rösta med utskotts-

Ang. ändrad handläggning av valutaregleringsärenden

majoritetens förslag, då jag anser att här uppstår förhållanden som man bort ge sig tid att närmare överväga. Man borde ha övervägt dels besvärsinstitutets utformning och dels avvaktat den sittande utredningens förslag till ny lagstiftning rörande valutaregleringen. Jag har inte kunnat undgå att för kammaren tillkännage mina betänkligheter, som ingalunda är nya, ty jag har alltid hyst ett starkt intresse för att slå vakt om det enskilda intresset gentemot den dominans och den godtycklighet som kan komma att uppstå vid tillämpningen av ett administrativt rättsförfarande.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! För något år sedan födes i denna kammare en interpellationsdebatt i anledning av ett besvärssärende rörande valutatilldelning, som behandlats av Kungl. Maj:t. Jag har ett bestämt minne av att jag vid det tillfället deklarerade, att utvecklingen numera gått dithän, att valutafrågorna — tilldelning och köp av valuta, beslut om utförelse av valutor o. s. v. — inte får betraktas såsom krisföreteelser av snabbt övergående natur.

Den valutalag vi har för närvarande, som har givit myndigheterna möjlighet att styra valutafrågorna i överensstämmelse med riksbankens och Kungl. Maj:ts intentioner, är en typisk kristidsprodukt, vilket framgår redan av ingressen till lagen. Jag tillät mig i den nyssnämnda interpellationsdebatten säga med åberopande av vissa uttalanden, bl. a. av den schweiziske riksbankschefen, att tidsutvecklingen onekligen går dithän, att dessa frågor med den centrala betydelse de har för penningpolitik och ekonomisk politik i ett land, måste regleras efter mera permanenta utgångspunkter. Till den ändan kom också den utredning till stånd, som har till uppdrag att se över den nuvarande valutalagstiftningen.

Herr Ewerlöf för det resonemanget, att om finansministern för ett år sedan hade uppfattningen att man borde skjuta på själva organisationsfrågan med

hänsyn till att frågan om hur en ny valutalag materiellt bör se ut ännu inte är färdigutredd, stod detta ståndpunktstagande i motsättning till vad vi nu diskuterar, nämligen Kungl. Maj:ts förslag till organisationsförändring trots att själva det nya lagstiftningsförslaget inte är klart. Det kan naturligtvis tyckas vara en inadvertens, men jag vill förklara det helt enkelt med att när denna fråga för något år sedan aktualiserades för mig, tänkte jag vid hastigt påseende ungefär som herr Ewerlöf tänker i dag, att organisationsfrågan och lagens materiella utformning har ett ofrånkomligt sammanhang. När jag emellertid mera i lugn och ro har fått överväga det här, har jag kommit till den ståndpunkten, att organisationsfrågan kan lösas oberoende av lagens materiella utformning.

Vad är det egentligen vi behöver justera i den nu gällande, krisbetonade lagen? Det är bl. a. ingressen, kriteriet för lagens bestånd, som herr Werner uttryckte det, där det står om krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden. Det stämmer inte med dagens läge, och bara där har vi ju en lagmässig dualism. I övrigt behövs en del smärre justeringar, som dock inte i något avseende tangerar, föregriper eller ingriper i själva organisationsfrågan. Denna min ståndpunkt är ytterligare konfirmerad och verifierad av utredningsmannen, regeringsrådet Öhman, som efter att ha funderat på dessa frågor något halvår har meddelat, att han för sin del inte såg något hinder från juridiska utgångspunkter att skilja dessa båda saker och att han därför fann sig föranlåten att avlämna ett delförslag i själva organisationsfrågan, trots att han fortsätter att överväga hur lagens materiella innehåll skall se ut. Detta är den enkla förklaringen till att regeringen här presenterat ett förslag i organisationsfrågan, trots att hela arbetet på lagkomplexet icke är slutfört.

Så kan man fråga: Är det så nödvändigt att avlämna det lagförslaget? Var det så brått, att man behövde överlämna det redan i år?

Det framgår av propositionen att av

Ang. ändrad handläggning av valutaregleringsärenden

ett tjugufemtal besvärärenden, som aktualiserats under den tid valutalagen haft sin tillämpning, har Kungl. Maj:t i två eller tre fall ändrat på valutakontorets ståndpunktstagande. Det är inte så många fall men dock en viss procent, där Kungl. Maj:t har funnit sig föranlåten att ändra på valutakontorets beslut. Varje gång ett sådant besvärärende, som har förts upp till Kungl. Maj:t, har föranlåtit ett annat ståndpunktstagande har man stått inför denna otrevliga situation, att kompetensfrågan icke har varit klar. Man har inte haft någon absolut garanti för att riksbanken skulle komma att acceptera Kungl. Maj:ts utslag i besvärärendet. Det har inte blivit några mera demonstrativa konflikter mellan Kungl. Maj:t och riksbanken på den punkten, men att det har förekommit diskussioner, som har kunnat utmytna i aktuella konflikter, behöver kammarens ledamöter icke tvivla på. Riksbanken är ett riksdagens eget verk och skall icke underställas Kungl. Maj:ts votum i något avseende; valutakontrollen är en integrerande del i penningpolitiken, som grundlagsenligt och grundlagsmässigt ligger hos riksbanken. Det är en olycklig situation att ha ett besvärinstitut, vars utslag på konstitutionella grunder kan ifrågasättas. Att det inte har blivit någon öppen konflikt mellan riksbanken och regeringen betyder inte att man i fortsättningen bör acceptera ett förhållande, där en sådan konflikt ändå kan ligga latent. Med den principiella uppfattning som jag redan för över ett år sedan deklarerade, att valutakontrollen är en riksbankens angelägenhet, är det sålunda riktigt att man snarast möjligt städar upp på detta område och ser till att riksbanken är sista instans i tvister mellan de enskilda medborgarna och myndigheterna om en valutafråga.

Jag har litet svårt att förstå herr Werners synpunkter, när han uttalar sina betänkligheter över att man inte för upp en fråga i vanlig besvärordning till Kungl. Maj:t när det gäller en enskild medborgares rätt och intresse, som han uttryckte det. Kompetensfördelningen

mellan Kungl. Maj:t och riksbanken är en gång för alla klar. Riksbankens beslut ingriper ju i rätts- och intressefrågor för de enskilda medborgarna på många olika områden, som vi allesman har accepterat. Varför skall vi behöva vara tveksamma på det här relativt lilla området? Vi har riksbanken som den ansvariga för räntepolitiken, en fråga av intressebetonad karaktär, som ju griper in på ett helt annat sätt i medborgarnas ekonomiska förhållanden; vi har riksbanken såsom sista instans när det gäller obligationslån, i emissionspolitiken, vilket allt är frågor som rör betydande värden för enskilda medborgare och korporationer av dem, städer och kommuner, industriföretag och andra. Det accepterar vi såsom någonting alldeles naturligt, men så för vi in något slags rättsresonemang om att man på den här specifika punkten, när det gäller en valutakontroll, på något sätt inte skulle kunna resonera efter samma principiella utgångspunkter, utan där skulle medborgarnas intresse och rätt vara av en annan dignitet, av en annan karaktär.

Jag förstår inte herr Werners synpunkter på det området, och jag vill, herr talman, med detta inlägg för det första förklara vad jag tyckte i herr Ewerlöfs anförande behövde en förklaring, nämligen att det inte råder någon dualism mellan finansministerns uppfattning i fjol och i år. Jag har haft tid på mig, och jag understöds av utredningsmannen i detta avseende, att man kan frilägga organisationsfrågan ifrån frågan om lagens materiella utformning. Jag har för det andra velat erinra om att riksbanken enligt gällande författning har sin suveränitet på vissa områden och att det inte går att bryta ut valutakontrollen, detta för riksbankens verksamhet så viktiga område.

Herr WERNER (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag har med mitt anförande velat framhålla, att det här rör sig om enskilda intressen av utomordentligt stor betydelse och räckvidd. Det är alltid oroande om man på ett eller annat sätt

Ang. ändrad handläggning av valutaregleringsärenden

i samma organ förenar beslutsmässigheten och övervakningen eller den slutliga prövningen av rättsinnehållet i samma beslut.

Det kan, såsom finansministern framhöll, anföras principiella konstitutionella betänkligheter mot att förlägga detta besvärsinstitut till Kungl. Maj:t, men hur viktigt är det inte att den enskilde medborgaren har en möjlighet att underställa rikets högsta myndighet prövningen av beslut som ingriper i hans rätt och intressen! Det är att märka att Kungl. Maj:t dock har ett konstitutionellt ansvar, som man ingalunda kan säga att riksbanken har. Därigenom har det varit möjligt att uppnå en kontroll över riksbankens maktfullkomlighet, om jag så får säga det, eller dess självständighet när det gäller att slutligen avgöra frågor, som på ett djupt ingripande sätt berör den enskildes ekonomiska intressen.

Herr **EWERLÖF** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först understryka att vad valutalagen reglerar är möjligheter till inskridanden mot enskilda, som inte föreligger enligt vanlig lagstiftning. Det är sålunda inte fråga om uppgifter som tidigare tillkommit riksbanken, utan det är fråga om nytillkomna uppgifter som nu anförtrotts åt valutakontoret, alltså uppgifter som riksbanken inte skulle ha handhaft, om valutalagen inte hade kommit till.

Nu gör man gällande att dessa uppgifter ligger på gränsen till riksbankens vanliga uppgifter med avseende på valutatan. Det må vara hänt att de kanske ligger på gränsen, men man har dock kunnat hålla denna gräns ganska bra under alla dessa år som lagen har tillämpats, utan att det kunnat göras gällande att detta medfört några bestämda olägenheter.

Finansministern var uppenbarligen i föl av samma uppfattning som jag. Han uttalade då, att denna ändring borde anså till dess att översynen över lagen var verkställd i sin helhet. Men nu säger finansministern att han haft möjlighet att överväga detta i lugn och ro och kom-

mit till det resultatet, att det mycket väl låter sig göra att genomföra denna organisation för sig, sedan han bildat sig en mening om vad lagen egentligen skall ha för syfte. Lugn och ro har däremot inte unnats oss här i kammaren. Vi behöver också få tillfälle att överväga organisationsfrågan i förhållande till denna lags framtida befogenheter, varom vi i dag ingenting vet.

Finansministern är naturligtvis inte okunnig om att det här kan råda delade meningar: å ena sidan vill man ha den tillfälliga karaktären markerad, å andra sidan finns det en viss strävan till permanens i fråga om lagstiftningen. Det är tydligen åt det sistnämnda hållet som finansministern lutar. Han har kommit till det resultatet att lagens första paragraf, hur den än kommer att se ut, kommer att ge uttryck för en viss permanens. Från den utgångspunkten tycker han, att denna organisation är bra. Men vi, som inte haft tillfälle att ännu ta någon bestämd ställning och närmast önskar och strävar efter att det icke skall bli fråga om någon permanens, måste se på detta organisationsproblem på ett annat sätt än vad finansministern gör.

I vilket fall som helst ber jag att ännu en gång få understryka, att inget skäl kunnat åberopas för den brådska som har kommit till synes då det gäller att här genomföra detta delförslag och att vi i alla fall i kammaren inte vet vad vi beslutar om, eftersom vi inte vet hur lagen slutligen kommer att se ut.

Herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Herr Werner har närmast motiverat sin tveksamhet med att man här skulle få i sak samma organ som behandlar ärendena i första instans och som sedan fungerar som besvärsinstans. Jag medger att den frågan var en av de mera komplicerade, men jag tror att såsom förslaget här har presenterats är det ändock en ganska plausibel lösning som föreslås.

I denna sjuemannastyrelse, som fungerar såsom besvärsinstans, sitter vice riksbankschefen, en riksbanksdirektör

Ang. ändrad handläggning av valutaregleringsärenden

och en riksbanksfullmäktig. Men denne riksbanksfullmäktige, som fungerar i besvärinstansen, får icke sitta med i den första instansen, när ärendet i fråga behandlas. Vidare införs här ett inslag från det ekonomiska och merkantila livet, som i första hand kan tänkas bli intresserat. En av representanterna skall företräda de allmänna intressena, en valutabankerna, och två representanter skall ha erfarenheter från det enskilda näringslivet. Vi har således försökt konstruera en besvärinstans med en ganska bred och allsidig kännedom om de förhållanden som är värdefulla att känna till när sådana här ärenden skall avgöras.

Sedan kan jag inte finna någon saklig motivering för herr Werners invändning, att om man lägger besvärärendena hos Kungl. Maj:t så har ju ändå regeringen sitt konstitutionella ansvar. Samma situation föreligger för riksbanken. Riksbanken har sitt konstitutionella ansvar gentemot riksdagens eget bankoutskott. I det avseendet finner jag alltså inte något bärande skäl för herr Werners invändning.

Jag vill till herr Ewerlöf bara säga, att det förslag, som presenterades för mig från riksbanken för något år sedan, var ett annat förslag än det på vilket propositionen bygger. Man hade där gjort en utredning om organisationsfrågan. Denna utredning utmynnade icke i samma besvärsoordning som jag här beskrivit och som nu presenteras riksdagen genom regeringens förslag. När vi bedömde riksbankens förslag och remissvaren i anledning därav, kom vi fram till att det var riktigt att göra ytterligare en översyn över det hela och i samband därmed också en översyn över lagen. En högt kunnig och skicklig jurist sattes att utföra denna uppgift. Han kom fram till, som jag tillät mig säga, att man kunde se dessa båda frågor fristående från varandra. Det kom vi också fram till, när vi fick överväga det i lugn och ro. Dessutom är det, som sagt, en viss skillnad på detta förslag och det förslag som riksbanken presenterade för något år sedan.

Sedan är det klart att i bakgrunden kan ligga skiljaktiga bedömningar hos herr Ewerlöf och hos mig. Om jag fattade herr Ewerlöf rätt så tror han, och är fortfarande fast förhoppningsfull i sin tro, att valutakontrollen skall kunna vara en tillfällig företeelse. Jag å min sida är av den rätt bestämda uppfattningen, att såsom hela samhällsutvecklingen och tidsutvecklingen är, så kommer valutakontrollen att bli något av en permanent företeelse i vårt samhällsliv, och det är från den utgångspunkten som jag har skrivit min proposition. När vi har skilda utgångspunkter, är det helt naturligt att vi också kan dra skilda slutsatser i organisationsfrågan.

Herr WERNER (bf) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern måste ha sagt fel, då han gjorde gällande att regeringen genom denna proposition skapat en besvärinstans genom den föreslagna sammansättningen av valutastyrelsen. Det är väl ändå så att valutastyrelsen är ett beslutande organ i första instans och att besvärinstansen är bankofullmäktige, dit valutastyrelsens beslut går för slutlig prövning. Tillåt mig säga, herr talman, att jag skulle faktiskt ha föredragit om förhållandet varit alldeles tvärt om, alltså att bankofullmäktige i en sektion inom sig haft att i första instans behandla ärendena och att besvärinstansen sedan varit valutastyrelsen, med dess föreslagna sammansättning.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag vill omedelbart korrigera mig själv. Herr Werner har rätt i det avseendet, att valutastyrelsen är första instans och bankofullmäktige sista instans, men eftersom det är de få ärendena som blir besvärärenden och de många ärendena som avgöres i första instans, har vi velat föra in ett brett underlag för bedömningen där.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Vi har i allmänhet i riksdagens slutskede följt den praxis, att

vi kopplat ihop bankoutskottets viktigare utlåtanden med skattedebatten. Nu kommer dessa utlåtanden i tre olika etapper. Först har vi bankoutskottets utlåtande nr 21, sedan kommer bankoutskottets utlåtande nr 22 längre ned på listan, och på tisdag kommer skattedebatten. Jag tror att riksdagens ledamöter är ganska utledsna på ekonomiska debatter, varför det hade varit önskvärt, att man hade kopplat ihop alla dessa tre frågor för samtidig behandling.

Nu kan man visserligen säga att bankoutskottets utlåtande nr 21 närmast gäller en tekniskt-administrativ fråga. Den har dock även allmänpolitiska aspekter, vilket bl. a. belyses av replikväxlingen mellan finansministern och herr Ewerlöf. Det råder olika meningar om huruvida valutalagen skall ha någon längre giltighet eller om den skall vara av tillfällig natur. Jag vill begränsa mig till att i detta sammanhang helt instämma i vad herr Ewerlöf och även vad herr Werner har sagt. Jag tycker nog att det i sak inte är någon större skillnad mellan herr Werners och herr Ewerlöfs ståndpunkter, utan det är mera fråga om nyanser.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Ewerlöf m. fl.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Ewerlöf, att riksdagen skulle, med godkännande av den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, antaga följande

Förslag
till

*Lag om fortsatt giltighet av valutalagen
den 22 juni 1939 (nr 350)*

Härigenom förordnas, att valutalagen den 22 juni 1939, vilken jämlikt lag den 27 april 1956 (nr 149) gäller till och med den 30 juni 1957, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1958.

Lagförslag om jordfästning m. m.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ewerlöf begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Ewerlöfs under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ewerlöf begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 45.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial:

nr 23, angående användande av riksbankens vinst för år 1956; och

nr 24, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Lagförslag om jordfästning m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om jordfästning m. m.

Lagförslag om jordfästning m. m.

Genom en den 5 april 1957 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 171, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om jordfästning m. m.

I det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget voro 2 och 10 §§ av följande lydelse:

2 §

Avliden må gravsättas endast på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats, som blivit för sådant ändamål behörigen anordnad och invigd, eller på enskild begravningsplats. Efter eldbegångelse må dock med askan förfaras på sätt Konungen bestämmer.

10 §

För jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans må kyrkorum som invigts för svenska kyrkans gudstjänst kunna upplätas, om särskilda skäl därtill äro.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 515 av herr *Mannerskantz* och II: 658 av herr *Staxäng* m. fl.;

de likalydande motionerna I: 524 av herr *Arrhén* m. fl. och II: 668 av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl.; samt

motionen II: 659 av herr *Kilsmo*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — med avslag å motionerna I: 524 och II: 668 samt II: 659 ävensom med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 10 § erhöles följande lydelse:

För jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans må kyrkorum som in-

vigts för svenska kyrkans gudstjänst upplätas, om särskilda skäl därtill äro.

B) att motionerna I: 515 och II: 658 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fru *Boman* och fru *Lidman-Frostenson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen — med avslag å motionen II: 659 samt med bifall till motionerna I: 524 och II: 668 ävensom med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga nämnda förslag med de ändringarna att 2 och 10 §§ erhöles den ändrade lydelse, som i reservationen angivits;

B) att motionerna I: 515 och II: 658 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt reservanternas förslag skulle det i 2 § andra punkten i Kungl. Maj:ts förslag upptagna stadgandet utgå. Reservanternas förslag till lydelse av 10 § var likalydande med det av utskottet framställda förslaget.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Det gäller här frågor som inte är så lätta att formulera sin uppfattning om, saker som har med döden att göra och som är svåra att precisera. Det är närmast två spørsmål som jag tänkt yttra mig om. Det ena berörs i den av mig väckta motionen, och beträffande den andra har avgivits en reservation till utskottsutlåtandet.

Den första frågan gäller kyrkas upplåtande för jordfästning. Även om man går med på att praxis härvidlag bör vara generös, så får man inte vara så generös att det leder till att de människor, som går i kyrkan och går där mycket, känner sig sårade genom att det heliga rum, som de är så vana att vistas i, användes på ett sätt som för dem ter sig otillbörligt. Man får inte glömma bort den delen av människorna.

Lagförslag om jordfästning m. m.

Nu säger utskottet att nuvarande praxis allmänhet torde vara generös. Jag tror man måste säga att det förhåller sig så. I de fall, som är ganska få, då man har nekat att upplåta kyrka för jordfästning i annan ordning än kristen sådan, har det funnits skäl därtill, som för församlingen och prästerskapet har varit självklara. Jag vill nu närmast, herr talman, ansluta mig till den uppfattning som kyrkomötet uttalade år 1951, nämligen att någon ändring inte bör ske i den praxis som tidigare har utbildats. Det är ju svårt att ur utskottsutlåtandet läsa ut, om meningen är att någon ändring bör göras i denna praxis, eftersom det erkännes att praxis redan förut torde vara generös, såsom det heter. Men utskottet gör i alla fall den ändringen i Kungl. Maj:ts förslag att ett ord, »kunna», tas bort ur 10 §. Utskottet säger på sid. 14 i mitten, att »den språkliga utformningen av lagrummet skulle dock enligt utskottets mening förbättras, om uttryckssättet att vid särskilda skäl kyrka 'må kunna upplåtas' ändrades till att kyrka under samma förutsättning 'må upplåtas'». Utskottet föreslår att lagtexten ändras i enlighet därmed. Jag undrar, om det verkligen här bara gäller att förbättra den språkliga utformningen. Är det inte så, att utskottet avser att genom den nya formuleringen antyda att det bör bli mer vanligt att upplåta kyrka för det slags jordfästning det här gäller? Vad man särskilt reagerar emot från kyrkomötets och svenska kyrkans församlingars sida torde väl vara risken för att kyrkorummet skall bli utsatt för förrättningar och akter som helt och hållet bortser ifrån den kristna uppfattningen om döden och uppståndelsen och vid vilka det alltså kan förekomma saker som visar, att vederbörande inte skiljer människan från de oskäliga djuren vid deras död, och dylikt.

Jag vet inte vad det kan ha för betydelse, herr talman, men jag tycker ändå att det bör markeras att någon ändring i den hittills tillämpade praxis, som ju har sagts vara generös, inte är önskvärd, och jag ber därför att få yr-

ka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i vad det gäller 10 §.

Vid utskottsutlåtandet är fogad en reservation av fru Boman och fru Lidman-Frostenson, som önskar utesluta den sista meningen i 2 §. Där står att »efter eldbegängelse må dock med askan förfaras på sätt Konungen bestämmer». Reservanterna vänder sig emot att man skall införa det nya sättet att behandla avlidna människors kvarlevor, som består i askans utspridande i naturen. Jag sympatiserar med deras allmänna uppfattning, när det säger att »det uppgående i allt, som det nya begravningskicket symbolspråk antyder, står i betämd motsats till den kristna uppståndelsetron». Jag undrar om det är nödvändigt att införa detta moment för så ytterst få fall, som det väl ändå kommer att tillämpas på, när det kommer att verka stötande på ofantligt många människor.

Därutöver har man också talat om att askan efter en eldbegängelse inte blir så finfördelad; det har till och med talats om att den måste krossas ytterligare för att det inte skall finnas möjlighet att gå och leta rätt på benbitar, som man rent av skulle kunna identifiera. Jag tycker det är rätt onödigt att föra in detta moment i lagstiftningen. Min tro är att det inte kommer att tillämpas mycket, och — höll jag på att säga — i den mån det skulle komma att tillämpas i alltför stor utsträckning är det ändå värre.

Med hänsyn till att man inte bör gripa till en sådan ändring onödigtvis, såsom här synes vara fallet, ber jag nu, herr talman — utöver mitt förut ställda yrkande — att få yrka bifall till den reservation, som är framställd av fru Boman och fru Lidman-Frostenson.

Herr LINDBLOM (fp):

Herr talman! Den ståndpunkt som herr Mannerskantz intar till det föreliggande förslaget beträffande användning av kyrkorummet vid jordfästning kan betecknas som restriktiv. Kungl. Maj:ts och utskottets förslag bör ju, som han

Lagförslag om jordfästning m. m.

också har sagt, betecknas som generöst. Jag tror nog det i stort sett är riktigt, att tillämpningen hittills i detta avseende har varit generös. Jag anser också, att detta står i god överensstämmelse med den utveckling, som ägt rum inom kyrkovärlden över huvud taget.

Vi har väl oss alla bekant, att det tidigare har funnits vissa motsättningar inom de olika kyrkogrupporna: frikyrkoförsamlingar, statskyrka o. s. v. Dessa har utjämnats i väsentlig grad, och utjämnats på ett sådant sätt, att vad gäller dessa skulle det nu te sig mycket underligt, därest man inte finge använda sig av kyrkorummet i en statskyrka för exempelvis frikyrklig begravning. I det avseendet tror jag nog, att man numera även från prästerligt håll, måhända med något enstaka undantag, är ganska generös.

Jag förmodar att det inte var detta, som herr Mannerskantz särskilt syftade på. Vad han syftade på var väl de fall, där man utför jordfästning i annan ordning, d. v. s. rent borgerlig jordfästning utan kristligt inslag, och att det vid sådana tillfällen skulle kunna förekomma något som kan verka stötande.

På den punkten finns det direkt motsatta ståndpunkter. Det har uttalats inom utskottet, och det föreligger också en motion i det fallet, att denna bestämmelse skulle vara fullkomligt fri, så att några särskilda skäl inte skulle behöva angivas. Man skulle följa den grundläggande allmänna grundsatsen, att man tar hänsyn till den avlidnes vilja i fråga om jordfästningen.

Den motsatta uppfattningen går ut på att man vill införa ytterligare begränsningar härvidlag. Har jag förstått den uppfattningen rätt, grundar den sig på det skälet, att man har en viss oro för att det skulle kunna förekomma sådant, som vore anstötligt för församlingen över huvud taget. Jag förstår denna oro och delar fullkomligt den meningen, att det inte bör få förekomma sådant, som är stötande för den församling, i vars kyrka jordfästningen äger rum. Nu menar jag emellertid, att även med den formulering, som nu är given och som

väl kan betraktas som generös, finns det en säkerhetsbestämmelse i 5 §, där det heter: »Vid jordfästning och gravsättning må intet förekomma som strider mot förrättningens helgd och allvariga innebörd.» Denna paragraf är allmänt gällande för hela denna lagstiftning. Följaktligen behöver man enligt min mening inte befara, att det skall förekomma några otillbörliga uppträden vid en begravning i kyrkan.

Jag tror också att man kan förlita sig på att de personer, som begär att få hålla en jordfästning i kyrkan, har så pass stor respekt för kyrkorummet och dess helgd, att de säkerligen icke kommer att uppträda på ett störande sätt; om de hade en annan avsikt, skulle de ganska säkert inte begära att få använda kyrkan.

Denna bestämmelse har diskuterats mycket. Den var annorlunda utformad tidigare och blev föremål för mycket långvarig överläggning i det särskilda utskott, som behandlade dissenterlagstiftningen. Man kom där fram till den formulering, som för närvarande gäller och som sålunda är ett slags kompromiss. Jag för min del anser att riksdagen, som godkänt den hittills gällande formuleringen, har fattat den som en generös bestämmelse, och det måste komma att te sig mycket egendomligt, om vi nu skulle frångå den och söka få fram en mera restriktiv anda över detta.

Beträffande de särskilda skälen har man tidigare haft en formulering, som avsett att få fram vad som åsyftas; man har talat om väderleken, om avstånd från andra lokaler o. s. v. Nu har departementschefen gått en annan väg och bl. a. uttalat, att upplåtande av kyrka bör ske i en generös anda och att kyrka i allmänhet bör upplåtas för efterlevande, som av särskilda skäl önskar fira den dödes minne på ett värdigt och allvarligt sätt vid en högtid i kyrkan, även om de ej därvid önskar följa den kyrkliga jordfästningsritualen. Detta är således en något annan motivering än den tidigare beträffande de särskilda skälen, och den borde väl egentligen ha föranlett en något ändrad formulering i lagen, som hade positivt uttryckt en öns-

Lagförslag om jordfästning m. m.

kan och i stället för orden »om särskilda skäl därtill äro» innehållit orden »om ej särskilda skäl däremot äro». Nåväl, därmed må förhålla sig hur som helst — huvudsumman är att den allmänna tankegången visar, att man har en generös inställning.

Vad sedan beträffar ordet »kunna» är väl den frågan egentligen av språklig art. Uttrycket »må kunna» är kanske något av en tautologi, men det kan möjligen också tänkas, att något litet mer av välvilja skulle kunna utläsas ur det. Jag tror dock inte att det är någon större anledning att fästa sig vid denna sak.

Frågan om hur man skall förfara med den dödes aska berördes sist och har även tagits upp i reservationen. Herr Mannerskantz menade, att man inte skulle införa några bestämmelser därvidlag utan följa den gamla ordningen. Någon ändring har egentligen inte heller skett, utan i de fall, där vederbörande vill att askan strös ut, skall tillstånd begäras av Kungl. Maj:t. Det kan inte vara riktigt att lämna detta förfarande utan någon närmare tillsyn. Det är tänkbart att sådana former annars kan komma i tillämpning, som inte bara är stötande för den kristna etiken utan kanske också stötande för allmänheten och inte ens ur hälsosynpunkt riktiga.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **MOGÅRD** (s):

Herr talman! Olyckligtvis är jag den ende prästen i kammaren, och jag nödgas dessutom konstatera det lika olyckliga förhållandet, att jag på intet sätt tror mig representera vare sig kyrkan eller dess prästerskap, när jag tar till orda i denna fråga. Jag anser inte heller att den har någon sådan betydelse att den skulle motivera, att man så här i riksdagens sista timme upptar förstakammarledamöternas tid med en stor debatt om den. Det föreliggande förslaget avviker knappast i särskild grad från redan gällande bestämmelser — det avgörande blir praxis, såsom departementschefen har sagt, när det gäller att be-

döma lagens beskaffenhet; det är ju så i andra fall, men i synnerhet är det så i detta fall.

Jag har många års praktisk prästerlig erfarenhet av denna lag, och jag måste för min del säga, att dess tolkning aldrig vållat mig några svårigheter. Det är mycket sällan det förekommer, att man begär att kyrka skall upplåtas för vare sig frikyrklig eller s. k. borgerlig jordfästning. Det händer mycket oftare, att man begär att få kyrkan upplåten för en konsert med ett program, som man kan ställa sig litet tveksam till. Här och var har det ju också förekommit gruff mellan präster och begravningsgäster, huruvida man skall få föra med sig fanor och standar in i kyrkan och ställa dem vid katefalken eller där jordfästningen skall förrättas. Men om vi tar reda på alla fall, där det rått osämja beträffande kyrkas användande vid begravingar, skall vi finna att de är mycket sällsynta, och att de blivit alltmera sällsynta med tiden.

Det har, såsom herr Lindblom sade, på detta område skett en utveckling därhän, att både präster och prästernas församlingsbor har funnit varandra på ett högst förträffligt sätt. Tvångslagar har nu en gång aldrig förmågan att samla sympatier, utan det är just det, som utskottet och Kungl. Maj:t benämnt som generositet, som här är det viktigaste. Det har man känt överallt. Det är ju ganska anmärkningsvärt, att de sakkunniga, som utrett denna fråga, till ordförande haft en biskop, som förklarar sig vara överens med dem, som anser att kyrka skulle få upplåtas för även en borgerlig jordfästning, om förhållandena gör det nödvändigt att kyrkan härför tages i anspråk.

Jag föreställer mig därför, att herr Mannerskantz icke behöver befara, att det kommer att vålla några besvär, därest denna enkla lagutgivning träder i kraft. Jag tror att det rent av kan vara nyttigt för en och annan präst, att bestämnelserna så att säga klarats upp, så att han inte i samma utsträckning som han kanske har gjort förut behöver sitta och fundera över om han skall säga nej eller ja. Här har ju nu litet mera tydligt

Lagförslag om jordfästning m. m.

utsagts, att den gode prästen skall vara generös och låta bli att bråka om saker och ting, som i själva verket inte är värda att man stöter folk för pannan med dem.

Vad jag menar vara det viktigaste är inte denna lilla lagändring i sig själv, utan det är vad Kungl. Maj:t och även utskottet skrivit i sin motivering och framför allt departementschefen vill hänvisa till, då det gäller att tyda lagen för dem som till äventyrs kan behöva tyda den. Jag vill också särskilt understryka vad utskottet här skrivit; det tycker jag är det allra bästa som över huvud taget kan till tolkning och vägledning sägas om denna sak. Utskottet skriver: »Det är emellertid enligt utskottets mening sjölvfallet, att om en sådan jordfästningsakt äger rum i kyrka, intet får förekomma som skulle strida mot förrättningsrummets helgd och därigenom för församlingen te sig stötande.»

Detta är själva grundregeln, som det gäller att ha för ögonen, när man en gång behöver tolka den lagändring, som här föreligger. Det är under förutsättning, att denna utskottets tolkning av lagen också blir den som i själva verket är lagen, som jag för min del mycket gärna biträder utskottets förslag i denna sak.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! I det anförande, som herr Mannerskantz nyss höll, nämnde han att man i detta sammanhang inte borde handla så, att man på något sätt stötte dem för huvudet som går i kyrkan och framför allt inte dem som mycket ofta går i kyrkan. Det skulle bli fallet — om jag fattade honom rätt — där-est man tillämpade vad vi brukar kalla en borgerlig begravning.

När man intar en sådan ståndpunkt, som herr Mannerskantz här intog, och betraktar en sådan sak som ett intrång, tror jag att det finns anledning att erinra om att protestanterna, när den protestantiska läran infördes i vårt land, av sina religiösa motståndare kallades för kättare. De skulle näppeligen ha

fått en begravning i en katolsk kyrka. Det var på den tiden, då en reformation — man kanske kan säga en revolution — ägde rum inom den kyrkliga världen. Jag tror vi kan säga, att vi i synnerhet under de senare årtiondena har på detta område varit mitt uppe i en revolution, som väl sannolikt kommer att så småningom leda till en reformation. Jag tycker att man då från kristligt håll borde ta den hänsyn, som den kristna uppfattningen bjuder, och följaktligen inte ställa sig så avvisande i sådana här sammanhang som herr Mannerskantz, om jag tolkar honom rätt, anser att man borde göra.

Merr Mannerskantz fällde i sitt anförande ett yttrande, som var anledningen till att jag begärde ordet i denna sak. Han uttalade sig på ett sådant sätt, att man fick den uppfattningen, att den som begrovs enligt en kristen begravningsritual, begrovs som en människa, medan den, som begrovs enligt borgerlig ritual, närmast var att jämföra med ett djur. Det där skar litet i mig, ty det finns dock oerhört många människor som inte är kristna men som ändå är djupt religiösa. Jag tänker inte bara på dem, som är religiösa utan att tillhöra någon som helst sekt eller något liknande samfund, utan också på att det finns religiösa samfund utanför kristenheten, vilkas medlemmar inte begravs enligt kristen ritual. Jag menar att enbart begravning enligt kristen ritual inte kan konstituera skillnaden mellan djur och människor.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! När herr Mannerskantz säger att vi bör ta största hänsyn till de människor som går i kyrkan, skulle jag vilja genmäla att när utskottet här har visat ganska stor generositet så har utskottet förutsatt, att kyrkan och dess män liksom de vilka ofta besöker kyrkan, skulle visa den kristliga fördragssamhet mot oliktankande som man har rätt att vänta sig finna hos dessa människor.

Lagförslag om jordfästning m. m.

När herr Mannerskantz sedan påpekar att i de fall, då upplåtelse av kyrka har vägrats, detta har skett av alldeles självklara skäl, vill jag fråga: Vad är självklara skäl? Det måste vara en omdömesfråga. Jag vet att i den landsända, som jag härstammar från, skulle det vara alldeles omöjligt att ta kyrkan i anspråk för t. ex. en frälsningsarmébegravning.

Jag skulle sedan vilja säga några ord om reservationen i vad den gäller möjligheten att förfara med askan så som den avlidne har önskat. Jag håller med herr Mannerskantz om att aktning inför döden är något som vi alla känner. Därför beklagar jag att reservanterna här har funnit sig kunna tala om en modesak. Jag tycker att det är att helt profanera det som vi alla känner som något av den känsla av högtid vi alla känner inför livets slut. Jag beklagar djupt att reservanterna här har velat komma med ett sådant yttrande. Jag skulle också vilja säga, att det aldrig kan bli fråga om en modesak, eftersom ju Konungen skall ge sitt särskilda tillstånd varje gång någon har begärt att det skall förfaras med askan såsom föreslagits.

Jag skall inte, herr talman, ytterligare förlänga debatten — det vore mycket att säga i denna fråga — utan jag ber att med dessa enkla ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag ber bara att få säga till min gamle vän Nils Elowsson, att han inte bör vara så angelägen att använda mina formuleringar — det gör jag själv. Han har tydligen inte heller läst historia ordentligt, eftersom han jämför de personer, som jag talat om här med vad katolikerna kallar kättare. Jag har inte vänt mig emot att kyrkan får upplåtas för jordfästning av kättare, utan det är när det gäller begravning av sådana som inte ens är kättare — jag hoppas att herr Elowsson uppfattar att så är meningen — och inte tillhör svenska kyrkan och som närmast kan kallas hedningar. De, som går mycket i kyrkan,

kan känna sig stötta av att kyrkan upplåtes för sådana ändamål.

Herr Lindblom sade att det inte skulle bli någon påföljd, om kyrkan upplåtes för de begravningar det här gäller, även om det skulle vara otillbörligt. Med anledning därav vill jag säga att det inte blir någon annan påföljd än att man en annan gång då motsvarande tillstånd begärs, visar litet större restriktivitet.

Herr Elowsson blandade sedan ihop begreppen begravning enligt kristen ritual och annan begravning — jag tycker inte jag var så otydlig i min formulering. Jag nämnde sådana begravningar, som inte alls har någon anknytning till den kristna uppfattningen om döden och uppståndelsen men däremot tycker jag inte att det är så mycket att fästa sig vid, om jordfästningen sker enligt en annan ritual än den som är upptagen i den svenska kyrkans handbok. Om en människa begravs utan att det på minsta sätt antydes att det kan finnas ett liv efter detta, ligger det hela på ett annat plan. Herr Elowsson ville göra gällande att det då var fråga om en kristen begravning, men jag tror inte att en sådan jordfästning kan omfattas av terminologien »kristen».

Jag vill vidare framhålla, att om Kungl. Maj:t får befogenhet att bestämma, hur det skall ske med den avlidne aska, framgår det att länsstyrelsen skulle kunna få dispens att förordna om detta. Det skulle helt enkelt betyda att en människas kvarlevor med stöd av dispens från vederbörande länsstyrelse får till exempel spridas ut på ens egen kyrkogård. Jag undrar, om det är lämpligt att så kan ske? Det är kanske en annan sak, om askan strös ut i havet. Men vem skall bestämma på vilken kyrkogård askan skall spridas? Om det finns en människa i min hemförsamling, som yrkar på att hans aska skall spridas ut på kyrkogården där, är jag säker på att de medlemmar i församlingen, som är aktiva, betackar sig att Kungl. Maj:t eller länsstyrelsen ger tillstånd till att på deras kyrkogård sprida ut aska. Det är sådana reaktioner som man inte bör glömma bort.

Ang. ändring i strafflagen

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas först särskilt angående 2 § i Kungl. Maj:ts av utskottets i förevarande utlåtande behandlade lagförslag, vidare särskilt beträffande utskottets förslag till lydelse av 10 § i samma lagförslag och slutligen särskilt rörande utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om 2 § i det av utskottet behandlade lagförslaget, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att nämnda paragraf skulle godkännas med den ändrade lydelse, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Därefter gjordes propositioner, först på godkännande av 10 § i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget med den ändrade lydelse utskottet förordat samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas att lyda så, som Kungl. Maj:t föreslagit; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i vad den ej besvarats genom kammarrens föregående beslut.

Ang. ändring i strafflagen

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, m. m.

Genom en den 29 mars 1957 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 170, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i strafflagen;

2) lag angående ändrad lydelse av 8 § 1 mom. lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande proposition, nr 170, måtte av riksdagen bifallas.

Herr BRANTING (s):

Herr talman! Trots att här inte föreligger någon reservation, vill jag fästa uppmärksamheten på en särskild punkt.

I en viss punkt av det nu föreliggande lagförslaget tillerkännes Kungl. Maj:t en ganska anmärkningsvärd befogenhet, som nog förtjänar ett visst beaktande, nämligen att förordna om åtal — efter svensk lag inför svensk domstol — mot utlänning, som här i riket vistas, för brott som han begått utomlands, utan att detta brott på något sätt tangerat svenska intressen, varit riktat mot Sverige eller svensk man. Den enda fordran, som ställs på detta brott, är helt enkelt att det enligt svensk lag kan åsamka vederbörande straffarbete. Det är en helt ny princip som här introduceras och som onekligen verkar främmande för dem, som varit vana att betrakta dessa ting enligt hittills gällande lag, nämligen att utländska förbrytare utvisas från riket eller skickas i väg till det land, där de begått sina brott, om vederbörande land så begär.

Nu förhåller det sig på det sättet, att lagändringen på denna speciella punkt — det gäller ett tillägg till första kapitlet 2 §, strafflagen — nära sammanhänger med ett lagförslag som nyss har blivit uppskjutet till höstriktsdagen, nämligen ny lag om utlämning av förbrytare. Jag vill, herr talman, därför inte här vidare utveckla mina synpunkter i denna fråga, utan ber också att få uppskjuta mina reflexioner till höstriktsdagen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Ang. ändring i allmänna ransoneringslagen m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § allmänna ransoneringslagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 april 1957 dagtecknad proposition, nr 167, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 1 § allmänna ransoneringslagen den 26 maj 1954 (nr 280);

2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter;

3) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa

fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.; samt

4) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg.

I propositionen hade under hänvisning till erfarenheterna från Suezkrisen föreslagits sådan ändring i allmänna ransoneringslagen, att Kungl. Maj:t — som för närvarande i fredstid kunde sätta lagens bestämmelser i tillämpning endast med riksdagens i förväg lämnade samtycke — i brådskande fall skulle i fredstid kunna införa ransonering och andra regleringar enligt 2 § sagda lag utan att begära riksdagens godkännande förrän efteråt.

Vidare hade föreslagits vissa moderniseringar av formerna för förordnande om tillämpning av de tre andra nyssnämnda beredskapslagarna.

I förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 § allmänna ransoneringslagen var 1 § tredje stycket så lydande:

(Gällande lydelse:)

Har till följd av krig, vari riket befunnit sig, eller krig mellan främmande makter eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2—5 §§ stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

(Föreslagen lydelse:)

Har till följd av krig, vari riket befunnit sig, eller krig mellan främmande makter eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2—5 §§ stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning. *Såvitt angår 2 § må Konungen utan samtycke av riksdagen meddela förordnande som nu sagts, om riksdagens beslut ej kan utan synnerlig olägenhet avvaktas. Sådant förordnande skall inom en månad eller, om riksdagssession ej pågår, inom en månad från början av nästkommande session underställas riksdagen. Vad i andra stycket sägs om påföljden, därest underställning ej sker eller riksdagen ej inom två månader gillar förordnandet, skall äga motsvarande tillämpning i fall som nu avses.*

Ang. ändring i allmänna ransoneringslagen m. m.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 522 i första kammaren av fru *Gärde Widemar* m. fl. samt nr 666 i andra kammaren av herr *Kollberg* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen skulle

1) avslå den i propositionen föreslagna ändringen i allmänna ransoneringslagen samt

2) vidtaga de ändringar i övriga författningsförslag, som bleve en följd av detta yrkande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 522 och II: 666, måtte bifalla förevarande proposition, nr 167.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne*, *Mannerskantz*, *Aastrup* och *Jacobsson* i Tobo, fröken *Höjer* samt herr *Lothigius*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till motionerna I: 522 och II: 666 — måtte

1. avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 § allmänna ransoneringslagen den 26 maj 1954 (nr 280);

2. med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter, antaga förslaget med den ändringen, att nämnda paragraf erhöles den avfattning, reservationen visade;

3. med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m., antaga förslaget med den ändring-

en, att 1 § erhöles den lydelse, som i reservationen angivits;

4. med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg, antaga förslaget med den ändringen, att nämnda paragraf erhöles den avfattning, reservationen visade.

De av reservanterna förordade ändringarna i de under 2—4 omförmälda beredskapslagarna inneburo, att för tillämpningen av förevarande lagar under fredstid skulle krävas, att riksdagen dessförinnan lämnat sitt samtycke därtill.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Några av kammarens ledamöter kommer nog ihåg den debatt som för tre år sedan fördes här i kammaren rörande de nya ransonerings- och förfogandelagarna. Både dåvarande handelsministern Ericsson och andra lagutskottets dåvarande ordförande, herr Norman, underströk — eftersom betänksamma röster höjts när det gällde en beredskapslagstiftning som kunde tillämpas i fredstid — vad 1954 års andra lagutskott i sitt utförliga utlåtande uttryckligen betonade, nämligen att regeringen inte ägde utnyttja någon fullmakt, förrän riksdagen lämnat sitt samtycke. Jag vill också erinra kammaren om professor Herlitz' intressanta inlägg i denna debatt om sambandet mellan denna lagstiftning och i § 89 regeringsformen.

I dag är riksdagen på väg att lämna ifrån sig den medbestämmanderätt i fråga om för näringslivet så djupt ingripande åtgärder som handelsförbud, handelsreglering och användningsreglering under fredstid, som alla år 1954 ville skydda och bevara. Detta brott i kontinuiteten i tankegångarna när det gäller denna ömtåliga lagstiftning kan måhända i någon mån återföras till personliga skäl. En hel del av dem, som då agerade, har lämnat arenan. Generaldirektör Söderström, som var utredningsman och vars förtrogenhet med kristids-

Ang. ändring i allmänna ransoneringslagen m. m.

lagstiftningen ingen torde bestrida, har lämnat statstjänsten i jordbruksnämnden. Männen på departementsposterna har också skiftat, och vi har inte längre herrar Herlitz och Norman i vår krets.

Men även om dessa personförändringar kan ha haft en viss betydelse, måste man fråga sig, vilka andra icke tidigare beaktade faktorer som skulle kunna ha tillkommit. Propositionen åberopar erfarenheterna från Suezkrisen i november förra året. Jag har vid utskottsbehandlingen försökt få dessa av propositionen omnämnda olägenheter belysta, men har inte kunnat få något klart besked på den punkten. Om olägenheterna varit väsentliga, borde detta enligt min mening kunna verifieras, då det väl inte rör sig om några större hemligheter.

Jag vill också erinra om att utredningsmannen från år 1954, generaldirektör Söderström, liksom socialministern vid det tillfället — herr Ericsson — och utskottets dåvarande ordförande och övriga utskottsledamöter inte var okunniga om att vissa olägenheter var förbundna med det föreslagna procedurförfarandet. Man förutsåg dem, men trots detta ville man inte släppa på riksdagens medbestämmanderätt.

Nu heter det i propositionen, att denna rätt är enbart formell. Det anses, att snabbbehandlingen av novemberpropositionen visade detta. Jag tror för min del att det är en felsyn. Regeringen och riksdagen var vid det tillfället helt överens om åtgärden, och det förelåg inga som helst svårigheter att låta behandla ärendet snabbt. Regeringen hade hela riksdagen bakom sig, och jag tror att detta är av mycket stor betydelse i sådana situationer. Den omständigheten, att riksdagen kan handla snabbt och smidigt i en viss situation, kan, såvitt jag förstår, inte gärna användas som en motivering för att koppla bort riksdagen helt. Förhåller det sig inte i själva verket så, att det kommer att te sig mycket egendomligt, om regeringen skulle vid ett visst tillfälle låta ransoneringslagstiftningen och andra beredskapslagar träda i kraft, när riksdagen är samlad, utan att riksdagen blir notifierad? Var-

för då inte göra det i form av en proposition, även om den — såsom man från början förutsatt — måste snabbbehandlas?

Nu får vi inte glömma att novemberpropositionens behandling var inte enbart formell. Det förekom en rätt lång debatt, framför allt i andra kammaren, och den gav den stora allmänheten värdefulla upplysningar och kom att utgöra en manifestation från riksdagen som visade, att regeringen hade riksdagens fulla stöd.

Herr talman! Jag yrkar av dessa skäl bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Detta yrkande gäller även övriga lagändringar. Det bör observeras att ändringarna i lagen om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg och lagen med bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg synes i ännu mindre grad underbyggda av de i propositionen anförda motiveringarna. Dessa ändringar slinker så att säga med i det större sammanhanget, men kan självfallet ha mycket vittgående konsekvenser.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Den här propositionen är en erinran om att man inte bör vara för medgörlig här i livet. Under hela den tid, då vi höll på att avveckla kristidsransoneringsarna och alla de lagar om hade stiftats i samband därmed, var det ett ständigt krav från oppositionens sida, att avvecklingen skulle gå snabbare än den gjorde. När vi behandlade denna ransoneringslag år 1954, var det nog ingen tvekan om att både regeringen och riksdagsmajoriteten handlade under trycket av denna åstundan och att man var angelägen om att få slut på ransoneringsbestämmelserna så snart som möjligt. Man trodde väl då också, att det inte skulle behöva bli några extra besvär, utan att den formulering, som lagen då fick, skulle kunna vara tillfyllestgörande. Det har emellertid snart visat sig att den inte har varit det.

Ang. ändring i allmänna ransoneringslagen m. m.

Hade vi inte varit så medgörliga då, hade vi inte behövt ta upp denna lag till behandling på nytt. Men omständigheterna har visat, att man inte kommer ifrån att ge regeringen sådana möjligheter, att den kan ingripa snabbt. Vi lever i en värld av otrygghet som nödgar till snabba ingripanden. Suezkrisen var ett exempel härpå. Man har sagt att den inte fick några särskilt svåra verkningar för vårt lands vidkommande. Det kan vara riktigt, men det hör samman med att krisen avvecklades så snabbt som fallet blev. Hade det i stället blivit ett krig — vare sig vårt land blivit indraget eller inte — skulle det ha uppstått en mängd svårigheter, som hade tvingat oss in på ransoneringslinjen på nytt liksom under andra världskriget. När man då vet, hur ytterligt lätt liknande situationer kan uppstå och hur beroende man är av varuutbytet länderna emellan — det gäller inte minst för vårt lands vidkommande — är det väl ändå ganska naturligt att vi, för att förebygga att vi råkar illa ut, gör vad vi kan för att inte regeringen skall bli, som man brukar säga, tagen på sängen. Vi bör ge dem, som ansvarar för folkhushållet och dess angelägenheter, åtminstone lika gynnsamma utgångspunkter som de har som försöker sabotera folkhushållets intressen. Det är ju ingenting annat denna lagstiftning går ut på, och därför är det litet svårt att förstå den reservation som har knutits till andra lagutskottets utlåtande.

Det heter i reservationen: »Att Kungl. Maj:t i förväg måste inhämta riksdagens samtycke är ägnat att verka återhållande på benägenheten att tillgripa fullmaktslagstiftning och att begära längre gående fullmakter än som framstår som oundgängligen nödvändigt.» När man läser detta, frestas man faktiskt att tro att reservanterna har den uppfattningen, att regeringen är särskilt angelägen att genomföra sådana ransoneringar och regleringar. Men eftersom det väl knappast finns något sätt att lättare förstöra sin popularitet än genom att yrka på eller genomföra ransoneringar, får man väl ändå medge, att risken för att rege-

ringen skall frestas att i onödan tillgripa en lagstiftning av det här slaget är ytterligt ringa för att inte säga helt och hållet obefintlig.

Reservanterna uttalar vidare: »Vid inhämtande av riksdagens samtycke i efterhand torde vidare i praktiken riksdagens ställningstagande icke kunna undgå att påverkas av att åtgärderna redan vidtagits och att riksdagen således ställas inför ett fullbordat faktum.» Man menar, att om regeringen beslutat om en ransonering, skall riksdagen, när den samlas för att fatta ståndpunkt till ransoneringen, känna sig så bunden av regeringens beslut, att den skulle tillåta att ransoneringen fortsätter, även om riksdagen skulle anse den onödig. Man måste fråga sig vad det finns för anledning att tro någonting sådant. Det är väl tvärt om på det sättet, att när riksdagen plötsligt måste sammankallas — om den inte är samlad — för att ta ställning till en fråga av det här slaget, nödgas ju riksdagen behandla frågan i ilfart för att förebygga de skadeverknigar som annars skulle uppstå. Om däremot regeringen vidtar en sådan åtgärd och riksdagen i efterhand får granska den, har ju riksdagen mycket mera tid på sig och kan följaktligen också träffa sitt avgörande efter ett mera moget övervägande än i det förra fallet.

Väger man detta mot de med en sådan lagstiftning förbundna risker som reservanterna konstruerat — jag säger med avsikt »konstruerat» — måste man väl ändå finna, att allt talar för en sådan lagstiftning. Från reservanternas sida har ju inte sagts eller antytts någonting om vilken skada som kan vållas av denna lagstiftning. Så länge man inte fått något besked därom och det faktiskt är på det sättet, att vi blir mer och mer beroende av omvärlden och följaktligen mer och mer känsliga för yttringarna av världspolitiken — även på handelspolitikens områden — är det ganska naturligt att riksdagen ger regeringen möjlighet att förebygga de skador som annars kan uppstå.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändring i allmänna ransoneringslagen m. m.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja betona, herr Elowsson, att då riksdagen behandlade detta ärende föregående gång — år 1954 — fäste man mycket stort avseende vid att denna lagstiftning skulle klara upp frågorna rörande Kungl. Maj:ts rättigheter enligt § 89 regeringsformen. Jag är angelägen om att citera den auktoritet som vi hade här i kammararen vid det tillfället. I debatten onsdagen den 14 april 1954 sade herr Herlitz:

»Nu skulle möjligen någon kunna säga, att det väl bara har formellt intresse att vi nu stiftar lag om clearing, ransonerings o. s. v. Man kan fråga mig vilken glädje jag — som brukar liksom kämpa för riksdagens rättigheter — har av att vi nu ger Kungl. Maj:t en fullmakt in blanco. Blir läget då bättre än om Kungl. Maj:t tar sådana befogenheter i anspråk med stöd av § 89 regeringsformen? Ja, det blir flera skillnader. Men framför allt vill jag betona, att riksdagen nu tar principiell ståndpunkt beträffande frågan, i vilka lägen det går för sig, att Kungl. Maj:t lagstiftar på egen hand, och i vad slags lägen riksdagen bör vara med. Jag räknar med andra ord på att det steg vi nu tar, i och med att riksdagen säger ifrån under vilka förutsättningar en samfällad lagstiftning erfordras i fråga om ransonerings, clearingavgifter o. s. v., skall ha sina betydelsefulla återverkningar på praxis i fortsättningen när det gäller Kungl. Maj:ts s. k. ekonomiska lagstiftning.»

Jag anser fortfarande att här föreligger ett brott mot kontinuiteten i tankegångarna när det gäller denna lagstiftning, om man följer Kungl. Maj:ts förslag.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag är medveten om och inser att handelsministern har modifierat det förslag, som nu är framlagt, och alltså inskränkt tillämpningen av denna lag i vissa avseenden, vilket jag tycker är tacknämligt.

Ingen av oss reservanter vill väl ställa det så, att det inte skall bli möjligt att tillgodose rikets intressen, men jag tror inte man kan påstå att detta sker, om man följer reservationen. Men det är en del saker i fråga om formerna, som inte är helt oviktiga. Det kan ju bl. a. finnas vissa gränfall, då regeringen eller några myndigheter anser, att det måste ingripas och vidtagas tvångsåtgärder, men där det kan vara en ganska utbredd uppfattning att sådant faktiskt inte behövs.

Det kan uppstå sådana fall, då regeringen, även med risk att förlora en viss popularitet, tillgriper tvångsåtgärder i ett läge då sådana inte hade varit erforderliga. Det kan ju tänkas att man resonerar som så, att en impopulär åtgärd i alla fall kan medföra ett slags renommé, att man är handlingskraftig och ingriper och inte bara låter utvecklingen driva i väg. Sådant kanske kan göra att regeringen inte är så rädd för en impopulär åtgärd.

Jag har närmast den uppfattningen i denna fråga, att när riksdagen är samlad och alla vet, att vi går här och är sysselsatta hela dagarna, vore det inte så trevligt, om plötsligt en ransonerings sätts i kraft utan att regeringen har sagt ett ord till riksdagen. Många skulle finna en sådan sak märkvärdig; de skulle kanske fråga: »Vad har riksdagen för existensberättigande, när den inte tillfrågas i en sådan viktig sak?» Jag tycker den synpunkten inte får nonchaleras; det är inte alldeles likgiltigt, om riksdagsmännen, som går här i huset, inte får veta om en sådan här sak, förrän de läser i tidningarna om det. Jag tycker sådant vore ganska stötande, och jag tror det finns många utanför riksdagen, som tycker på samma sätt.

Jag väckte faktiskt i utskottet ett förslag, att man skulle inskränka Kungl. Maj:ts befogenhet till sådana tider, då riksdagssession inte pågick. Hade det varit möjligt att få en överenskommenhet i den riktningen till stånd, hade vi kunnat acceptera att Kungl. Maj:t fick vidgade befogenheter på detta område, även om det fortfarande kunde råda viss

Ang. ändring i allmänna ransoneringslagen m. m.

tveksamhet om huruvida det vore alldeles nödvändigt. Det går emellertid att sammankalla riksdagen mycket snabbt. Numera behöver den inte kallas till urytima session eller någonting sådant, utan man sätter bara upp ett anslag i trapphallen. Meddelandet sprids mycket snabbt, och det torde vara möjligt att få ett beslut fattat inom två dygn. Jag tror inte heller man kan säga att riksdagen spelade någon statistroll i höstas — den saken har ju herr Aastrup redan framhållit. Jag vet, hur det var på kvällen: högerrepresentanterna i utskottet hade möjlighet att konferera inte bara med partiledning och förtroenderåd, utan med hela riksdagsgruppen, som faktiskt var samlad på partisammanträde. Vi var inte värre jäktade än att vi hade kunnat ta tiden på oss på kvällen att ordentligt penetrera frågan. Vi fick också en föredragning; den kanske inte var så fullständig, men det gavs möjligheter att genom frågor få fram alla synpunkter vi önskade. Jag tycker inte man kan säga att denna behandling från riksdagens sida saknade varje betydelse.

Nu är det väl så, att man ifrån oppositionens sida av naturliga skäl har större anledning att vara misstänksam mot en regering, som man alltså inte har några representanter uti och därför kan misstänka för att tillgripa åtgärder i onödan. I all synnerhet som den regering, som sitter, själv betraktar sig som en planhushållarregering, kan det vara naturligt, om man från oppositionens sida misstänker, att det kan ingå som ett led i den allmänna planhushållningen att sätta i gång sådana här åtgärder. Dylika synpunkter kan också vara motiv för den föreliggande reservationen.

Emellertid hade jag, som sagt, lika gärna sett, att man gjort den modifikation jag nyss nämnde. När nu det inte gick att åstadkomma, anser jag det vara riktigare att inte ge regeringen den föreslagna fullmakten. Jag tror inte det kan påvisas att riket och dess invånares intressen skulle komma att ta skada därav.

Jag ber att få ansluta mig till det ställ-
da yrkandet om bifall till reservationen.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort — jag har endast en känsla av att jag bör göra en personlig deklaration i anledning av vad herr Mannerskantz framfört.

Det förelåg inte från min sida eller från någon annan regeringsmedlems sida några principiella önskemål att här vidga Kungl. Maj:ts befogenheter, när det förslag lades fram, som nu är föremål för debatt i kammaren. Det var framför allt i belysning av de erfarenheter, som vi hade, när ransoneringsåtgärderna och restriktionsåtgärderna på bränsleområdet fick vidtagas, som jag levde i den föreställningen, att det borde vara ett riksdagens önskemål, att den kontroll över tillämpningen och utnyttjandet av en sådan befogenhet, som riksdagen hade, borde bli verklig och inte endast skenbar.

Jag vill i det sammanhanget framhålla, att det tog, som Mannerskantz riktigt understrukt, knappt ett dygn från det riksdagen först fick förslaget på bordet, tills beslut fattades. Det är klart att det för åtminstone vissa av utskottets ledamöter kunde ha funnits möjligheter att verkligen tränga igenom hela det problemkomplex som rullades upp. Men om jag inte minns fel, herr Mannerskantz, gjordes det i debatten i denna kammare — och jag minns med bestämdhet att det skedde i andra kammaren — gällande att det var en ingalunda tillfredsställande ordning. Ingen ville bestrida nödvändigheten av skyndsamt handling, men man framhöll att riksdagens kontrollmöjligheter på detta vis i själva verket blev satta ur spel. Det var mot bakgrund av den debatten, som jag tog upp den frågan till övervägande, om man inte på ett effektivare sätt borde möjliggöra för riksdagen att utöva sin kontroll över Kungl. Maj:ts befogenhet. Jag trodde att jag därigenom tillmötesgick ett ganska starkt önskemål från riksdagens sida, men jag vill inte bestrida att herr Mannerskantz har större erfarenheter av arbetet i andra lagutskottet än jag. Jag har inga sådana erfarenheter. Det kan hända att det för åtminstone vissa av

Ang. ändring i allmänna ransoneringslagen m. m.

andra lagutskottets medlemmar kändes särskilt otillfredsställande att man på några sena kvällstimmar och tidiga morgontimmar fick granska det då framlagda förslaget.

I själva verket är ju det förslag, som utskottet här har tillstyrkt, inte på något sätt genomgripande. Det rör ju inte själva förfogandelagen, utan det rör, såsom utskottets talesman, herr Elowsson, har påpekat endast ransoneringsbestämmelserna. Det kan, om förslaget skulle godtagas av kammaren, inte innebära att riksdagen skulle sakna möjlighet att vidtaga ändringar mycket snabbt, sedan riksdagen fått ta ställning till förslaget. Det är mycket lätt att upphäva en ransoneringslag. Jag vet inte att det, med den erfarenhet vi haft från krigsåren, i något fall varit svårt eller vållat särskild olägenhet att upphäva en ransoneringsbestämmelse. Det kan ske snabbt, om riksdagen skulle vilja ändra på en åtgärd, som Kungl. Maj:t med stöd av denna lagstiftning har vidtagit.

Jag vill också säga att jag tror att de farhågor, som här har uttryckts för att lagstiftningen skulle kunna leda till onödiga ingripanden, är ganska överdrivna. Det finns så många tillfällen att göra sig impopulär, om man sitter i regeringsställning, herr Mannerskantz! Man tvingas till det många gånger i alla fall — det är jag medveten om — utan att det till dessa tillfällen skulle behöva läggas även något sådant som att vidtaga ransoneringsåtgärder i onödan. Jag tror att varje regering tänker sig för två gånger. Få ting är väl så impopulära som ransoneringsåtgärder. Jag känner inte något exempel på i något demokratiskt land, där restriktionsåtgärder vidtagits, som visat sig överflödiga eller som inte burits fram av en ganska betydande och bred opinion och allmänt ansetts såsom erforderliga.

Jag har, herr talman, med detta bara velat understryka, att jag i varje fall för egen del när jag lade fram förslaget till ändring i lagstiftningen ansåg mig tillmötesgå ett önskemål, som bars upp av en betydande del av riksdagens egna ledamöter.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Herr Mannerskantz nämnde att det var rätt naturligt att oppositionen hyste misstroende mot den regering som satt, eftersom den var i opposition mot regeringen. Det hör väl till pjäsen så att säga. Eftersom varken herr Aastrup eller herr Mannerskantz har preciserat något som helst bärande motiv för ett avslag på detta utskottsutlåtande, har jag fått det bestämda intrycket, att anledningen till deras opposition på denna punkt är att man skall vara i opposition och man skall göra invändningar mot vad regeringen kommer med. Man anser att man begår en försummelse, om man inte gör det på varenda punkt.

Men nog får väl ni, som opponerar er, ändå medge, att man hellre bör tacka en regering, för att den sörjer för att den har möjligheter att skydda folkhushållet, än om den skulle försumma att skaffa sig sådana möjligheter.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Riksdagens medverkan då dessa lagar skulle användas under fredliga förhållanden var föremål för utredningsmännens, andra lagutskottets och riksdagens bedömningar 1954. Man ansåg då att denna lag inte borde få träda i kraft förrän efter samfälliga beslut av regering och riksdag.

Jag skall be med anledning av statsrådet Langes anförande få erinra om hans företrädares uttalande vid 1954 års debatt. Han påpekade vid det tillfället, att han mött en hel del krisartade situationer, där man hade kunnat diskutera lämpligheten av att ha en dylik lag. Men trots detta understryker han i sitt uttalande 1954, att han för sin del inte ville vara med om att dessa lagar skulle kunna tas i bruk av regeringen utan att riksdagens medgivande först inhämtats. För att det inte skall bli tal om att jag citerar fel, skall jag återgiva vad handelsministern då ordagrant sade. Han yttrande: »Var och en som har trängt djupare in i dessa svåra frågor har kommit fram till den uppfattningen, att vi inte kan undvara en sådan beredskaps-

Ang. ändring i allmänna ransoneringslagen m. m.

lagstiftning. Alla är överens om att vi helst av allt önskar slippa sätta lagarna i kraft, men om så sker, bör det under fredliga förhållanden ske i samförstånd med riksdagen. Det säges i reservationerna, att den granskning som då kommer till stånd väl huvudsakligen blir av formell karaktär. Regeringen skulle, säger reservanterna vidare, inte ha någon skyldighet att redogöra för den situation som föreligger, den bara kräver att beslut fattas. Jag tror inte att det är så bra för riksdagens anseende att sådana uttalanden göres av ett riksdagsutskott, ty det är ju att delvis underkänna sig själv. Nog måste man väl ändå förut-sätta, att riksdagen kan få alla de upplysningar den begär.»

Jag menar, statsrådet Lange, att det torde finnas möjligheter att få sådana upplysningar om behov föreligger för regeringen att ta en dylik lag i bruk, så att ärendet snabbt kan behandlas och regeringen få den behövliga fullmakten utan dröjsmål.

Herr statsrådet LANGE:

Utän att förlänga debatten alltför mycket är jag frestad att framställa en fråga till herr Aastrup, nämligen: Var herr Aastrup nöjd med det sätt, varpå denna fråga behandlades i höstas? Om herr Aastrup anser den ordningen fullt tillfredsställande, är herr Aastrups uttalande här logiskt. Men anser han det inte, förstår jag inte varför han icke är villig att överväga en ändrad ståndpunkt. Vi hade dock 1954 inte gjort några erfarenheter av en ransoning under fredstid. Jag tror ingen kan göra gällande nu — och ingen gjorde det gällande 1956 på hösten — att vi kunnat gå till väga på annat sätt vid genomförande av ransoneringsåtgärderna på bränselområdet än vi gjorde.

Under sådana omständigheter och då det visade sig att riksdagens prövning fick ske så snabbt, att det var fara värt att granskningen blev i hög grad skenbar, trodde jag att det skulle vara ett önskemål att få lagstiftningen ändrad, så att man åstadkom möjlighet för riks-

dagen att få den tid som krävdes för en saklig prövning.

Ibland kan det vara så, herr Aastrup, att erfarenheterna kommer en att ändra uppfattning. Jag vill erinra herr Aastrup om att min företrädare i ämbetet, som talade för lagförslaget 1954, står även bakom de åtgärder, som vidtogs 1956 och som medförde de olägenheter, vilka ha berörts i debatten av utskottets talesman och av mig själv. Några betänkligheter mot den föreslagna lagändringen torde han inte hysa i dag.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! När herr Aastrup erinrar om den prövning som förekom i andra lagutskottet år 1954 vill jag nämna, att visst fanns det då en viss tveksamhet om huruvida den lagstiftning, som då behandlades, var riktig. Men då man från både regeringens och oppositionen sida ansåg, att man borde gå den vägen, avstod man från att bråka.

Oavsett vilket resultat man kom till år 1954 måste man väl medge, att om förhållandena sedan dess har förändrats, får man försöka rätta lagstiftningen efter det nya läge som inträtt. Det är ju en princip som vi alltid brukar följa. Om man vid sin bedömning av förhållandena i världen och med ledning av de mycket färskas erfarenheter, som man gjort, kommer till den uppfattningen, att den ordning, som man har, är otillfredsställande, bör man väl ändra lagstiftningen så, att den bättre passar för det nya läget.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag ber herr Elowsson att ta tillbaka vad han sade nyss om att vi inte framfört några som helst argument för ett avslag på propositionen. På s. 21 i utskottets utlåtande har vi anfört fem bestämda skäl, som alltså där är samlade och koncentrerade på ett ställe. Man behöver bara läsa innantill. Där står att vi anser det vara av största betydelse att upprätthålla den garanti som ligger däri, att fullmaktssystemet

Ang. ändring i allmänna ransoneringslagen m. m.

under fredstid kan tillämpas först efter riksdagens medverkan, att detta är ägnat att verka återhållande på benägenheten att tillgripa fullmaktslagstiftning etc. Vi fortsätter så med att rada upp våra skäl och slutar med att konstatera, att det ter sig särskilt otillfredsställande att inte ens, då riksdagssession pågår, riksdagen skall föreläggas förslag om tillämpning av bestämmelserna. Detta är alltså våra skäl.

Jag hör nu, herr talman, att herr Elowsson begär ordet — säkerligen för att ta tillbaka vad han sade.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Med anledning av statsrådet Langes fråga vill jag precisera min ståndpunkt på det sättet, att jag föredrar förhandsprövning framför efterhandskontroll.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag kan inte glädja herr Mannerskantz med att ta tillbaka något av vad jag sagt. Jag anser alltså att man från oppositionens sida inte kunnat anföra några skadeverkningar av den föreslagna lagstiftningen. Man bara konstruerar upp en hel massa skäl som vi fullkomligt underkänner. Men då det gäller vilka skadeverkningar lagen skulle medföra har ni inte kunnat påvisa någon enda sådan skadlig effekt.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Ännu en fråga till herr Aastrup.

Anser herr Aastrup verkligen att den förhandsprövning, som blev möjlig för utskottet och riksdagen i höstas, var fullt tillfredsställande?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som inefattades i den vid utlåtandet fogade re-

servationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Aastrup begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som inefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Aastrup begärde rösträkning, verkställdes nu votering med delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 37.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckta motioner om ändring av bestämmelserna rörande utbetalning i vissa fall av ersättning för barns läkarvård och resor till läkare; samt

nr 33, i anledning av väckta motioner angående översyn av bestämmelserna om ersättning för resekostnader enligt sjukförsäkringslagen, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående utredning om sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 53 av herr *Jonsson, Jon*, m. fl. och II: 61 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning i rationaliserings- och besparingssyfte om sammanslagning av statens jordbruksnämnd med lantbruksstyrelsen.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 53 och II: 61 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Lage Svedberg, Jon Jonsson, Uno Olofsson, Jacobson* i Vilhelmina och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 53 och II: 61, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville dels låta företaga utredning om sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen, dels och förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

b) av herr *Hansson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **JONSSON, JON**, (s):

Herr talman! Den fråga, som vi här har att behandla, är inte ny. Redan 1942 års jordbrukskommitté hade den uppe till behandling men kom till det resultatet, att i det läge, vari vi då befann oss och då det ju gällde att skapa förutsättningar för både jordbrukets rationalisering och den nya prissättningen, borde man bibehålla dessa två skilda organ. Det kan dock inte förnekas, och det påvisas också i jordbruksnäm-

dens yttrande till jordbruksutskottet, att det finns många gemensamma beröringspunkter mellan jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen. Det finns ett visst samarbete också därigenom, att generaldirektören i lantbruksstyrelsen, som tillika är styrelsens ordförande, har rätt att delta i jordbruksnämndens överläggningar liksom jordbruksnämndens chef har rätt att delta i lantbruksstyrelsens överläggningar. Det är alltså redan omvittnat att samarbete är synnerligen behövt. Man skulle nog kunna vinna en hel del, om man sammansloge dessa båda organ.

Jag vill erinra om att det för närvarande pågår en omfattande omställningsprocess inom det svenska jordbruket. Under de senaste 15 åren har omkring 300 000 hästar försvunnit från jordbruket, 250 000 människor har lämnat det, och enligt en doktorsavhandling av Odd Gulbrandsen, som jag med stort intresse tagit del av och som försvarades på lantbrukshögskolan sistlidna torsdag, kommer fram till 1970, d. v. s. 13 år fram i tiden, 100 000 företagare att försvinna. Han framhåller även, att när 1970-talet infaller kommer det inte att finnas mer än drygt 200 000 brukningsenheter inom jordbruket.

Samtidigt som detta sker har jordbruket tillförts minst 100 000 traktorer och därtill flera tusen skördetröskor. Var och en som känner till jordbruk och landsbygd vet, att detta medför en djupgående omställningsprocess, både strukturellt och produktionsmässigt, inom det svenska jordbruket. Detta har krävt stora kapitalinsatser, vilka också hittills medfört en stor ekonomisk belastning på jordbruket. Jag har kommit fram till den uppfattningen, att även om ett ökat antal jordbrukare nu kommer att få yrkesundervisning vid lantmannaskolor och i hushållningssällskapens kurser går utvecklingen så fort — särskilt då det gäller mekaniska arbetsmedel och dylikt, som är komplicerade att handha och utnyttja — att det behövs mer instruktion ute på fältet av konsulenter och andra liksom rådgivning och instruktion till jordbrukarna i större utsträckning än tidigare.

Ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

Jag tror det är nödvändigt, att man kan tillgodose detta behov i något ökad utsträckning än vad tidigare varit fallet. Men hur går det, när man söker föreslå något sådant? Jag skall ta ett exempel. Vid fjolårets riksdag väckte jag en motion med förslag om att lantbruks-högskolan skulle erhålla 1 000 kronor till specialundervisning för att lämna en praktisk redogörelse för hur lantbruks-nämnderna arbetar. Motionen avslogs emellertid, då dessa 1 000 kronor ansågs vara en för stor belastning på statens ekonomiska jämviktsläge. Ändå var det en mycket behövlig sak.

Jag skulle kunna ta flera exempel när det gäller forskningen på jordbrukets område. Det finns där betydelsefulla problem, som bör klarläggas, forsknings- och försöksmässigt.

Vi behandlade här i går en sådan fråga, nämligen den socialpsykologiska undersökningen, som heller inte är tillfredsställande. Trots att den är betydelsefull finns det inte pengar till detta ändamål. Vi motionärer — i varje fall jag — har ställt frågan: Skulle man inte kunna göra en översyn av lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden — jag är medveten om att de båda är stora institutioner — för att kunna åstadkomma vissa besparingar, särskilt på de arbetsområden, som är gemensamma för lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden? Det har för mig framstått som en utväg, att man utan att behöva belasta stats-ekonomien med ökade utgifter skulle kunna ta sig an arbetsuppgifter, som hittills inte har kunnat bli utförda på jordbrukets arbetsfält. Man skulle också kunna använda pengarna för andra ändamål eller också spara dem helt och hållet; huvudsaken är att man kan åstadkomma den erforderliga effekten.

Jag har ställt mig frågan, om inte denna betydelsefulla omfattande strukturella och produktionsmässiga omställningsprocess inom det svenska jordbruket på något sätt påverkar de arbetsuppgifter som lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden har. Enligt min mening bör handläggandet av de administrativa uppgifterna kanske kunna ra-

tionaliseras på något sätt utan att de arbetsuppgifter och den betjäning lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden lämnar till jordbruket därmed skulle behöva eftersättas eller minskas på några väsentliga områden.

Nu kommer man förmodligen att göra gällande, att en sammanslagning skulle medföra att det blev ett alldeles för stort verk. Jag är medveten om att det blir ett stort verk, men à la bonne heure, om utredningen skulle komma till det resultatet, att en sammanlagning av dessa verk inte skulle vara lämplig att genomföra på grund av att det skulle skapas ett alltför tungrott och stort verk, skulle man ändå kunna ta under omprövning, huruvida inte vissa av de arbetsuppgifter, som nu åvilar verken var för sig, kunde sammanslås. Det kunde också undersökas, om inte arbetet genom en decentralisering till hushållningssällskap och lantbruksnämnder kunde minskas, så att det bleve möjligt att med bibehållande av de två verken ändå åstadkomma en rationalisering och därmed också en minskning av deras kostnader för arbetsuppgifter inom det svenska jordbruket.

Sedan har man sagt att vi har prisregleringsuppgifterna att ta hänsyn till och att dessa kräver smidig handläggning. Det är jag fullt medveten om. Men är det så omöjligt — om det skulle bli ett enda verk — att inom detta upprättas en avdelning, som speciellt skulle syssla med dessa uppgifter, och kunde handla smidigt och med den kraft samt framför allt den skyndsamhet som ärendenas handläggning kunde behöva?

Vi har nu inom lantbruksstyrelsen ett lekmanråd, och ett sådant finns också inom jordbruksnämnden. Men även denna fråga bör väl kunna gå att ordna. Man kunde väl ha en specialavdelning för prisregleringsfrågor och en annan för produktions- och regleringsfrågor. Inom jordbruksnämnden finns också ett råd som handlägger sina uppgifter så att säga vid sidan av själva jordbruksnämnden. Jag tror att om de förståndiga män och även kvinnor, som ingår i denna, företar en utredning bör de kunna

Ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

finna utvägar att klara denna fråga; värre saker har nog utredningar klarat av.

En annan invändning, som nog herr Anderberg kommer att trycka på, är att tidpunkten för en utredning inte är den lämpligaste just nu. Som vi vet gäller emellertid för närvarande en treårig uppgörelse med jordbruket. Jag tycker att tidpunkten är lämplig nu att företa en utredning, ty då kan åtminstone den principiella delen av frågan om en sådan sammanslagning vara klar, tills vi på hösten 1959 skall ta ställning till den nya prisregleringsuppgörelsen och till hur lång tid den skall gälla. Jag tycker att det vore värdefullt, om materialet från den nu begärda utredningen kunde behandlas samtidigt som utfallet av den första prisregleringsperioden föreligger, så att man i ett sammanhang kan pröva de frågorna. Om man uppskjuter igångsättandet av utredningen till år 1959 måste ju ytterligare en regleringsperiod förflyta, innan de här frågorna kan tas upp till avgörande.

Med hänsyn till att så många ärenden återstår att behandla och till den korta tid vi har på oss, vill jag till sist, herr talman, endast kort och gott förklara att inte vare sig jag eller någon annan av motionärerna eller reservanterna vill på något sätt undervärdera lantbruksstyrelsens och jordbruksnämndens arbetsuppgifter. Vi har bara trott att man genom en sammanslagning kan vinna besparingar och att dessa pengar på ett effektivare sätt kunde användas till gagn för jordbruksnäringen. Det är detta som är kontentan av den reservation, som här föreligger och till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I herr Jon Jonssons yttrande instämde herrar *Lage Svedberg* (s), *Uno Olofsson* (fp), *Olsén* (s), *Einar Persson* (s), *Axel Jansson* (s), *Grönkvist* (s) och *Lindgren* (s).

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Jordbruksutskottets majoritet har inte kunnat biträda motionärernas hemställan att riksdagen i skri-

velse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning om sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen.

Då jag först tog del av denna motion, tyckte jag — liksom jag märkte av instämmandena med motionären här att flera av kammarens ledamöter gör — att det låg mycket i densamma. Motionen utsändes ju på remiss av utskottet, som efter remissvarens ingivande tog upp frågan till behandling. Som föredragande deltog också chefen för statens jordbruksnämnd, som tidigare hade varit chef för lantbruksstyrelsen och som alltså är mycket sakkunnig på dessa frågor. Under denna behandling fick vi höra att saken låg till på ett något annat sätt än motionärerna hade föreställt sig.

Statskontoret förklarade i sitt remissvar, att de båda verken hade mycket skilda arbetsuppgifter och att det skulle bli mycket besvärligt att skapa ett sådant centraliserat organ, som kunde handlägga både jordbruksnämndens och lantbruksstyrelsens ärenden. Statskontoret var övertygat om att en sammanslagning av de båda myndigheterna visserligen skulle medföra personalbesparingar, men att den skulle medföra så stora olägenheter att den i praktiken vore ogörlig. Den skulle leda till en alltför otymlig och tungrodd organisation. Härför anfördes vissa skäl och framhölls också att det, med hänsyn till att jordbruksnämndens organisation så nyligen hade varit föremål för riksdagens översyn, inte fanns någon anledning att upptaga den frågan till ny utredning.

Statskontoret är som vi vet mycket sparsamt till sin inställning, och hade det varit möjligt att på det föreslagna sättet åstadkomma besparingar, hade man nog kunnat räkna med förståelse därifrån.

Också de myndigheter som motionärernas förslag gäller, lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd, har yttrat sig över motionen. Lantbruksstyrelsen sade klart ifrån att en sammanslagning av verken skulle komma att medföra mycket stora svårigheter. Även om det rent teoretiskt skulle kunna anses

Ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

vara önskvärt att sammanföra den produktionsfrämjande verksamheten med den prisreglerade verksamheten på jordbrukets område under en gemensam central myndighet, skulle detta stöta på praktiska svårigheter av stor räckvidd. Lantbruksstyrelsen har ju erfarenhet av dessa saker, och utskottet tog intryck av dess uppfattning, liksom utskottet också kunde stödja sig på den erfarenhet som finns inom utskottet. Vi ansåg att den lämpliga tidpunkten för en sådan utredning inte var inne.

Det finns också vissa andra omständigheter som gör att man måste ställa sig mycket skeptisk till tanken på en sådan sammanslagning. Det blir ju — såsom reservanten nyss sade — ett mastodontämbetsverk, om vi skulle samman slå dessa stora verk. Och det skulle inte vara genomförbart.

Statens organisationsnämnd var ju mera försiktig — den har inte sysslat med dessa saker. Den ställde sig dock på samma linje.

Utskottet har kommit till den slutsatsen att de personalbesparingar och rationaliseringar, som enligt motionärerna skulle uppnås vid en sammanslagning, inte blir så stora att de kan anses uppväga olägenheterna i samband därmed. Erfarenheterna av den hittillsvarande anordningen med två centralorgan har också varit goda, då det gällt att på ett smidigt sätt sköta förhandlingarna med organisationerna. Här skall ju också fisket kopplas in, och även handelspolitiska frågor kan komma med i bilden.

Här föreligger därför ett problem av större innebörd än man vid första påseendet kan finna, och efter all den genomgång, som utskottet gjort i denna fråga, har utskottet stannat för att motionerna inte bör föranleda någon åtgärd. Utskottet är inte berett att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning utan anser att man bör avvakta och se, om det inte kan finnas möjlighet till förenklingar, sedan man nu fått praktisk erfarenhet av de längre perioderna och den nya förhandlingsorganisationen.

Det kunde vara mycket att tillägga beträffande motiveringen för avslagsyrkandet, men jag skall, herr talman, begränsa mig till det sagda och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON, SIGFRID, (bf):

Herr talman! Jag kan hålla med motionärerna om att det finns åtskilliga skäl som talar för en sammanslagning av lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden. Visserligen har de båda verken rätt avgränsade arbetsuppgifter; lantbruksstyrelsen har hand om den produktions-tekniska utvecklingen på jordbrukets område och i rätt stor utsträckning upplysningverksamheten, medan jordbruksnämnden har hand om de prisreglerande åtgärderna. Även om det är en viss avgränsning av ärendena, är det emellertid uppenbart att arbetsuppgifterna griper in i varandra, och för många frågor lösande kräves medverkan av bägge ämbetsverken. Det har man haft klart för sig, och därför har man — såsom herr Jonsson nämnde — ordnat det så att vid viktigare avgöranden i jordbruksnämnden lantbruksstyrelsens chef skall vara närvarande och vice versa. Att man nödvändigt skall ta detta som ett belägg för att ämbetsverken bör slås samman till ett verk, kan jag dock inte hålla med om. Vid jordbruksnämndens tillkomst — det var år 1947 — övervägde man ju också att bara ha ett ämbetsverk för de arbetsuppgifter, som jag nyss nämnde, d. v. s. dels den produktionstekniska utvecklingen och rationaliseringen och dels prisregleringen. Man kom emellertid till det resultatet — på den punkten rådde också enighet i riksdagen — att det var behövt att ha ett särskilt ämbetsverk för prissättningsfrågor o. d.

Nu har emellertid tio år gått, och det är klart att det skett en hel del under tiden. Man kanske kan säga att förhållandena nu ändrats, så att man bör slå ihop ämbetsverken till ett verk. Tanken är givetvis lockande, och vid första påseendet tycker man att det skulle vara en naturlig åtgärd. Jag instämmer emellertid med herr Anderberg, när han sade

Ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

att om man penetrerar frågan litet närmare och tar del av remissvaren, kommer man till den slutsatsen att tidpunkten för att göra en sammanslagning ännu inte är kommen. Därmed är inte sagt att det inte i framtiden kanske kan vara lämpligt att göra det.

Jordbruksutskottets majoritet har bedömt det vara mest ändamålsenligt att bibehålla den nuvarande organisationen. Vilka skäl har vi då för den ståndpunkten? Jag skall, herr talman, i korthet söka redovisa dem.

Det första skälet är — det har herr Jonsson visserligen underkänt — att det skulle bli ett mycket stort verk. Såvitt vi kunnat utforska, när vi behandlat frågan i utskottet, skulle det bli större än något annat statligt verk under en generaldirektör. Det skulle omfatta 290 anställda med 15 byråer. Även remissinstanserna framhåller ju, att det blir mycket svårt för ledningen att behärska ett så stort ämbetsverk, att överblicka och hålla samman verksamheten.

Beträffande jordbruksnämnden tillkommer en speciell sak. Det finns också någonting som heter jordbruksnämndens råd. Vi vet ju alla att det är en institution, där olika samhällsgrupper är representerade för att överlägga om jordbrukets prisfrågor. Det blir ganska besvärligt, föreställer vi oss, att infoga detta råd i det tilltänkta ämbetsverket. Prisfrågorna skulle där få en undanskymd ställning. Jag vet inte om så blir fallet, men man har påpekat att det kan bli svårigheter just på den punkten.

Sedan har vi den jordbruksekonomiska undersökningen, som nu bedrivs av lantbruksstyrelsen. Man gör där en del sammanställningar av bokföringsresultat för hela landet, och det material, som därvid framkommer, spelar en stor roll vid uppgörelserna om jordbrukets prisfrågor. Nu har man sagt, att det är mycket viktigt att denna jordbruksekonomiska undersökning är fristående från den institution som behandlar prisfrågorna, och jag anser att man kan ifrågasätta, om det skulle vara så lämpligt att ha denna ekonomiska undersökning i

samma verk som den organisation, som handlägger prisfrågorna.

Vi bevittnar dessutom för närvarande rätt stora förändringar ute i Europa när det gäller tullfrågor och dylikt, »lilla Europa» och den tullunion, som har tillkommit. Planer föreligger också på ett europeiskt frihandelsområde. Detta är frågor som tarvar ingående överväganden just av det organ som handhar prisfrågorna, alltså jordbruksnämnden.

Det förtjänar också nämnas att nya instruktioner fastställdes både för lantbruksstyrelsen och för jordbruksnämnden så sent som i fjol — för jordbruksnämnden den 16 november, om jag inte minns fel.

Statens organisationsnämnd, som haft motionerna på remiss, har yttrat att den inte kommit så långt i sitt arbete att den vill ge något bestämt besked om huruvida det kan vara lämpligt att samman slå de båda verken. Jag minns inte ordalydelsen, men jag uppfattade det närmast så, att nämnden därför avstyrkte en utredning nu. Jag tycker att nämnden i lugn och ro borde kunna få slutföra det arbete, som den har sig förelagt beträffande dessa bägge verk. Nämndens utredning kan bli mycket värdefull och ge bättre hållpunkter för bedömningen av frågan, om det kan vara lämpligt med en utredning.

Jag nämnde inledningsvis, att det finns skäl som talar för en sammanslagning, och då kan det sägas att man borde vara med om en utredning. Men i utskotts majoriteten anser vi, att tidpunkten för att sätta i gång en sådan utredning nu inte är lämplig. Om man beslutar en utredning, bör man väl ha klart för sig att det finns förutsättningar för att den inom en inte alltför lång tidrymd skall kunna få ett underlag för sitt ställningstagande. Men såsom herr Jonsson påpekade, är det mycket som händer på jordbrukets område. Han talade om den doktorsavhandling, som ventilerades vid lantbrukshögskolan häromdagen och där det säges, att 100 000 företagare på jordbrukets område kommer att försvinna fram till 1970. Om jag fattade herr Jons-

Ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen son rätt, drog han därav den slutsatsen, att denna starka minskning av antalet jordbrukare skulle leda till att de statliga myndigheterna på jordbrukets område inte får så många problem att behandla och att vi därför skulle kunna sammanslå dessa bägge verk. Men är en sådan slutsats verkligen riktig? Om prognosen håller streck, blir det ju närmast fråga om en revolution på jordbrukets område, och under sådana förhållanden behöver just dessa båda organ — lantbruksstyrelsen, som handlägger rationaliseringsfrågorna, och jordbruksnämnden, som har hand om prisfrågorna — ha sin organisation kvar för att lösa dessa problem på ett ur samhällets synpunkt tillfredsställande sätt. Jag tror att alla arbetskrafter i dessa verk kommer att behövas under sådana förhållanden, och då vinner man, såvitt jag förstår, inte så mycket genom att sammanslå verken.

Frågan kommer i ett nytt läge, om planerna på tullområdet genomföres och Sverige blir medlem i det europeiska frihandelsområdet. Vi vet inte hur det blir därmed, men om man tänker sig att Sverige kommer med i ett frihandelsområde så blir prisfrågorna av en helt annan karaktär än i dag. Då kan man givetvis ta upp frågan om en sammanslagning på nytt.

Jag kommer således, herr talman, till samma slutsats som utskottsmajoriteten, att det är ganska meningslöst att för närvarande tillsätta en utredning om sammanslagning av dessa båda ämbetsverk. Jag skulle nästan vilja säga, att tidpunkten just nu är den sämsta tänkbara. Det har tydligt sagts ifrån, att vi i dagsläget inte har utsikt att göra några besparingar — och detta skulle väl vara motiveringen för en sammanslagning. Det är därför som vi inom utskottsmajoriteten har ansett, att tidpunkten för en utredning i dag är mycket illa vald. På grund härav hemställer utskottsmajoriteten om avslag på motionerna, och även jag gör mig till tolk för majoritetens uppfattning.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr JONSSON, JON, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sigfrid Larsson säger att det finns många anställda inom dessa verk. Det vet jag, och reservanternas förslag går ut på att söka nedbringa antalet tjänstemän och göra en besparing genom ett rationellare utnyttjande av arbetskraften. Vi skulle härigenom också få en annan organisation och ett annat organisationsförfarande än som nu är fallet.

Herr Sigfrid Larsson talade också om prisfrågorna. Men herr Larsson är ju själv praktisk jordbrukare och borde då förstå, att frågorna om produktionskostnaderna hänger nära ihop med prisfrågorna. Jag kan inte förstå, att det ur principiell, praktisk och logisk synpunkt skulle vara så olämpligt att samma organ, som har hand om jordbrukets produktion och rationalisering, också prövar prisfrågorna; det ena bör väl inte utesluta det andra.

Sedan sade herr Larsson att det var en illa vald tidpunkt för utredning. Ja, herr talman, om man inte vill en sak, är alla tidpunkter olämpliga för en utredning. Jag skulle tro att om vi väntade fem eller sex år och det kom att finnas 325 anställda inom jordbruksnämnden, skulle herr Larsson säga att tiden inte var inne för en utredning, och vi fick vänta med den tills både herr Sigfrid Larsson och jag och kanske till och med de som är yngre lämnat riksdagen.

Jag vill ännu en gång understryka att det väsentliga är väl att de medel, som anslås för olika ändamål, blir i det tvångsläge, vari vi befinner oss, ur ekonomisk och arbetskraftssynpunkt rationellt utnyttjade och att den arbetskraft, som vi anlitar, och organisationen kan utnyttjas på det sättet att det blir ett effektivt resultat.

Herr LARSSON, SIGFRID, (bf) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att det finns skäl som talar för att samma organ skall handlägga frågorna om jordbrukets ra-

Ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

tionalisering och prisfrågorna. Men jag vill erinra om att 1947 års beslut, som bland annat innebar inrättandet av jordbruksnämnden, inte bara innefattade prisfrågor utan även rationaliseringsfrågor. Då var alla ense om att det gick mycket bra att dela upp dessa två saker, fastän de i fråga om målsättningen hänger intimt samman. Det gick alltså bra den gången, och vad är det som har ändrat sig sen dess, herr Jonsson? Såvitt jag vet, har ingenting hänt. Försiggår verkligen ett sådant dubbelarbete, som det här talats om, inom de båda verken? Det har inte varit någon bevisföring för att så sker. För säkerhetens skull säger emellertid utskottsmajoriteten, att om det skulle vara på det sättet, utgår den ifrån att Kungl. Maj:t fortlöpande ägnar uppmärksamhet åt dessa problem, och om det är något dubbelarbete bör en ändring göras.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Det är ju självklart att man borde hälsa med tillfredsställelse alla förslag, som framläggs för att göra rationaliseringar och besparingar. Jag undrar emellertid, om reservanterna här har haft den verkliga besparingen för ögonen, när de vill rationalisera bort jordbruksnämnden. Jag skulle ha haft mycket större förståelse, om motionärerna hade föreslagit att man skulle sammanslå lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen. Vi har ju 24 lantbruksnämnder här i vårt land och vi har lika många hushållningssällskap. Där skulle det ha varit utomordentligt lämpligt med en sådan rationalisering, som herr Jonsson talade om i samband med det dubbelarbete som äger rum inom de båda institutioner det här gäller. Ett sådant dubbelarbete skulle kunna undvikas, om man sammanslog lantbruksnämnderna med hushållningssällskapen, särskilt med hänsyn till att Kungl. Maj:t tillsätter ordförandena både i hushållningssällskapen och i lantbruksnämnderna. Härigenom skulle kunna vinnas en verklig besparing för framtiden.

Herr Jonsson fann att tiden nu var lämplig för en utredning. Då det förelåg ett treårigt avtal skulle utredningen kunna vara klar till nästkommande avtalsförhandlingar. Jag vet inte vad herr Jonsson säger, om jag återger vad han yttrade den gång det treåriga avtalet för jordbruket antogs. Då sade herr Jonsson att när jordbruksnämnden framlagt ett förslag, kan man utgå från att det är riktigt. I dag säger herr Jonsson att vi skall rationalisera bort denna nämnd, som han bara för ett år sedan fann så lämplig, och låta den i stället gå upp i lantbruksstyrelsen.

Jag skall inte, herr talman, gå in på någon längre polemik. Mycket skulle kunna vara att tillägga om vad som är rätt och vad som inte är rätt, hur den ena parten ser på en synpunkt och den andra på en annan. Jag skall inte göra detta utan vill bara säga, att jag inte tror att det är lämpligt att sammanslå de båda institutioner det här gäller såsom reservanterna har föreslagit. Däremot hade jag varit mycket tillfredsställd, om man hade kunnat framlägga ett förslag i den riktning jag förut har antytt.

Jag skall, herr talman, bara be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JONSSON, JON, (s) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av herr Elofssons yttrande vill jag bara säga, att det är varken motionärernas eller reservanternas avsikt att rationalisera bort något av dessa organ, utan meningen är att sammanföra dem båda. På många områden ägnar de sig åt ungefär samma arbetsuppgifter, och därför skulle man få dessa billigare utförda. Det är inte meningen att göra någon bortrationalisering, varför herr Elofssons citat av vad jag förut har sagt icke kan tagas till intäkt för det förslag som här föreligger från utskottet.

Vad herr Elofsson sade om att man borde kunna sammanföra lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen rör väl ändå en annan sak. Nu finns det en motion om att man skall avskaffa

Ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen
lantbruksnämnderna — det finns en del folk som tycker, även om de är jordbrukare, att lantbruksnämnderna bör rationaliseras bort och deras uppgifter överlämnas till hushållningssällskapen — och herr Elofssons funderingar på den punkten får väl föras fram när den motionen behandlas i höst.

Till sist vill jag i denna replik ännu en gång understryka — att vi inte vill skala bort några av de väsentliga arbetsuppgifter som lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden har. Detta är inte meningen, utan en effektivisering av arbetet är vad vi avser med vårt förslag.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! När man lyssnar till herrar Sigfrid Larsson och Elofsson, får man närmast det intrycket att herrarna menar att man med den hemställen, som reservanterna här har gjort, är i färd med att försämrå möjligheterna till fortsättning av jordbrukets rationalisering. Tvärtom! Vi som motionerat och reserverat oss i utskottet har den bestämda uppfattningen att den översyn och utredning som man här begär förslag om skulle ge en bättre möjlighet för ledning av jordbrukets rationalisering och dess verksamhet. Jordbruksnämndens yttrande till utskottet över motionen är ju en tydlig deklaration om att nämnden till stor del instämmer i motionen.

Vi har ansett att tidpunkten nu var särskilt lämplig, ty det är väl obestriddt att jordbruksnämndens arbetsbörda har väsentligen lättat, sedan riksdagen beslutat om dessa treåriga avtal. För varje år fick riksdagen tidigare en prisregleringsproposition, vars bilagor och innehåll i övrigt till stor del var utformade av jordbruksnämnden. Alla de statistiska upplysningar som gavs till känna i denna prisregleringsproposition var insamlade under året, och efter långvariga underhandlingar gavs rekommendationer till jordbruksdepartementet och riksdagen. Nu har nämnden fått denna lättnad tack vare treårsintervallen. Man torde väl ändå kunna enas om att jordbruksnämndens arbete och handlägg-

ningar av ärenden har mycket gemensamt med lantbruksstyrelsens.

Vad vi uttalat i motionen och i reservationen är, att eftersom vi anser att tidpunkten härför är särskilt lämplig, bör en översyn och en rationalisering ske även av den förvaltande verksamheten. Man kan inte underlåta att stryka under vad herr Jonsson påpekat, att jordbrukets rationalisering även har betytt en väsentlig minskning i arbetsbelastningen hos lantbruksstyrelsen. Dess understödande verksamhet, nyodlingsverksamhet, täckdikningsverksamhet samt verksamheten när det gäller hästaveln och praktiskt taget alla grenar av den yttre och inre rationaliseringen har minskats tack vare den enorma rationalisering som har skett. Man tycker nog att det inte skulle skada med en utredning och översyn. Det är också tänkbart att den snabba behandling som jordbruksnämnden har visat prov på kan bli en impuls till ökad snabbhet även inom lantbruksstyrelsen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON, SIGFRID, (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svedberg nämnde något om vad jordbruksnämnden sagt i sitt yttrande. Det är givet att nämnden redovisar de skäl som talar för en sammanslagning. Men vi skall väl göra bilden fullständig genom att också tala om vad jordbruksnämnden säger om sådana ting som talar emot. Jag skall bara citera följande: »Emellertid ifrågasätter nämnden om rätta tidpunkten att igångsätta en dylik utredning redan nu kan anses vara inne.»

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Även om det skulle förhålla sig så som herr Elofsson säger, att man skulle få till stånd betydligt större besparingar och kanske också en ökad rationalisering genom att slå ihop lantbruksnämnder och hushållningssällskap

Ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

än genom att slå ihop lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd, tycker jag att den omständigheten väl inte bör vara något hinder för att slå ihop de två myndigheter som vi nu diskuterar. Jag delar helt den uppfattningen, att man skulle kunna göra en betydande rationaliseringsvinst, ty de båda organen — lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden — har likartade arbetsuppgifter. Därför skulle man säkerligen kunna för en mindre kostnad än nu åstadkomma ett fullt lika gott arbetsresultat som det som nu kan erhållas.

Skulle man sedan gå ännu längre och slå ihop hushållningssällskap och lantbruksnämnder, tror jag det skulle vara till mycket stor fördel för hela jordbruksadministrationen liksom också för konsulentverksamheten på landsbygden. Men det får bli en senare sak. Jag tycker att det vore skäl i att börja med det som nu föreligger till behandling, nämligen en översyn av de båda ämbetsverkens organisation.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lage Svedberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonsson, Jon*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lage Svedberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr andre vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 67.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Jonsson, Jon*, anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men av misstag röstat ja.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 15, i anledning av motion om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser rörande proceduren i riksdagen vid begäran om folkomröstning; och

nr 18, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsman-nauppsdragets fullgörande.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 123, i anledning av väckta motioner om dels anslag till en fortsättningskurs för hemkonsulenter och andra hushålls-

Om anslag till fortsättningskurs för hemkonsulenter m. m.

pedagoger, dels och ökat statsbidrag till de privata hemsysterskolorna.

Punkten 1

Om anslag till fortsättningskurs för hemkonsulenter m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* m. fl. (I: 201) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. (II: 231), hade hemställts, att riksdagen måtte anslå ett belopp av 10 000 kronor för att inom överstyrelsens för yrkesutbildning regi anordna fortsättningskurs för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger med särskild hänsyn tagen till de handikapade husmödrarnas problem.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten yttrat:

»Med hänsyn till vad i motionerna anförts och till vad de i ärendet hörda remissmyndigheterna uttalat finner utskottet det motiverat att en närmare undersökning kommer till stånd rörande lämpliga åtgärder för tillgodoseende av det i motionerna angivna syftet. Enligt utskottets mening torde Kungl. Maj:t böra uppdraga åt överstyrelsen för yrkesutbildning att efter samråd med medicinalstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, eventuellt även med andra av frågan berörda myndigheter, taga berörda spörsmål under närmare övervägande och framlägga det förslag, vartill en dylik undersökning må giva anledning. Utskottet förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anför.

Utskottet, som icke är berett att tillstyrka bifall till det i motionerna I: 201 och II: 231 gjorda yrkandet, hemställer förty, att motionerna I: 201 och II: 231 icke må till annan riksdagens åtgärd föranleda än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet anför.»

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja uttrycka min glädje och tacksamhet över att

utskottet har ställt sig så positivt till denna detaljfråga. Det gäller här kurser för främst hemkonsulenter och hushållspedagoger i syfte att meddela kunskaper om en förbättrad arbetsteknik åt invaliderade husmödrar. Remissinstanserna har ställt sig mycket positiva, särskilt överstyrelsen för yrkesutbildning. Utskottet har ju ansett, att Kungl. Maj:t bör låta göra en undersökning för att få fram lämpliga åtgärder till hjälp åt invaliderade husmödrar.

Jag skulle bara vilja hemställa att regeringens — när den kommer in på frågan om de anslagskrav som är nödvändiga för att dessa kurser skall kunna ordnas — ville ställa sig positivt till detta förslag och att det inte dröjer alltför länge innan kurserna kan starta. Pengarna skulle inte bara tjäna ett humanitärt syfte utan också komma att ge ränta i form av att de invaliderade husmödrarna skulle sättas i stånd att sköta såväl sig själva som hela sin familj. Jag hoppas alltså att förslagen skall kunna snabbt omsättas i praktiken.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1957/58 till de tekniska högskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Detta utlåtande var indelat i tre särskilda med I—III betecknade avdelningar, av vilka den tredje var indelat i punkter.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande avdelningsvis och avd. III punktvis.

Avd. I

Ang. ökad intagning av studerande vid de tekniska högskolorna

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 99, hade Kungl. Maj:t, utom annat, förordat vissa åtgärder för ökad intagning vid de tekniska högskolorna samt föreslagit riksdagen att till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Ökad intagning av studerande för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kronor.

De av Kungl. Maj:t förordade åtgärderna avsågo, att ytterligare 101 utbildningsplatser skulle bli tillgängliga höstterminen 1957, varav 76 vid tekniska högskolan i Stockholm och 25 vid Chalmers tekniska högskola. Av de nya platserna hänförde sig 61 till högskolornas avdelningar för arkitektur samt 20 till elektrotekniska avdelningen och 20 till flygtekniska avdelningen vid tekniska högskolan i Stockholm. Kungl. Maj:ts förslag innebar vidare medelsanvisning för ökad undervisning i Göteborg av universitetsstuderande i ämnet kemi.

I samband med behandlingen av detta avsnitt hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Svensson* m. fl. (I: 435) och den andra inom andra kammaren av herr *Netzén* m. fl. (II: 554), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande anordnande av arkitektutbildning i södra Sverige.

Utskottet hade i den nu föredragna avdelningen av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag, till Gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: ökad intagning av studerande för budgetåret 1957/58 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kronor;

b) att motionerna I: 435 och II: 554 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herr *Ohlon*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *OHLON* (fp):

Herr talman! Genom det förslag, som nu föreligger angående ökad intagning vid de tekniska högskolorna, och den ökning av de studerandes antal, som har vidtagits förut under efterkrigsåren, har utbildningskapaciteten vid de tekniska högskolorna svällt ut på ett sätt, som till storleksordningen motsvarar en ny teknisk högskola. Säkerligen har de åtgärder, som där har vidtagits, i stort sett varit välbetänkta och nödvändiga. I år föreslås en ytterligare intagning vid tekniska högskolan i Stockholm av 20 elektronikstuderande och av 20 studerande vid avdelningen för flygteknik. Jag har ingenting att invända emot vad Kungl. Maj:t nu har äskat. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att när det gäller en sådan utbildning som denna är det inte endast fråga om lokaler och lärare, utan det är också fråga om elever. Förra året företogs en mycket stark utökning av intagningen till elektronikavdelningen vid Chalmers tekniska högskola. Man fick då gå så långt ned i fråga om studenternas kvalitet att svårigheter har uppstått för vissa av dem att följa med undervisningen. Lärarna har där blivit behandlade på ett sätt som jag nästan kan beteckna som hänsynslöst.

Om kvaliteten hos studentmaterialet sjunker så ställs det ju ytterligare anspråk på lärarna. Detta är en omständighet som vi nog får ha uppmärksamheten riktad på, men det är väl att hoppas att i samma mån som studentkullarna växer skall vi även få en kvalitativt tillfredsställande rekrytering till våra högsta läroanstalter.

Jag föreställer mig att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta. Utskottet har i varje fall fäst uppmärksamheten på vad som här har skett.

Den största förändring, som föreslås i år, är en fördubblad intagning av antalet arkitektstuderande vid de båda tekniska högskolorna. Beträffande tekniska högskolan i Stockholm finns alla

Ang. ökad intagning av studerande vid de tekniska högskolorna

förutsättningar för en fördubblad intagning både i fråga om lokaler och, såvitt jag förstår, även i fråga om lärare. När det gäller Chalmers tekniska högskola har man däremot rätt att ställa sig frågande. Det erfordras, herr talman, ett ökat antal arkitekter i landet, och Kungl. Maj:ts förslag är därför motiverat. Risken är bara att vi kanske får en sämre kvalitet hos våra arkitekter, ifall vi inte ser till att utbildningen blir förstklassig.

De två problem, som inställer sig här, är dels lokalproblemet och dels frågan om lärarerekryteringen. Vad lokalfrågan i Göteborg beträffar förhåller det sig så, att redan den arkitektundervisning som finns där nere lider av att lokalfrågan är otillfredsställande löst, och svårigheterna kommer naturligtvis att bli ännu större, om intagningen ökas med 100 procent. För det första året med den ökade intagningen och kanske också för det andra året kommer inte några större svårigheter att uppstå, men om två år behövs det otvivelaktigt nya lokaler. I den kungl. propositionen sätter man nu sin lit till att den nybyggnad för biblioteket vid Chalmers tekniska högskola, varom statsmakterna redan fattat beslut, skulle bli färdig i så god tid 1959, att det kan bli tidsutrymme över för att inreda de i biblioteksbyggnaden ledigblivna lokalerna för arkitektundervisning. Det är möjligt att så kommer att ske, men jag vill då erinra om vad som hittills beslutats. Riksdagen har i år endast anvisat ett första anslag på en halv miljon kronor för det nya biblioteksbygget vid Chalmers tekniska högskola. Sammanlagt kommer det att kosta 2,5 miljoner kronor. Om förverkligandet av denna byggnadsfråga skall ske inom en tidrymd av mindre än två år, vill det till fortare än kvickt en ökad anslagsbeviljning för biblioteksbyggnaden. Jag skulle därför vilja hemställa, när jag nu ser att ecklesiastikministern är närvarande, att han redan i höst går i författning om ökat anslag för biblioteksbyggnaden, så att den kan bli klar i tillräckligt god tid för att sedan kunna tjänstgöra som lokal för arkitektutbildningen.

Vad lärarfrågan beträffar har inte de önskemål, som uttalats av rektor vid Chalmers tekniska högskola eller av kollegienämnden, beaktats. Man har tillstyrkt den ökade intagningen av studerande, men man har sagt ifrån att det för ändamålet ifråga behövs en ny professur i husbyggnad. Någon professur har inte förutsatts i den kungl. propositionen, inte ens någon annan ordinarie lärarbefattning, utan det har blott ifrågasatts ett anslag för anställande av en biträdande lärare. Nu förhåller det sig så, som byggnadsstyrelsen har yttrat, att det på grund av arkitektbristen är mycket svårt att förse undervisningen i ämnet med kvalificerade lärare, ifall man inte går direkt på professorer. Arkitekterna är för närvarande vana vid så höga arvoden, att kvalificerade sådana nog inte går att uppbringa för en undervisning, som det skall bli någonting med, med den ringa summa som Kungl. Maj:t har tänkt sig. Utskottet har här bättrat på och sagt ifrån, att vad som åtminstone behövs är att det inom ramen för beviljat totalanslag lämnas utrymme för anställning av en lärare i laborators löneställning, och det är nog det minsta man måste kräva, ifall man skall få till stånd en fullgod undervisning.

Jag har intet att erinra emot vad Kungl. Maj:t i övrigt har äskat och inte heller emot vad utskottet har hemställt om. Anledningen till att jag begärt ordet var att jag ville understryka dessa två krav, som måste bli tillgodosedda, ifall det skall bli en fullvärdig arkitektundervisning även för den utökade katern av arkitektstuderande i Göteborg, nämligen tillräckliga lokaler och tillräckligt kvalificerade lärare. Såvitt jag förstår har Kungl. Maj:t möjlighet att med de fullmakter, som Kungl. Maj:t kommer att få, förverkliga dessa önskemål.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Vi är några ledamöter som avlämnat en motion, I: 435 och II: 554, vari vi hemställer om att man i sam-

Ang. ökad intagning av studerande vid de tekniska högskolorna

band med vad propositionen här föreslagit om en utökning av arkitektutbildningen jämväl undersöker huruvida möjligheter föreligger att få i gång en sådan skolverksamhet nere i södra Sverige.

Anledningen till vårt yrkande är bl. a. den väldiga disproportionen mellan arkitekternas placering i de olika landsdelarna. Arkitekternas riksförbund har angivit, att av de ungefär 1 000 arkitekter, som finns i landet, är 625 placerade i Stockholm och 170 i Göteborg och trakten däromkring, varför endast 305 återstår för hela landet i övrigt. För oss som sysslar litet med denna verksamhet innebär detta, att det är mycket svårt att få arkitekter till uppdrag i den södra landsändan. Vi tycker att det är märkligt att vi alltid måste söka oss till stockholmsarkitekterna när vi vill ha någonting ritat där nere, och vi har svårt att förstå att det skall behöva vara en sådan placering, även om vi är på det klara med att vissa omständigheter gör att huvudstaden drar till sig detta yrkesfolk i större utsträckning än andra städer i landet.

Herr Ohlson har här vitsordat att det inte blir alldeles bekymmersfritt för Göteborg, om man nu skall dubblera utbildningen såsom här är föreslaget. Kollegiet har sagt, att man är trångbodd allaredan och att det blir ännu större bekymmer om man skall fördubbla antalet elever. Vi tycker att innan man bestämde sig för denna utbyggnad av Chalmers, hade det nog inte varit ur vägen om man hade sett efter, huruvida det fanns större möjligheter på andra håll i landet. Vi har nämligen den uppfattningen, att när det gäller lokalfrågor och dylikt ligger vi väl lika bra till i de städer som finns söder ut, och att det även skulle vara möjligt att utan alltför stora bekymmer ordna lärarkrafter.

Det finns även en annan orsak till att vi är intresserade av denna utbyggnad i den södra delen av landet. Vi har nämligen erfarenhet av att arkitekterna gärna bosätter sig där de utbildat sig. Detta sammanhänger med att de under utbildningstiden söker kontakt med upp-

dragsgivare, och när de är färdigutbildade har de liksom en krets kring sig varifrån de kan förvänta att få uppdrag i sin nya verksamhet. Det är ett säkerhetsmoment för den nyutbildade att ha ett sådant perspektiv. Vi räknar med, att om vi får en sådan skola nere i södra Sverige, skall detta medföra att en del av de arkitekter, som utbildas där, också bosätter sig nere i södra Sverige. På det sättet skulle vi således få en bättre tillgång till arkitekter, vilket i sin tur kommer att medverka till en förbättring med färdigställandet av alla de uppdrag som ligger och väntar där nere. Det råder nämligen en markant brist på detta område, och vi är därför glada och tacksamma för det förslag som ligger på bordet om en ökad utbildning.

När utskottet säger, att det inte finns någon anledning att bifalla vår motion med hänsyn till det utredningsuppdrag, som Kungl. Maj:t allaredan har givit byggnadsstyrelsen, vill jag emellertid här erinra om att såvitt jag har kunnat utröna innebär det uppdraget en utredning som endast tar sikte på de två skolor som redan finns, i Stockholm och i Göteborg, och att uppdraget alltså inte gäller att undersöka andra möjligheter. Om jag nu får inlägga en välvillig tolkning i vad som här är skrivet, skulle man kunna utläsa att även förhållandena för södra Sveriges vidkommande skall kunna få gå in i utredningsuppdraget. Vi skulle vara tacksamma om så bleve förhållandet, ty det skulle innebära att vi kanske sluppe motionera i flera omgångar, ifall nu byggnadsstyrelsen även tar den delen under övervägande och försöker få fram ett förslag till lösning.

Jag har inget yrkande, herr talman.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Liksom den föregående talaren har jag kommit att av olika skäl intressera mig för frågan om arkitektutbildningen. Det är kanske på detta område två omständigheter som förtjänar särskilt beaktande. Den ena är frågan om storleken av arkitektbristen, rörande vars förefintlighet alla är eniga,

Ang. ökad intagning av studerande vid de tekniska högskolorna

och den andra är frågan om hur man lämpligen skall angripa problemet om bristens avlägsnande.

Vad beträffar arkitektbristen har Sveriges arkitekters riksförbund framlagt en utredning, där beräkning gjorts med utgångspunkt från olika antaganden rörande storleken av den ökning av investeringsvolymen i husbyggande som kommer att ske under de närmaste åren. Om man utgår från att det nuvarande antalet studerande blir oförändrat och att ökningen av investeringsvolymen skulle utgöra 3 procent, skulle bristen år 1971 uppgå till närmare 400 arkitekter. Antar man att ökningen av investeringsvolymen utgör hela 4 procent, skulle bristen år 1971 vara inte mindre än omkring 700 arkitekter. Om man däremot dubblerar intagningen av studerande vid tekniska högskolan i Stockholm från nuvarande 36 till 72, räknar man med att bristen år 1971 skulle uppgå till mellan 100 och 400 för de olika alternativ som jag nyss nämnde.

Emellertid har denna prognos — eller rättare sagt prognostik — utsatts för en ganska skarp kritik. Såväl avdelningsrådet för avdelningen för arkitektur vid tekniska högskolan i Stockholm som byggnadsstyrelsen anser att prognosen är bristfällig och missvisande och att bristen på arkitekter i själva verket är betydligt större än vad prognosen utvisar. Jag tror att det hade varit värdefullt, om Kungl. Maj:t hade kunnat överarbeta denna prognos, en uppgift som överstyrelsen för tekniska högskolan säger sig inte ha haft möjlighet att verkställa, så att man på grundval av denna överarbetning kunnat få en säkrare utgångspunkt för att bedöma den blivande bristen. Emellertid vill jag som tidigare herr Ohlon och herr Svensson uttala min tillfredsställelse över att man nu har tagit steget att föreslå en betydlig utvidgning av intagningen av arkitektstuderande och ökat antalet från nuvarande 61 till 122.

Den andra frågan, som jag vill säga några ord om, gäller utredningen. Utskottet säger att det pågår en hel del utredningar om dessa frågor och att det

därför inte finns någon anledning att bifalla det i motionen framförda förslaget om en utredning rörande en eventuell arkitektundervisning i södra Sverige. Om man bara har tillgång till riksdagstrycket finner man, att den utredning, som utskottet hänvisar till, endast utgörs av det uppdrag som byggnadsstyrelsen fått att uppgöra en generalplan för Chalmers högskolas nybyggnadsverksamhet i Göteborg. Det lär däremot under hand ha blivit upplyst i utskottet att denna fråga också är föremål för behandling av 1955 års universitetsutredning. Det är en värdefull upplysning, och jag tror att det hade varit av betydelse, om det också kommit fram i utskottsutlåtandet att frågan skulle komma att prövas jämväl av detta organ. Det är väl knappast möjligt att enbart på grundval av en generalplan för Chalmers tekniska högskola i Göteborg bilda sig en säker uppfattning om lokaliseringen av arkitektutbildningen för hela landet.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten vid en detalj som motionärerna pekat på. De framhåller att medan antalet arkitektstuderande från södra Sverige för närvarande endast utgör 35, så uppgår antalet arkitektstuderande från Stockholm och kringliggande län enbart vid tekniska högskolan i Stockholm till omkring 100. Detta är en omständighet som enligt vår uppfattning ganska klart visar att man måste söka förbättra rekryteringsmöjligheterna genom en decentralisering av utbildningsmöjligheterna, liksom det även visar betydelsen av att man inte också för framtiden reserverar denna utbildning för städerna Stockholm och Göteborg.

Herr talman! Jag har velat göra denna kommentar men har intet yrkande.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Då ingen av de föregående talarna har kommit med något speciellt yrkande utöver utskottets framställning, kan jag fatta mig mycket kort.

Jag vill bara poängtera för riksdagens övriga ledamöter, vilken kraftig expan-

Ang. ökad intagning av studerande vid de tekniska högskolorna

sion som undan för undan skett och alltfjämt pågår i fråga om utbildningsmöjligheterna vid de tekniska högskolorna. Jag tycker för min del att det är en ganska märklig företeelse att vi verkligen kan öka denna utbildning så fort som nu föreslås. Framför allt är det märkligt mot bakgrunden av de många olika behov på andra områden som vi har i samhället. Det är emellertid ett glädjande faktum att det här har skett en kolossal utveckling under de sista åren. Utvecklingen har faktiskt varit så stor och snabb, att riksdagsmännen i allmänhet kanske inte lagt märke till vad som faktiskt skett under dessa år. Jag är för min del glad över att departementschefen ändock har kunnat komma med detta förslag, och jag hoppas att det också skall bli möjligt att lösa detaljfrågorna, t. ex. den som rör Chalmers.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Med den behandling som utskottet givit denna proposition skulle jag knappast behövt ta till orda, ty alla förslagen är tillstyrkta, och de som här talat före utskottsrepresentanten har egentligen inte gjort några invändningar mot de beslut, som här kommer att fattas på grundval av utskottsförslaget. I vart fall skall jag inte här mera ingående behandla teknikerbristen och åtgärderna därvidlag på längre sikt. Vi är ju alla överens om att det föreligger ett så stort behov av en ökning av undervisningen på åtminstone alla de områden som omfattas av propositionen, att det inte finns anledning att göra annat än att söka utytta resurserna så långt det någonsin är möjligt.

Vad vi kan behöva vidta för åtgärder därutöver är ju, såsom också kommit fram i debatten, redan föremål för utredning. Att man inte har varit på det klara med huruvida universitetsutredningen sysslar med även de tekniska högskolorna, beror väl på något missförstånd. Det är nämligen så att universitetsutredningen har att syssla med all

högskoleutbildning i landet och givetvis också intresserar sig för teknikerbehovet och utbildningen av ingenjörer. Enligt vad jag har mig bekant samarbetar den intimt med vissa undersökningskommittéer, som industriorgan har satt i gång med mycket god expertis. Jag hoppas sålunda att det snart nog skall bli möjligt att få en vidare överblick över detta stora fält.

Vi är alltså nu överens om att göra de betydande utökningar, som har föreslagits här. Herr Ohlon menade i alla fall att det kanske är svårt att få denna ökade utbildning fullgod. Mot bakgrunden av vad som här föreslagits kanske han särskilt tänkte på arkitekterna i Göteborg. Man har emellertid inte anledning att hysa någon oro för att inte lokalfrågorna skall kunna ordnas där. Enligt vad jag har mig bekant finns det flera olika möjligheter i Göteborg att ordna lokalfrågorna, även om jag liksom herr Ohlon är av den mening, att det värsta blir att kunna klara det problem, som kommer att inställa sig om två år. Det finns dock ingenting som tyder på att det inte skulle vara möjligt att ordna den saken också helst med hjälp av de nuvarande bibliotekslokaler.

Vad lärarfrågan beträffar vill jag erinra om att Chalmers tekniska högskola icke har begärt den professur, som herr Ohlon talade om, för den ökade intagning som det här är fråga om utan för en ännu större ökning. Från ämnesrepresentant i Göteborg har jag emellertid fått klarlagt, att med de medel som enligt utskottsförslaget skall ställas till förfogande kan man tills vidare upprätthålla en fullgod undervisning.

När jag nu ändå har ordet, vill jag gärna med några ord reagera mot att utskottet — såsom det förefaller mig icke fullt konsekvent — har anmärkt på att departementet inte har remitterat en viss promemoria på visst sätt. Utskottet talar ju självt om att denna promemoria är dagtecknad den 20 februari 1957. Med den kännedom som utskottet har om hur sådana här frågor behandlas och det intresse som vi alla har av att propositionen

Ang. ökad intagning av studerande vid de tekniska högskolorna

nerna inte skall komma till riksdagen under de allra sista dagarna av propositionstiden, borde utskottet ha varit fullt på det klara med att vi inte hade mycket tid att förlora om vi skulle få propositionen färdigställd, och med det intresse som utskottet och regeringen gemensamt har av att vi på detta område verkligen utnyttjar alla befintliga resurser, tycker jag att utskottet i stället borde ha varit tacksamt för att vi inte i onödan remitterade denna promemoria utan i stället såg till att vi fick fram propositionen i tid.

Det förhåller sig nämligen så, att intagningsökningen i det förslag beträffande Stockholms tekniska högskola som departementet fick in på hösten inte på långt när var så stor som den ökning propositionen nu innehåller. Vi sökte därför vid ärendets beredning inom departementet efter möjligheter att utöka det enligt vår mening ganska magra förslag, överstyrelsen för de tekniska högskolorna avgivit, när det gällde tekniska högskolan i Stockholm. Förslaget innebär endast en utökning med 10 elever i stället för propositionens 40. Jag gav därför en liten sakkunnigkommitté, som redan tidigare arbetade i departementet och bestod av överdirektören Hugo Larsson och byråchefen Hörjel, i uppdrag att med rektorn för tekniska högskolan i Stockholm diskutera ytterligare utökningmöjligheter. Det var de diskussionerna som ledde fram till promemorian av den 20 februari.

Jag vill framhålla, att vid denna tidpunkt bedömde jag frågan så, att en ytterligare remiss till kollegienämnden och överstyrelsen inte var möjlig att medhinna. Departementet stod alltså inför valet att antingen göra den ytterligare behövliga utredningen — helt inom departementet och få fram en proposition eller också att remittera ärendet tillbaka till överstyrelsen. I senare fallet hade säkerligen inte en proposition kunnat framläggas i år inom den föreskrivna tiden.

Jag menar att jag på detta sätt tjänat den tekniska utbildning bättre än om jag skulle ha valt den mera formella

linje, som utskottet här föreslår. Och jag måste framhålla, när utskottet säger, att ärendet inte i vederbörlig ordning har remitterats, att detta inte alls är någon en gång för alla given och nödvändig ordning. Jag har förvissat mig om att det i ett fall som detta inte föreligger någon skyldighet att ytterligare remissbehandla ärendet.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Efter ecklesiastikministerns senaste anförande vill jag uttala mitt beklagande över att det inte lyckades för oss, några få, att föra Chalmers biblioteksfråga i hamn förra året, vilket, såvitt jag förstår, även ecklesiastikministern hade önskat. Hade vi fått vårt förslag om biblioteket igenom i fjol, hade det inte nu behövt föreligga några aktuella farhågor beträffande lokalfrågan för Chalmers tekniska högskola. Angelägenheten av att tidigare få i gång bygget var så mycket större som vi nu på vårsidan haft inte mindre än 800 byggnadsarbetare arbetslösa i Göteborg. Det hade varit bättre att få en del av dem sysselsatta med detta bygge än att de nu skall gå och lyfta arbetslöshetsunderstöd.

Ecklesiastikministern försökte i sitt anförande göra gällande, att någon professur inte har krävts av Chalmers tekniska högskola. Men, herr statsråd, det sägs i propositionen på s. 21, att för första läsåret har i professor Hössjers alternativ 1, som statsrådet anslutit sig till, krävts en professur i husbyggnadslära. Efter vad jag har fått mig bekant vid personlig hänvändelse till vederbörande vid Chalmers är man besviken över att den professuren inte har kommit till stånd. Nu har emellertid utskottet rättat till denna sak och kommit med ett minimikrav, nämligen arvode för en lärarebefattning med laborators lön.

Det är naturligtvis riktigt, när ecklesiastikministern gör gällande, att det inte finns några bestämmelser som stipulerar att överstyrelsen för de tekniska högskolorna skall höras i ett ärende som detta, men man kan då ställa sig frå-

Ang. ökad intagning av studerande vid de tekniska högskolorna

gan: Varför skall det finnas en överstyrelse för de tekniska högskolorna, om den inte skall yttra sig i viktiga organisationsfrågor, som gäller de högskolor vilka är underställda överstyrelsen?

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Herr Ohlon torde inte riktigt ha lagt märke till vad jag sade i mitt förra anförande angående professuren. Faktum är i alla fall att den var knuten till en ännu större intagning än den jag här nu har föreslagit.

Vad sedan beträffar frågan om att man kan nöja sig med ett arvode motsvarande laboratur tills vidare, så torde den frågan inte ha uppkommit endast i utskottet. Jag kan säga herr Ohlon, att när vi begärde en klumpsumma här, så räknade vi med att den var så tilltagen att det skulle vara möjligt att ställa arvode motsvarande en laboratur till förfogande. Men vi framlade inte förslag om en laboratorbefattning, och såvitt jag förstår har inte heller utskottet gjort det. Jag skulle alltså tro att vi härvidlag i själva verket är ganska överens.

När herr Ohlon på nytt tryckte på önskvärdheten av en ytterligare remiss, så skulle jag gärna vilja ställa den frågan till honom: Anser herr Ohlon det vara bäst att en proposition sådan som den föreliggande verkligen har framlagts för årets riksdag och kan bli föremål för beslut redan i dag med påföljd att en väsentligt ökad intagning kan ske redan i höst, eller hade det varit bättre att remittera ärendet och därigenom draga ut på tiden så att något beslut inte kunnat fattas om ökad intagning i höst?

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Med anledning av vad utskottet anfört angående professor Woxéns skrivelse vill jag bara framhålla, att utskottet har gett en klar historieskrivning över vad som har hänt, utan att därför ta ställning till huruvida det i skrivelsen framförda var felaktigt eller inte. Skulle någonting i det

ta sammanhang anses vara felaktigt, vore det kanske att denna skrivelse har inkommit så sent, att Kungl. Maj:t haft svårigheter att överlämna den till högskolans kollegienämnd för yttrande.

Vi har inte gjort några kommentarer, men vi har velat klart belysa, hur frågan tidigare blivit behandlad.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! I sitt andra anförande gjorde statsrådet Persson gällande att någon professur i husbyggnadslära inte hade föreslagits med hänsyn till den intagning som nu har ifrågasatts. Jag vill bara belysa ecklesiastikministerns yttrande genom att citera vad han själv har skrivit på sid. 32 i propositionen. Han säger där, att de av högskolan ifrågasatta kostnaderna har nedbragts till i runt tal 90 000 kronor under första läsåret och fortsätter: »I främsta rummet betingas denna lägre kostnad av att den under alternativ 1 upptagna nya professuren i husbyggnadslära synes kunna tills vidare ersättas med en biträdande lärare.»

Herr talman! Jag brukar tro på de uppgifter Kungl. Maj:t lämnar i en proposition. Det vore ju rysligt annars.

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Det alternativ, som herr Ohlon fortfarande uppehåller sig vid, avser ju en intagning av 60 studerande, men jag har föreslagit en intagning av 50. Det är därför vi har ansett oss kunna minska lönekostnaden.

Till herr Näsström vill jag säga, att man ju kan beklaga att utredningen genom rektorn vid Stockholms tekniska högskola och departementet gemensamt blev färdigt så pass sent. Men jag tycker i själva verket inte att det var så förskräckligt sent. Det förelåg ju ett annat, betydligt lägre förslag på hösten, och jag tycker att det var riktigt att vi i departementet försökte få fram en ytterligare utredning med hjälp av de särskilda sakkunniga som vi där har på detta område. En sådan utredning kun-

Anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. m.

de ju inte vara klar förrän någon tid efter jul, men nog har det gjorts vad som kunde göras. Jag håller fortfarande på att den skyndsamhet, med vilken vi sedan har handlagt saken, har varit till gagn för densamma.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande avdelningen hemställt.

Avd. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtan-
de nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts
framställning om anslag för budgetåret
1957/58 till naturastipendier åt studeran-
de vid universiteten m. fl. läroanstalter
jänte i ämnet väckta motioner.

Under punkten 121 av åttonde huvud-
titeln i statsverkspropositionen hade
Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till
Gemensamma universitetsändamål: Natu-
rastipendier åt studerande vid universi-
teten m. fl. läroanstalter för budgetåret
1957/58 anvisa ett reservationsanslag av
6 980 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till
behandling förehäft

dels en inom första kammaren av herr
Arrhén väckt motion (I: 119), i vilken
hemställts, såvitt här var i fråga, att riks-
dagen måtte besluta att under nästkom-
mande budgetår ställa medel till förfo-
gande för utdelande efter i motionen an-
givna grunder av 300 nya naturastipen-
dier åt studerande vid universiteten m.
fl. läroanstalter i syfte att därmed un-
derlätta för begåvade studerande ur den
ekonomiska medelklassen att erhålla
fortsatt högre utbildning;

dels två likalydande motioner, väckta
den ena inom första kammaren av herr
Ohlon m. fl. (I: 279) och den andra in-
om andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl.
(II: 318), i vilka hemställts, att riksdagen
måtte till Gemensamma universitets-

ändamål: Naturastipendier åt studerande
vid universitet och högskolor m. fl. lä-
roanstalter för budgetåret 1957/58 anvi-
sa ett reservationsanslag av 8 550 000
kronor;

dels ock två likalydande motioner,
väckta den ena inom första kammaren
av fru *Gärde Widemar* m. fl. (I: 359)
och den andra inom andra kammaren
av herr *Helén* m. fl. (II: 445), i vilka
hemställts, såvitt här var i fråga, att
riksdagen måtte till Gemensamma uni-
versitetsändamål: Naturastipendier åt
studerande vid universiteten m. fl. läro-
anstalter för budgetåret 1957/58 anvisa
ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag
med 1 570 000 kronor uppräknat reserva-
tionsanslag av inalles 8 550 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande
utlåtandet på anförda skäl hemställt, att
riksdagen måtte, med bifall till Kungl.
Maj:ts förslag ävensom med avslag å mo-
tionerna I: 279 och II: 318 samt I: 359
och II: 445 ävensom I: 119, sistnämnda
tre motioner såvitt här vore i fråga, till
Gemensamma universitetsändamål: Natu-
rastipendier åt studerande vid univer-
siteten m. fl. läroanstalter för budgetåret
1957/58 under åttonde huvudtiteln anvi-
sa ett reservationsanslag av 6 980 000
kronor.

Reservationer hade avgivits av, utom
annan,

1) herrar *Ohlon*, *Sundelin* och *Axel An-
dersson*, fröken *Elmén*, herr *Widén*, frö-
ken *Vinge* samt herr *Helén*, vilka ansett,
att utskottets yttrande bort hava den
ändrade lydelse, reservationen visade,
samt att utskottet bort hemställa, att
riksdagen måtte, i anledning av Kungl.
Maj:ts förslag samt med bifall till mo-
tionerna I: 279 och II: 318, I: 359
och II: 445, sistnämnda båda motio-
ner såvitt här vore i fråga, ävensom
med avslag å motionen I: 119, såvitt
här vore i fråga, till Gemensamma uni-
versitetsändamål: Naturastipendier åt
studerande vid universiteten m. fl. läro-
anstalter för budgetåret 1957/58 under
åttonde huvudtiteln anvisa ett reserva-
tionsanslag av 8 550 000 kronor;

Anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. m.

2) av herr *Arrhén*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **ANDERSSON, AXEL**, (fp):

Herr talman! Vi har ju varit och är väl alltjämt fullt eniga om nödvändigheten av att demokratisera vårt skolväsende. I fråga om den lägre utbildningen har vi också hunnit långt för att inte säga mycket långt när det gäller att förverkliga dessa strävanden, men ju högre upp man kommer i skolväsendet, desto besvärligare blir det. Ännu då det gäller gymnasierna är det relativt lätt att lösa problemen — antalet gymnasier är ju inte tillräckligt, men det är dock ganska stort, och därför kan en större del av eleverna bo hemma under studietiden, varigenom studiekostnaderna blir tämligen små. Men när man kommer upp till universitet och högskolor, så har vi tyvärr inte alltför många institutioner av den sorten, och därför blir det så att flertalet av de studerande på detta stadium måste hyra egna bostäder. Studiekostnaderna blir därigenom på detta stadium mycket högre, och om vi vill fullfölja tanken på en demokratisering av vårt utbildningsväsen och ta till vara studiebegåvningarna överallt där de finns, så gäller det alltså för oss att söka hjälpa dessa ungdomar fram även i de högre studierna.

Ett utomordentligt bra och relativt billigt sätt att göra detta erbjuder de naturastipendier, som det talas om i den punkt som nu är föremål för behandling. Här har föreslagits, att till naturastipendier skall anvisas ett belopp på nära 7 miljoner kronor, och det heter att man med detta anslag skulle kunna nå fram till det mål, som nu i första hand har uppställts, nämligen att alla nuvarande stipendiater skulle erhålla hjälp och därtill 26 procent av det beräknade antalet nyinskrivna studerande under läsåret 1957/58, i den mån de är berättigade till hjälp.

Vi reser vanter anser, att detta väl ändå inte stämmer riktigt. Om man ger stipendier till 26 procent av de nyinskrivna studerande, kommer nämligen de, som inskrivits ett eller två år tidi-

gare vid de utbildningslinjer, där stipendier kan prolongeras, i ett sämre läge. Skall man å andra sidan tillgodose de senare gruppernas behov, då blir det inte möjligt att lämna stipendier till 26 procent av de nytillträdande.

Vi tycker att rättvisan kräver att alla de tre nämnda grupperna skall ha samma möjligheter, och därför har vi i en reservation föreslagit att anslaget skulle ökas till 8 550 000 kronor. Detta innebär en ökning med styvt 1,5 miljoner, och vi vet mycket väl att det är stora pengar och att man i dessa tider måste vara mycket aktsam när det gäller alla utgifter. Vi har emellertid noga övervägt denna sak och kommit till uppfattningen, att detta ändå är någonting som det verkligen lönar sig att satsa på, alltså att försöka ta vara på begåvningarna inte bara från de hem, där man har ekonomiska möjligheter att hjälpa sina ungdomar, utan också från de hem, där man måste räkna med stipendier och lån för att ungdomarna skall kunna fullfölja sina studier. Därför har vi trots allt vågat föreslå en så pass avsevärd ökning som dessa 1,5 miljoner.

Jag finner det beklagligt, att utskottets majoritet inte velat gå med på vårt förslag. Vi betraktar detta ställningstagande såsom ett misstag, som bör rättas till, och det är därför vi har framlagt denna reservation.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Med anledning av herr Axel Anderssons anförande nyss vill jag säga, att man i princip naturligtvis har anledning att instämma med honom. Men vi har från utskottsmajoritetens och även min sida bedömt saken på de sätet, att man i dagens betryckta ekonomiska läge inte kan våga sig på att ta det här steget. Det är dock alldeles uppenbart, med hänsyn till de allmänna deklamationer, som gjorts i detta hus under de senaste åren, att önskemål av detta slag förr eller senare återigen måste aktualiseras.

Anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. m.

Studentsociala utredningen kom på sin tid till resultatet, att föreslå, att 26 procent av de nyinskrivna studenterna vid universitet och högskolor skulle kunna bli föremål för stipendiering. Detta tal, de 26 procenten, bör dock aldrig betraktas som ett heligt eller fixerat tal. På detta område har man att förvänta en fortsatt utveckling, om vi nämligen skall kunna realisera de allmänna deklarerationer på detta område, som alla partier tycks vara eniga om men som för sitt realiserande kräver insatser av en helt annan storleksordning än vi i dag arbetar med. Jag kan bara erinra om, att alla hyllar önskemålet, att studentantalet inom de närmaste tio åren skall fördubblas. Likaså nickar alla tankfullt bifall, när det från olika håll inom vårt näringsliv ropas efter nyutbildat folk och folk, som har fått tillgodogöra sig en högre utbildning. Om inte detta skall vara annat än tomma deklarerationer och målandet av regnbågar i skyn, måste dessa krav svara mot faktiska åtgärder av praktisk natur. Det tråkiga är, att allt ofrånkomligen kommer att kosta pengar.

Jag vill ha sagt detta för att klargöra, att jag för min del har tyckt mig finna en mycket ringa grad av överensstämmelse mellan önskemålen och den karga verklighet, som i olika avseenden föreligger.

Jag har i samband med detta ärende väckt en motion. Avsikten därmed var nog knappast grundad på en förhoppning att få den godtaggen av utskott och riksdag i år. Avsikten var egentligen endast att aktualisera ett problem, som särskilt med hänsyn till den ekonomiska utvecklingens gång i detta land under de senaste åren alltmera pochar på uppmärksamhet. Jag syftar på frågan att få medelklassungdomen i större utsträckning aktiviserad för en högre utbildning. För närvarande tillåter bestämmelserna en stipendiering av skäligen måttfull art. Föräldrainskomsterna måste ligga på låt oss säga 10 000 à 12 000 kronor per år, under det att de som har inkomster över denna gräns har att lita till andra utvägar. Enligt en tradition, som är ganska rotad i detta land, innebär detta en

möjlighet att få lån, i detta fall statligt garanterade krediter. I det förra fallet gäller såsom betygskompetens för att komma i fråga till de s. k. naturastipendierna kravet på ett betygsgenomsnitt av AB eller något under AB i studentbetyget. För att få den statliga kreditgarantien fordras ett studentbetyg med — efter beslut i fjol — i genomsnitt Ba.

Jag har i motionen givit en översikt beträffande situationen på motsvarande områden i Danmark, Norge, Finland och även England. Jag har funnit det vara av särskilt intresse att stanna inför förhållandena i England. England är nämligen exempel på ett land, som sedan länge har uppmärksammat medelklassproblemet, när det gäller stöd till ungdomens utbildning. Man har där ett system, som på ett för våra förhållanden överraskande sätt ger ekonomiskt stöd för utbildning även vid ganska höga inkomster. Det stöd i samband med genomgåendet av en högre utbildning som vi ger i detta land bygger, som jag nyss sade, i princip mera på lånemöjligheter än på stipendiemöjligheter. I utlandet är ordningen, såvitt jag kunnat finna, i allmänhet omkastad. I de flesta länder bygger nästan all studiehjälp på stipendier och inte på lån, och i England är detta särskilt framträdande.

Man säger här hemma, att vi har mycket goda erfarenheter av lånevägarna. Men då är det i så fall staten-långivaren som ensam talar. Staten har verkligen goda erfarenheter, ty lånen blir återbetalade. Vad som i sammanhanget emellertid icke efterforskat är vad dessa låneamorteringar inneburit i form av möda och försakelser, försenade äktenskap med uteblivna barnafödelser, hämmade utvecklingsmöjligheter i ett påbörjat yrkesarbete, förminskat livsmod och dämpad initialivkraft. Jag har gjort dessa formuleringar i motionen, och jag tror, att de riktigt apostroferar de avigsidor, som möter i vårt beteendemönster på detta område.

Det är vidare min uppfattning, att det system, som vi börjat tillämpa sedan något årtionde med stöd åt de lägre inkomstgrupperna, är en väg, som vi inte

Anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. m.

bör avvika från utan fortsätta på. Det finns ingen anledning att rida spärr mot den utveckling, som här påbörjats. Systemet bör behållas, och det är i och för sig glädjande, att det kunnat fullföljas i den utsträckning, som redan från början — på grundval av studentsociala utredningens förslag — avsetts. Men det är — som jag tidigare sagt — den ekonomiska medelklassen, som under de senaste åren kommit i kläm till följd av den fortskridande inflationen och den hårda progressionen i beskattningen. Den ekonomiska medelklassen är i dagens läge hårt skattetyngd och äger inte i större utsträckning, som tidigare var fallet, möjlighet att bekosta eller ens hjälpa till med sina barns utbildning. Det är att betänka att till denna ekonomiska medelklass, som i dag på ett helt annat sätt än tidigare får känning av den progressiva beskattningens tryck, hör stora delar av bland annat industriarbetarklassen liksom tjänstemän samt jordbrukare med medelstora jordbruk, andra att förtiga. Dessa är nu utestängda, och deras enda möjlighet är då att söka anlita lånevågarna.

Staten har fattat sin uppgift vara av social natur. Det gäller att stödja den del av elevklientelet, som tillhör de lägre inkomstgrupperna. Men man skulle emellertid därutöver också kunna anlägga en annan synpunkt. På vårarna, när studentkullarna går ut — alltså i dessa dagar — väcker det alltid förvåning i klasserna, när meddelandena kommer om naturastipendierna och om möjligheterna till statsgaranterade krediter, att de som är bäst i klassen ofta är uteslutna. En ganska medelmåttig elev får ett stipendium enbart beroende på de inkomstförhållanden, som kännetecknar hans föräldrar, under det att andra, som ligger något över vissa inkomstgränser inte får det. Då hör man ofta folk säga, att detta förhållande utgör exempel på beklagliga tröskelproblem, som ingen av oss gillar. Jag skulle emellertid häremot vilja hävda, att det inte är ett tröskelproblem av den gängse typen. Här skulle man vilja se vissa åtgärder sättas in. Staten borde rent principiellt vara i all-

ra högsta grad intresserad av de mest begåvade elevernas framtid med syfte att få dem sysselsatta i sin egen eller i annan verksamhet.

Det är bekant, att bland de utvägar, som har diskuterats i vårt land, även har övervägts möjligheterna för en förälder att göra avdrag i sin deklaration för de belopp, som han utger till ett studerande barn, i kombination med möjligheter för den studerande att efter avslutade studier få göra avdrag i sin deklaration för amorteringar av studieskulder. Detta är en fråga, som man kan säga varit aktuell i detta hus i 15 år, då år 1942 de första motionerna kom på detta område. Vi har haft frågan uppe så sent som vid denna riksdag, då ett stasråd till mångas indignation tyvärr gav till känna den meningen, att några åtgärder i den vägen inte heller vid denna riksdag, trots av bevillningsutskottet därom framförda önskemål, vore att förvänta. Men de önskemål som detta resonemang innesluter, utesluter inte att också de andra åtgärder, som jag här talat om, behöver sättas åsido.

I det utlåtande, i vilket min motion behandlas, återgives på s. 10 resultatet av en till vederbörliga instanser utsänd remiss. I deras utlåtanden bestyrkes, att medelklassproblemen har aktualiserats och kommer att poeka på uppmärksamhet under den fortsatta utvecklingen på detta område. Studiehjälpsnämnden antyder någonting sådant och yttrar närmast med anledning av förslaget att ställa 300 stipendier till förfogande för fri tävlan mellan de bästa eleverna i en studentårgång, att detta uppslag förtjänar att närmare prövas av på det studentsociala området sakkunniga — som man uttrycker sig. Garantilånenämnden erkänner också problemets realistiska karaktär, men den förordar, att man, innan ställning tas till frågan, först skall företa en utredning. Statsstipendienämnden i Göteborg har tydligt visat ett särskilt intresse för motionen och dess syfte. Den har skrivit, att mellangrupperna av inkomsttagarna här sitter i saxen och att det är på tiden, att man börjar uppmärksamma deras situation. Den sträc-

Anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. m.

ker sig t. o. m. så långt, att den finner motionärernas uppdrag om inrättandet av ett visst antal icke behovsprövade naturastipendier vara värt beaktande.

Detta är en sammanfattning av de synpunkter, som diskuteras i motion nr 119 i första kammaren. Jag har, som sagt, med motionen och med detta anförande endast haft det syftet, att jag velat aktualisera frågan om studiehjälpen för framtiden även för medelklassens inkomsttagare. Jag misstänker, att det inte är sista gången, som detta ämne kommer att bli föremål för diskussion i riksdagen. Det hela hänger intimt samman med den fortskridande inflationen och den därmed följande skärpta progressionen.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga en sak till herr Arrhén.

Jag fick det intrycket, att herr Arrhén menade att reservanterna hade tagit till för litet, när de yrkade på en ökning av det anslag det här gäller med 1,5 miljoner kronor. Herr Arrhén menade, att man på detta område måste göra stora saker och att vi inte hade kommit längre än en liten bit på vägen. Om vi skulle ha uppfyllt herr Arrhéns önskemål, skulle vi tydligen ha begärt en anslagsökning med många miljoner kronor. Men jag tycker att det är något underligt, att herr Arrhén inte kan följa oss den lilla bit på vägen som vi finner vara möjligt och vara med på en anslagsökning med 1,5 miljoner kronor.

Herr ARRHÉN (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Anderssons anförande vil jag bara säga, att hans synpunkter för mig gäller på längre sikt. Har man tagit del av de skräckskildringar, som vi i dagens läge från olika håll får av vår ekonomis släta tillstånd, blir man inte precis böjd för omedelbara utgiftsökningar. Man kan däremot mycket väl väcka en fråga med en mera fjärran belägen målsättning.

Det kostar ingenting i fråga om omedelbara utgifter.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror att vi kan säga att denna fråga intresserar alla de olika partierna, och jag har inte märkt att man inom något parti har visat någon avoghet mot denna stipendiegivning. Jag tror därför att vi är överens allesammans.

Men sedan kommer vi in på frågan, hur mycket pengar vi har att använda för detta ändamål. Om jag minns rätt, finns det inte något anslag i år som höjts procentuellt så mycket som just detta anslag. Det har föreslagits en höjning med 2,5 miljoner kronor, och när anslaget nu kommer att uppföras med 6 980 000 kronor, förstår kammarens ledamöter att det är en mycket hög procent.

Reservanterna vill öka anslaget med ytterligare 1,5 miljoner kronor. Under de ganska många år som jag suttit i studiehjälpsnämnden har jag fått ett intryck av att man med de ökade krav som ställes från olika håll på detta område kan fråga sig, vilken linje som är den rätta: stipendier eller lån. Vi är överens om att de studerande bör hjälpas, och vi är åtminstone inom studiehjälpsnämnden lika överens om att vi måste gå mera på lånevägen än på andra vägar, ty vi har inte möjligheter att fullfölja det hela annars.

Jag vet att man i olika länder har olika uppfattningar om denna sak. Det ena landet föredrar stipendievägen, och det andra föredrar lånevägen. Men då måste vi också lägga märke till skillnaden i differentieringen av lönerna sedan vederbörande tagit sin examen, något som är mycket viktigt i detta sammanhang. Har vederbörande en relativt låg lön sedan han efter slutad examen kommit ut i förvärvslivet, är det uppenbart att förstäelsen för stipendievägen är större än om man har en starkt differentierad lönesättning.

Men det är inte om detta sista som vi resonerar i dag, utan nu gäller det hur mycket pengar vi kan använda för det-

Ang. riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.

ta ändamål. Jag måste säga att för egen del är jag glad över att Kungl. Maj:t har kunnat höja detta anslag så väsentligt som här har skett. Jag tror att det blir ganska svårt att motivera en ytterligare ökning på ett enda år. Denna fråga kommer ju igen gång på gång, den kommer tillbaka varje år, så vi har möjlighet att ta ställning till den undan för undan.

I utskottsavdelningen har vi sett på frågan ungefär på det här sättet, och jag tror också att det förslag som Kungl. Maj:t och utskottet här har kommit med är ett gott och mycket långt steg på den väg som vi allesammans är intresserade av. Detta har varit en avvägningsfråga. Jag vet att just det uttrycket avvägning är monotont och kanske inte väcker några lustkänslor, men vi kommer ändå inte ifrån det. Det måste ske en avvägning mellan olika ändamål, och det är vad som skett på detta område.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 125, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstningen genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 30.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning rörande musiklinjen vid Framnäs folkhögskola, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., dels ock väckta motioner angående utformningen av den ekonomiska politiken.

I en den 15 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 121, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning,

dels ock medgiva, att riksbanken finge för tiden från och med den 1 juli 1957 till och med den 30 juni 1958 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för

Ang. riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.

riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft fem motioner rörande utformningen av den ekonomiska politiken, nämligen motionerna i första kammaren nr 377 av herr *Ewerlöf* m. fl. och nr 379 av herr *Ohlön* m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 465 av herr *Ohlin* m. fl., nr 468 av herr *Cassel* m. fl. och nr 469 av herr *Hagberg* m. fl.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 121;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

3) att de likalydande motionerna I: 377 och II: 468 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4) att de likalydande motionerna I: 379 och II: 465 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

5) att motionen II: 469 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Ewerlöf*, *De Geer*, *Mannerskantz*, *Schmidt*, *Regnéll* och *Boija*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 121;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

3) att de likalydande motionerna I: 377 och II: 468 måtte anses besvarade genom vad reservanterna förut anfört;

4) att i anledning av de likalydande motionerna I: 379 och II: 465 riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

hemställa om att en undersökning, som i motionerna begärts angående vidgat aktiesparande, måtte uppdragas åt den utredning, varom riksdagen nyligen i enlighet med bevillningsutskottets hemställan i dess betänkande nr 32 detta år hos Kungl. Maj:t anhållit;

5) att motionen II: 469 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Genom ett beklagligt förbiseende har det inte kommit till kammarens kanslis kännedom, att vi från utskottshåll hade förutsatt att man skulle försöka koordinera ärendena i de stora ekonomiska frågorna, bl. a. detta ärende och ärendet på grundval av Kungl. Maj:ts kompletteringsproposition, till en och samma ekonomiska debatt, som man då hade beräknat skulle komma att hållas någon av dagarna i nästa vecka. För andra kammarens del är det avsett att ordna det så att det blir en sådan gemensam debatt. Vi som har intresse av denna fråga och hade haft anledning att här framträda har ansett, att vi skulle bäst lösa detta problem genom att inte ta upp någon debatt nu utan spara vad vi har att säga till det sammanhang som kommer, när vi nästa vecka behandlar bevillningsutskottets hemställan med anledning av kompletteringspropositionen och skattemotionerna. I dag skulle vi nöja oss med att enbart ställa yrkanden för bifall till respektive utskottsutlåtandet och reservationen. Detta kan ju inte medföra någon större praktisk eller saklig olägenhet, ty vad som skiljer de båda meningsriktningarna åt är ju utförligt utvecklat i utskottsutlåtandet och i reservationen. Om jag får förutsätta att kammarens ledamöter har tagit del av utlåtandet så bör detta kunna utgöra tillräcklig grund för ställningslagandet, även om den närmare utvecklingen av dessa olika tankegångar kommer att ske i ett större sammanhang vid ett senare tillfälle.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen.

Lagförslag om prästval

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Efter herr Ewerlöfs upplysningar ber jag också att få inskränka mig till ett yrkande, nämligen om bifall till den kommunistiska motionen, nr 469 i andra kammaren.

Herr BOO (s):

Herr talman! Då jag är helt överens med bankoutskottets ordförande i fråga om handläggningen av detta ärende, skall jag också inskränka mig till ett yrkande, nämligen om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 469.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ewerlöf begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ewerlöf begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 39.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förslag till dekorerings av första kammarens plenisal;

nr 26, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående pension åt fru Helga Hall; och

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension för städerskan vid riksdagshuset Brita Olivia Johansson.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Lagförslag om prästval

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om prästval, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1957 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 152, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om prästval;

2) lag angående ändrad lydelse av 7 § 1 mom. och 13 § lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel.

I förslaget till lag om prästval var 10 § av följande lydelse:

Har präst ej under minst fem år fullgjort prästerlig tjänstgöring inom det stift, till vilket han efter prästvigningen först knutits, må han endast under vill-

Lagförslag om prästval

kor, som Konungen föreskriver, på grund av egen ansökan komma i fråga till prästerlig tjänst inom annat stift.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 516 av herr *Mannerskantz* samt II: 650 av herr *Staxäng* m. fl.;

motionen II: 651 av herrar *Olofson* och *Nilsson* i Lönsboda; ävensom

motionen II: 652 av herr *Svenungsson* m. fl.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt,

A) att riksdagen — med avslag å motionerna I: 516 och II: 650, II: 651 samt II: 652 — måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om prästval;

B) att riksdagen måtte antaga det likaledes vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 7 § 1 mom. och 13 § lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Domö* och fru *Lidman-Frostenson* ansett, att utskottets yttrande rörande stiftsbandet bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om prästval — måtte, med bifall till yrkandet under 1 i motionen II: 652 ävensom med avslag å samma motion i övrigt samt å motionerna I: 516 och II: 650 samt II: 651, för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 10 § erhöles följande lydelse:

Har präst ej under minst *tio* år fullgjort prästerlig tjänstgöring inom det stift, till vilket han efter prästvigningen först knutits, må han endast under villkor, som Konungen föreskriver, på grund av egen ansökan komma i fråga till prästerlig tjänst inom annat stift.

Herr **DOMÖ** (h):

Herr talman! Till detta utlåtande är fogad en reservation, som jag ber att med några ord få motivera. Den gäller frågan om stiftsbanden.

Det är sedan lång tid så, att prästerna vid sitt inträde på banan anmäler sig att tjänstgöra i ett visst stift, och sedan har de inte utan särskilda skäl och i vissa fall fått söka befattning utom stiftet. Nu skall detta stiftsband upphävas; det skall dock vara kvar för yngre präster och gälla de fem första åren av deras tjänst.

Vi reserveranter håller före, att detta stiftsband har varit en mycket stor tillgång för det kontinuerliga arbetet inom kyrkan, inte minst därför, att prästerna i arbetet har hunnit bli mycket nära knutna till befolkningen och de olika organisationerna i stiftet, vilket lett till att man fått fram goda former för samarbete. Jag tillåter mig att här framhålla att en-prästs systemet, om jag får uttrycka mig så, och stiftsbandet har gjort att prästerna och befolkningen har blivit väl sammansvetsade. Prästerna har känt sina församlingsbor, trakten och bygden med alla särdragen i densamma, och de har därför på ett helt annat sätt, än om det hade varit en allmän förflyttning av präster mellan stiftet, fått fram ett förtroendefullt samarbete, där alla litat på varandra. Jag skulle tro att borttagandet av denna säregna form kommer att föra med sig vissa nackdelar. Vi reserveranter håller därför före, att även om det kan finnas skäl för att i princip gå ifrån stiftsbandet, bör man inte gå så långt som utskottet gjort och inskränka sig till bara en femårig principiell bundenhet för prästerna till stiftet, utan stanna vid tio år. Då blir i alla fall möjligheterna för prästen att lära känna förhållandena större, och man går sakta och försiktigt fram. Skulle det visa sig vara bättre med en kortare bundenhet, har man ju möjlighet att genomföra en sådan.

Orsaken till att man går så långt som att inskränka stiftsbundenheten till fem år torde vara, att man framför allt i norrlandsstiftet för rekryteringens skull

Lagförslag om prästval

behöver ett hastigare förlöpp vid tjänstgöringen. Nu finns det emellertid en möjlighet att tillgodose de speciella förhållandena i de två nordligaste stiften genom den dispensrätt domkapitlen har. Domkapitlen kan nämligen dispensera från detta stiftsband och tillåta ett hastigare omlopp för prästerna. Om de utnyttjar denna möjlighet, föreligger, såvitt jag förstår, inte någon svårighet att få önskemålen från norrlandsstiften tillgodosedda.

Jag vill med detta, herr talman, motivera det yrkande jag nu ställer, att kammaren måtte bifalla den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr LINDBLÖM (fp):

Herr talman! Såsom framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet, föreligger avvikande meningar endast på en punkt, nämligen den, som herr Domö nu varit inne på och som rör frågan om stiftsbanden. Rent principiellt finns det inte någon skillnad mellan reservanternas ståndpunkt och utskottets; men utskottet vill följa departementschefens linje med ett femårigt stiftsband, och reservanterna vill ha ett tioårigt.

Det har anförts olika skäl för bevarandet av stiftsbandet. Vi har inom utskottet sökt väga dessa skäl emot varandra. Personligen har jag haft den uppfattningen att stiftsbandet haft betydelse huvudsakligen för rekryteringen till övre Norrland; men av propositionen och i utlåtandet framgår det att man i övre Norrland inte är angelägen att bibehålla stiftsbandet, då man menar att det går bra med rekryteringen i alla fall.

Vidare återstår frågan vad man skall tillmäta för värde, att det finns en viss skillnad mellan olika stift. Det är ju klart att det förekommer något olika kyrkliga vanor och kyrkliga anordningar i fråga om mötesformer och det ena med det andra i de olika stiftet. Inom utskottet har den meningen uttalats, att det skulle vara värdefullt om präster i ett stift, vilka särskilt präglas t. ex. av innerlighet och nitälskan, också

kunde söka till ett annat stift för att man på så sätt skall få en större utbredning av de religiösa sedvänjorna. Prästerna själva får också tillfälle att bättre lära känna olika förhållanden inom olika församlingar, och detta kommer att berika deras kunskap och göra dem mera skickade för sin uppgift.

Herr talman! Jag tror inte att jag behöver närmare redogöra för de olika skälen. De är redovisade i utskottsutlåtandet på sid. 28 och 29. Det finns väl knappast någon anledning att jag nu skall ställa mig och läsa upp vad som står på dessa sidor, och därför nöjer jag mig med att helt kort be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DOMÖ (h):

Herr talman! Det kan kanske finnas skäl att upphäva stiftsbandet i den omfattning som den föregående talaren nämnde, men frågan är väl, om de skälen är starkare än de som talar för en något längre bundenhet. Om man är osäker på hur detta kommer att verka, förefaller det mig, att det vore bättre att gå något saktare fram än utskottet vill göra.

Jag tror att det vore mycket farligt att underskatta betydelsen av att prästerna väl känner sina församlingar och befolkningsförhållandena i alla avseenden. Genom det sätt, varpå stiftsbandet hitintills har varit anordnat, har man kanske fått en något för stor bundenhet för de prästerliga befattningshavarna, men befolkningen och samhällsinvånarna haft en synnerligen påtaglig fördel därav.

Jag vill här framhålla vilken betydelse det har haft att det från befolkningen i en bygd har kommit präster, som med den ingående kännedom de haft om alla förhållanden i bygden kunnat bli kulturbärare, undervisare och ledare under tider, då det varit ganska knappt om bokligt bildat folk i bygderna. Den ståndscirkulation, som har varit rådande i detta land, där allmogesöner har kommit att bli präster och fört arbetet för kulturen i sin hembygd vidare, har

Lagförslag om prästval

betytt oerhört mycket. Styrkan i sin gärning har de ofta haft i sin ingående kännedom om församlingens, kontraktets och stiftets förhållanden. Jag skulle tro att den intensiva verksamhet, som pågår inom kyrkan och som kännetecknas av ett utomordentligt gott samarbete mellan lekmän och prästerliga befattningshavare, i mycket hög grad beror på deras ingående kännedom om varandras personligheter, strävanden från olika håll och även de förhållanden, under vilka de arbetar. Denna intima kännedom och det goda samarbete, som man har fått till stånd, är det en viss risk att tappa bort, om omsättningen av präster i ett område blir alltför hastig.

Det är riktigt, som här sades, att utskottsförslaget också har sina fördelar. Men väger man dessa saker mot varandra, visar det sig nog att det ligger mycket i den åsikt som har kommit fram från de flesta domkapitlen, nämligen att en i varje fall tioårig bundenhet för prästerna vid stiftet är att rekommendera. Jag tror inte det skulle bli för rigoröst. Det finns ju möjlighet att tillämpa dispensförfarandet. Därför behöver man inte riskera, att man äventyrar de fördelar, vilka man här vill nå, och man behöver inte gå så långt, att man för tidigt löser prästerna från stiftsbandet. Enligt min mening är tioårigt stiftsband både lämpligt och skäligt. Därmed skulle också mycket av fördelarna med det nuvarande systemet bibehållas.

Herr LINDBLOM (fp):

Herr talman! Låt mig bara tillägga, att om man över huvud taget skall upphäva de nuvarande stiftsbanden, bör man inte ta för lång tid, utan man bör ta den korta tid som är föreslagen, alltså fem år, ty om man sätter tiden till tio år, har det inte så stort värde. Då har prästen växt in i miljön, fått familj, och det blir många andra förhållanden som försvårar eller i varje fall kan vara besvärande för prästen, när det blir fråga om att byta tjänst och flytta till ett nytt område. Om man vill få till stånd den cirkulation, som väl

ändå avses med detta förslag, bör man tillämpa en så pass kort tid, att prästen inte hunnit bli verkligt bofast på en ort. Då kommer det över huvud taget att bli svårt att få någon cirkulation till stånd.

Jag menar alltså att i valet mellan att ha stiftsbandet kvar, ha det kvar för tio år eller ha det kvar för fem år, bör man, om man verkligen vill vinna någonting, ta fem år. Det är den tid som är den lämpligaste för prästerna.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! I anledning av vad herr Lindblom sade och i anledning av att jag har motionerat om stiftsbandets fullständiga bibehållande vill jag deklarerat att jag för min del ansluter mig till reservationen.

Nästän ingen av de unga präster, som kommer ut i stiftet, hinner få en ordinarie tjänst inom fem år. De första åren för de ofta ett kringflackande liv som adjunkter och hinner inte slå rot. Det åtgår fem år för detta, men de har som sagt inte hunnit få fast fot någonstans. Men under en tioårsperiod har de flesta säkerligen hunnit få det.

Vad jag skulle vilja tillägga till vad herr Domö sade är ett påpekande av den fara, som vid en så pass kraftig uppmjukning av stiftsbandet ligger däri, att vad som under sekler har skett för att förbättra rekryteringen till stiftet kommer att upphöra. Hittills har ofta stiftets biskop, domkapitlets ledamöter och även andra verkat för att få unga män att tidigt intressera sig för teologiska studier, följt dem under hela studietiden och över huvud taget hållit fortflöpande kontakt med dem. Detta har de gjort i stiftets hägn. Det kommer inte att bli detsamma, när prästtjänst kommer att få sökas inom hela riket. Däri ligger en skillnad, som jag tror rent psykologiskt blir ganska avgörande. Gällde emellertid stiftsbandet i åtminstone tio år, tror jag att man kan räkna med att även i fortsättningen få en sådan verksamhet som syftar till att hålla intresset för stiftets angelägenheter vid makt hos de studerande och intressera unga män för anställning just i det stiftet.

Ang. beredskapslagring av olja

Herr Domö har redan utvecklat de synpunkter, som i övrigt är att anföra i denna fråga. Från min verksamhet i Växjö domkapitel har jag fått ett starkt intryck av det arbete som utförs från stiftets sida i olika former just för att få en så god prästerlig rekrytering till stiftet som möjligt. Jag vill också betyga det personliga intresse, som visas för de yngre prästerna under deras utbildningstid och deras första verksamhetsår inom stiftet. Jag tror därför inte att det är riktigt som herr Lindblom säger, att det skulle vara bättre att låta stiftsbandet gälla blott i fem år. Det är de närmast följande ytterligare fem åren som enligt min uppfattning ofta är av avgörande betydelse. Det är åtminstone min erfarenhet från den tid jag deltagit i arbetet på detta område.

Jag ansluter mig därför till reservationen, även om jag tror att det inte skulle ha inneburit någon fara att bibehålla stiftsbandet i dess helhet.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande punkten A, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Domö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring beträffande punkten A, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. beredskapslagring av olja

Föredrogs änyo andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 april 1957 dagtecknad proposition, nr 144, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av föredragande departementschefen enligt samma protokoll förordade riktlinjer rörande beredskapslagring av olja;

dels ock antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om oljelagring m. m.; samt

2) förordning om oljeavgift m. m.

I propositionen hade framlagts ett program för ökad lagring av mineraoljor under femårsperioden 1958—1962. Enligt förslaget till förordning om oljelagring m. m. skulle lagringsskyldighet ävila förutom oljehandeln och oljeraffinaderierna, vilka redan enligt nu gällande bestämmelser voro lagringspliktiga, även dem som importerade olja för egen förbrukning samt vissa större, huvudsakligen industriella förbrukare. Enligt förslaget till förordning om oljeavgift m. m. skulle sådan avgift erläggas av den, som icke fullgjorde sin lagringskyldighet. Finansieringen av programmet, som för hela femårsperioden beräknades draga en kostnad av ca 600 miljoner kronor, hade förutsatts skolas dels genom att de lagringsskyldiga själva i viss utsträckning tillskötte medel,

dels genom att de erhöile visst finansiellt stöd i form av statliga ränte- och amorteringsfria lån.

Propositionen hade hänvisats, såvitt angick förordningen om oljeavgift m. m., till bevillningsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott. I vad propositionen hänvisats till lagutskott hade den behandlats av andra lagutskottet.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat sex i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 527 i första kammaren av herr *Osvald* och nr 672 i andra kammaren av herr *Kollberg*,

de likalydande motionerna nr 528 i första kammaren av herr *Sveningsson* m. fl. och nr 670 i andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl. samt

de likalydande motionerna nr 529 i första kammaren av herr *Sveningsson* m. fl. och nr 671 i andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl.

Motionerna hade hänvisats, i vad de avsågo förordningen om oljeavgift m. m. till bevillningsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte godkänna av föredragande departementschefen enligt propositionen bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 5 april 1957 förordade riktlinjer rörande beredskapslagring av olja;

B. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om oljelagring m. m. — måtte för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 6 § erhöile viss under punkten närmare angiven lydelse;

C. att förevarande motioner,

- 1) I: 527 och II: 672,
- 2) I: 528 och II: 670 samt
- 3) I: 529 och II: 671,

Ang. beredskapslagring av olja

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne*, *Mannerskantz*, *Edström* och *Jacobsson* i Tobo, fru *Ewerlöf* samt fru *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte

1) godkänna av föredragande departementschefen enligt propositionen bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 5 april 1957 förordade riktlinjer rörande beredskapslagring av olja med de ändringar som framginge av vad reservanterna förut anfört;

2) besluta att beredskapsavgifter å olja för tiden 1 juli 1957—30 juni 1958; skulle fastställas högst till vissa i reservationen angivna belopp;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om uttagande av högst de sålunda angivna avgifterna att träda i kraft den 1 juli 1957 och att gälla till den 1 juli 1958;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att — i enlighet med vad förut i reservationen anförts — förordna om en särskild stiftelse för dispositionen av de genom beredskapsavgifterna inflytande medlen för avsett ändamål ävensom att fastställa stadgar för nämnda stiftelse;

B. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om oljelagring m. m. — måtte för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 6 och 7 §§ erhöile den ändrade lydelse, som i reservationen angivits;

C. att förevarande motioner,

- 1) I: 527 och II: 672,
- 2) I: 528 och II: 670 samt
- 3) I: 529 och II: 671,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut

Ang. beredskapslagring av olja

anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att vid behandlingen av det nu föredragna utlåtandet överläggningen finge avse även bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner, vilket betänkande upptagits såsom nästa ärende på föredragningslistan. I nämnda betänkande hade hemställts,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 144, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om oljeavgift m. m.;

B. att följande motioner, nämligen

1) I: 527 av herr Osvald och II: 672 av herr Kollberg,

2) I: 528 av herr Sveningsson m. fl. och II: 670 av herr Svensson i Ljungskile m. fl. samt

3) I: 529 av herr Sveningsson m. fl. och II: 671 av herr Svensson i Ljungskile m. fl.,

mätte, såvitt desamma hänvisats till bevillningsutskottet, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Då reservationen innehåller utförlig motivering och klarläggande av de skäl, som gjort att reservanterna har intagit sin ståndpunkt, vill jag fatta mig kort och bara beröra de viktigaste punkterna i reservationen, innan jag yrkar bifall till densamma.

Man kan säga att inom utskottet meningarna egentligen brutit sig på två punkter. Den ena gäller den föreslagna lagringsskyldigheten för vissa större konsumenter, den andra hur kostnader ska tas ut, om de skall tas ut skattevägen eller genom tillskapande av en

särskild fond eller stiftelse. På båda dessa punkter har departementschefen ej följt oljelagringskommitténs förslag i dess betänkande. Utskottsmajoriteten har anslutit sig till departementschefen, under det att reservanterna anslutit sig till kommitténs uppfattning.

I princip är denna oljelagring ett riksintresse och kostnaderna bör åvila samhället. Men ur praktisk synpunkt måste den ökade lagerhållningen av olja anknytas till den löpande omsättningen av oljeprodukter. Detta gör att man praktiskt som hittills måste låta främst oljehandeln svara för kostnaderna.

Men det framlagda förslaget innebär också att lagerhållningsskyldigheten utökas till att omfatta vissa större konsumenter. Med hänsyn till att denna kategori inte förut varit underkastad lagringsskyldighet och att det vid övergången till den nya ordningen med lagringsplikt skulle uppstå ganska stora svårigheter för en del av de berörda företagen, ansåg redan oljelagringskommittén att man inte borde införa en lagringsplikt utan i stället ett stadgande att Kungl. Maj:t bemyndigades förordna om dylik lagringsplikt. Man ansåg att det på så sätt skulle bli smidigare, särskilt under övergångstiden.

Sveriges industriförbund har understrukit svårigheten för sådana företag som inte redan tidigare har ordnat denna lagringsplikt på grund av sina egna intressen men som nu skall göra det före den 1 januari 1958. Man räknar med en femårig utbyggnadstid, men den fulla lagringsskyldigheten skall trots detta fullgöras redan den 1 januari 1958.

Även Landstingens inköpscentral har uttryckt betänkligheter. Dessa betänkligheter har lett till att utskottet i sin skrivning längst ned på s. 37 infört en mening om att sådana konsumentmanslutningar, som har till uppgift att endast förmedla köp av olja mellan leverantörer och konsumenter, icke skall drabbas av denna lagringsplikt.

På grund av dessa svårigheter, vilka även bränslenämnden, överbefälhavaren och kommerskollegium understrukit, har vi ansett det vara riktigare att gå efter

Ang. beredskapslagring av olja

kommitténs linjer och att alltså icke i lagen införa en dylik lagringsplikt.

Därtill kommer att enligt vår uppfattning storkonsumenternas kostnadsandel icke bör överstiga 30 procent.

I fråga om den andra punkten kan skiljaktiga meningar sägas föreligga snarare i form än i sak. Reservanterna vill inte ansluta sig till tanken att prishöjningarna skall tagas ut i form av beskattning, utan de vill liksom kommittén, att det tillskapas en särskild stiftelse, varigenom man skulle få garanti för att de medel, som inflyter genom pristilläggen, verkligen används för det avsedda ändamålet. Man kan säga att detta mera är en formsak, men i verkligheten förhåller det sig ju så, att alla sådana här skatter, som inflyter i den allmänna budgeten, har en tendens att utnyttjas till mycket annat än det ursprungliga ändamålet. Vi vet exempelvis hur motorismen genom skatt, som den får erlægga, betalar in pengar som används till helt andra ändamål än vägarna. Om en stiftelse skapas i detta fall, får man en garanti för att det inte kommer att gå på samma sätt här.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Frågan om oljelagringen är ju inget nytt problem. Det nu framlagda förslaget innebär, såsom den föregående talaren nämnde, en utvidgning av vad som förut gäller, på det sättet att utom den egentliga oljehandeln även de s. k. storkonsumenterna — ett 125-tal företrädesvis industriföretag — också skall åläggas att lagra olja. Det är väl inte så mycket att säga om detta. Det ligger ju i deras eget intresse att ha tillgång inte bara till råvaror utan även till olja i den utsträckning de behöver sådan, och jag tycker inte att man rätte-

ligen kan betrakta det som en pålaga för dem, om de får bidra till kostnaderna för erforderlig lagring. Så har man ju emellertid på sina håll i alla fall sett saken, och det har framförts önskemålet att dessa företag skulle slippa ifrån ett sådant åläggande.

Alla har väl klart för sig vilka svårigheter landet skulle råka i, för den händelse vi blev avstängda från tillförseln av olja, t. ex. genom att någonting sådant inträffar som hände förra hösten när Suezkanalen stängdes. Vi är ju för närvarande långt mera beroende av oljetillförseln än vi varit tidigare, och enligt alla sakkunnigas omdömen kommer vi att bli det i ännu högre grad i framtiden. När den närmaste femårsperioden har passerats, och kanhända redan dessförinnan, måste vi därför sannolikt ta upp frågan om oljelagringen till dryftning på nytt, och med all sannolikhet kommer vi då att tvingas vidta ännu mer rigorösa åtgärder än det nu är fråga om.

För närvarande lagras oljan här i landet huvudsakligen ovan jord i utrymmen som på intet sätt är säkra, i händelse vi skulle bli utsatta för ett militärt angrepp. Redan nu avser vi ju att lagra en del olja i berggrum och på andra säkra ställen, men det är väl tämligen säkert att vi i framtiden tvingas begagna en sådan lagringsform i mycket större utsträckning än vi gjort hittills.

Vi måste nu se till inte bara att oljelagringen blir tillräckligt omfattande, utan även att de olika lagertillgångarna blir spridda på så många platser som möjligt. Sker inte det, riskerar man att få stora partier förstörda antingen genom eldsvåda — det är ju det närmast till hands liggande skälet för att sprida lagringsutrymmena — eller på grund av ett krigiskt anfall. I varje fall skulle större partier då kunna gå förlorade, om utrymmena inte är spridda.

Allt detta talar för att man måste engagera så många som möjligt i arbetet på att iordningsställa utrymmen för oljelagring, och man har därför tänkt sig att inte bara oljehandeln, utan dess-

Ang. beredskapslagring av olja

utom även var och en, som är förbrukare av större partier olja, skulle åläggas att sörja för sina egna behov i så utsträckning som kan anses vara rimligt.

Detta vad beträffar själva lagringen.

När det sedan gäller frågan om finansieringen av de här åtgärderna råder, såsom den föregående talaren nämnde, skilda uppfattningar om huruvida denna bör ske genom pristillägg på oljan eller genom beskattning. Reservanternas talesman förklarade att detta närmast var en formsak, och det råder väl ingen tvekan om att så är fallet. Hur de ekonomiska bidragen är tages ut, blir det i alla fall konsumenterna, varuförbrukarna, som till sist får betala dem. Det är naturligtvis ytterligt svårt att reda ut vilkendera metoden som är den lindrigaste eller rättvisaste — att pålägga en skatt eller att införa ett pristillägg. Den frågan kan näppeligen någonsom ge besked om.

Emellertid torde det ändå vara enkla, att man sörjer för det kapitaltillskott som man tänkt sig i detta sammanhang, d. v. s. pengar för lån till anläggningar, genom att ta ut dessa pengar i skatt och därmed slippa omvägen över en stiftelse. Det skulle otvivelaktigt bli en extra apparat för denna saks skull, och därför har vi inom utskottet inte velat vara med om detta. Man kan naturligtvis, som här förut sagts, hysa delade meningar på denna punkt, men vi i utskottet har i varje fall stannat för att ta ut pengarna skattevägen.

Detta är i huvudsak de skiljaktigheter som föreligger. Emellertid har nu föreslagits från reservanternas sida att man för att undvika en ökad skattebelastning för den dieseldrivna tyngre trafiken skulle sänka priset på motorbrännolja med ett öre per liter. Det skulle minska avgifterna med 8 miljoner kronor. Man har sedan ingenting emot att genomföra en ökning av priset per liter bensin, som skulle motsvara 34 miljoner kronor. När jag tänker på hur man här i riksdagen vid varje tillfälle, när det gäller att öka skatten på exempelvis bensin, talat om vilka olägenheter det skulle

medföra särskilt för landsbygden och dess trafikbehov, tycker jag det är rätt underligt att reservanterna i detta sammanhang föredrar pristillägg i stället för direkt beskattning.

Ja, detta var ungefär vad jag hade att säga i detta sammanhang, och jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag tycker att herr Elowsson inte tillräckligt noggrant och omfattande berörde just skillnaden mellan att låta pengarna passera, som han kallade det, en omväg över stiftelsen och att låta dem passera omvägen över finansdepartementet. Där föreligger en kolossal skillnad, herr Elowsson, men det är att lägga märke till att omvägen över staten är en mycket större och riskablare omväg, ty på den vägen försvinner pengarna, vilket de inte gör, om stiftelsen får handha dem. Man kan säga att stiftelsen liksom är delägare, och där blir pengarna vaktade, så att de inte försvinner.

Det är väl ganska troligt, att det finns överhängande risk för att medel, som kommer in till statskassan på detta sätt, går till helt andra saker. Därmed får de, som nu skall långlagra olja, samma glädje som bilisterna att betala pengar till exempelvis universitetsstipendier, statsrådslöner eller till riksdagsarvodet m. m. Pengarna går in i den allmänna rörelsen, och det finns inte möjlighet att se, vart de tar vägen, ty i regel är de inte märkta.

Detta är huvudmotivet till att vi menar, att de pengar, som betalas in, bör samlas för det bestämda ändamålet. Då har vi dem bevarade, så att man inte ens genom regeringsbeslut kan ta ut dessa pengar, utan låta dem komma till effektiv nytta för oljelagringen.

Nästa år får vi säkert mycket besvärligt att få budgeten att gå ihop — detta är fallet varje år — och då finns det väl ingenting som hindrar, att Kungl. Maj:t minskar dessa anslag. Det heter kanske då att det inte finns pengar tillräckligt,

Ang. beredskapslagring av olja

eller också höjer man skatten ytterligare. Det är stor risk för detta, och det blir en verklig omväg och en omväg, fylld av faror av den natur jag här beskrivit.

Därför tycker jag att en sådan god tanke som kommittén har lagt fram att inrätta en sådan stiftelse varit alldeles för bra uppslag, för att statsrådet skulle förstöra det och i stället gå in för att ta ut pengarna skattevägen. Vi har tråkiga erfarenheter av hur detta fungerar.

Det förhåller sig även så, att det förekommit diskussioner om huruvida storkonsumenterna enligt förordningen skulle vara skyldiga att lagra vissa kvantiteter. Skälen till att vi reserveranter har ansett, att det inte är det bästa sättet, är två. För det första är säkert de allra flesta storkonsumenter villiga att hjälpa till. Jag tror för övrigt att mycket fler är villiga än de, som skulle falla under förordningen. De skulle säkert vilja hjälpa till i mycket stor utsträckning, om frågan regleras genom överenskommelse. Det skulle finnas möjligheter att på frivillig väg få större lagringsutrymmen än om man strikt följde en förordning, som i detalj föreskriver, hur saken skall ordnas.

För det andra är det så, att en sådan ordning skulle bli smidigare från många synpunkter. Det kan tänkas att vissa företag, som har goda förutsättningar inte bara finansiellt, utan geografiska och lokala förutsättningar kunde förmås att lagra mycket mer än sin andel. Då kunde kanske någon annan, som har besvärligt med lokala förhållanden eller svaga finanser, få sin andel minskad eller slippa ifrån den. Jag föreställer mig att det inte skulle vara särskilt svårt att få näringslivets organisationer, exempelvis Industriförbundet, att hjälpa till med detta och att man till och med genom deras försorg på ett lugnt och smidigt sätt skulle kunna få eventuella tredskande att svara för sin del.

Man måste ta hänsyn till de olika förhållandena i vårt land, och då är det inte så bra att ha en stel författning som verkar alltför schablonmässig. Jag tycker i varje fall, herr talman, att det är alldeles oriktigt att inte pröva sig fram

och först se, hur det lyckas. Även reserveranterna har tänkt sig att Kungl. Maj:t skall ha bemyndigande att, om så erfordras, få utfärda bindande föreskrifter för lagerhållandet. Men dessa skall inte tillgripas i onödan, ty det är, som den gamle Churchill sade, så att visserligen kan man ibland behöva både en käpp och en morot, men moroten är bättre än käppen. Det är väl en allmän psykologisk erfarenhet här i världen, och jag tycker att det är alldeles onödigt att ta till käppen, innan man gjort försök att göra frivilliga överenskommelser.

Detta är vad jag skulle vilja tillägga i anledning av vad herr Elowsson sade. I övrigt har ju herr Edström redogjort för reservationens allmänna innehåll.

Frågan om minskning med ett öre av avgiften på motorbrännolja har ju reserveranterna uttryckligen motiverat med att för närvarande den tyngre motortrafiken dras med mycket besvärliga kostnadsproblem. Kostnaderna för denna trafik påverkar ju också många andra kostnader. Prestationerna från lastbilstrafiken — det är ju i huvudsak den som är dieseldriven — ingår som ett led i produktionskostnaderna. Om man där höjer för mycket, kan det få en allmän prisstegrande verkan på varumarknaden i landet. Det tycker jag är ett tillräckligt skäl, i all synnerhet som lastbilstrafiken, men även busstrafiken, på många håll i landet lever under ganska betryckta förhållanden. Det är därför vi velat göra vad vi kan för att åstadkomma lindring på de områden, där det annars skulle kunna bli skadeverkningar.

Jag ber att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Både herr Edström och herr Mannerskantz säger, att om staten får hand om pengarna, bara försvinner de, ty det finns alltid möjligheter att göra av med dem än på ett håll och än på ett annat. Ja, det finns det ju, och det har vi gång efter annan fått erfara, när man åtminstone från folkpartiets sida

Ang. beredskapslagring av olja

kräver att mycket mer pengar skall ges ut på ett håll än på ett annat. Men jag vill då säga, att dessa pengar, som kommer in, ju omedelbart skall lånas ut, och om pengarna är utlånade, har vederbörande fått dem på samma sätt som om han får dem genom stiftelsen. Om det inte vore på det sättet, kan man väl ändå utgå ifrån, att om både regering och riksdag skall ta ställning till användningen av pengar, som kommer in till statsverket, blir det ju närmast på dem som ansvaret faller för hur pengarna användes. Om nu dessa pengar — liksom när det är fråga om bilskatten — är avsedda för ett visst ändamål, löper man väl ändå inte risken att de kommer att användas för något annat ändamål.

Herr Mannerskantz var inne på frågan, om det inte vore bättre med fria överenskommelser, som det har kallats, mellan staten och storkonsumenterna. Han ansåg att det hela skulle fungera smidigare på det sättet. Jag tror inte därpå, ty det skulle säkert i flertalet fall innebära långvariga förhandlingar. Och det är ju här närmast fråga om tid, d. v. s. att man skall kunna komma i gång med lagringen av olja så tidigt som över huvud taget är möjligt. Att då fördröja saken genom att begagna sig av förhandlingsvägen, kan varken vara ett smidigt eller tillrädligt sätt.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Mannerskantz framhöll, att det förslag, som framlagts i propositionen och som tillstyrkts av utskottets majoritet, på en punkt skiljer sig från det av oljelagringskommittén framlagda förslaget. Denna skiljaktighet kan se ut som en skärpning. Det gäller här frågan huruvida, såsom oljelagringskommittén föreslagit, Kungl. Maj:t skall erhålla bara ett bemyndigande att föreskriva lagringsskyldighet eller om, såsom föreslagits i propositionen, denna lagringsskyldighet bör fastställas i lagen.

Jag är emellertid inte alldeles säker på att Kungl. Maj:ts förslag i praktiken

innebär en skärpning. I själva verket måste det väl vara administrativt enklare att handlägga dessa frågor, om man vill uppnå något så när snabb effekt — herr Elowsson var inne på den frågan nyss — ifall lagringsskyldigheten inskrives i lagstiftningen. Och det är att observera att den myndighet, som har att övervaka att lagstiftningen blir effektiv, samtidigt är skyldig att pröva en storkonsuments särskilda förhållanden i alla de fall, då denne önskar en sådan prövning. Men vi har dock cirka 200 storkonsumenter av olja här i landet, som skulle komma att bli lagringsskyldiga, och det måste onekligen kräva betydligt längre tid att få upp en tillfredsställande beredskap på detta område, om man skulle välja den väg, som oljelagringskommittén föreslagit och som herr Mannerskantz och även herr Edström här talat för. Det var inte minst ur beredskapssynpunkt som jag ansåg det önskvärt att denna ändring vidtogs. Eljest skulle säkerligen den övervakande myndigheten behöva utrustas med en personal, som måste bli ganska omfattande, för att uppgiften tillfredsställande skulle kunna lösas på någorlunda rimlig tid.

Slutligen vill jag säga, herr talman, att reservanternas ståndpunkt i detta fall rimmar ganska dåligt med den kritik mot regeringen för försummelse på oljelagringsområdet, som för några veckor sedan framfördes av talesmän för oppositionen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Elowsson yttrade nyss att jag hade sagt, att om staten får hand om pengarna så försvinner de. Det sade jag inte, utan jag yttrade att om dessa pengar får ingå i den allmänna budgeten så vet vi inte vart de tar vägen, på vilket område de kommer att användas. Storkonsumenterna och oljehandeln bör veta, att just de pengar som här betalas in, går till det ändamål vartill de är avsedda. När man betalar en slant, tycker man ju alltid att det är bättre att veta, att den betalas till det man verkligen avser att betala.

Kärnpunkten i reservanternas avvikande mening är just, att vi till skillnad från utskottsmajoriteten gärna vill att den ökade utgift, som oljehandeln och storkonsumenterna får betala, skall gå till en särskild stiftelse, så att de vet att pengarna användes till det ändamål för vilket de är avsedda.

Sedan anmärkte herr Elowsson på yttrandet å s. 42 i reservationen: »För att undvika ökad skattebelastning för den dieseldrivna tyngre trafiken bör — i analogi med vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen nr 175 i fråga om energiskatten — skattesatsen å motorbrännolja sänkas med 1 öre per liter.» Jag tycker att herr Elowsson inte skall kritisera oss för detta — vi kan väl för en gångs skull lära oss något av Kungl. Maj:t och följa Kungl. Maj:ts intentioner.

Det väsentliga är i detta fall, att om reservanternas förslag följes så upphör beskattningen i och med att dessa pengar inte längre behövs, medan vi genom ett bifall till majoritetsförslaget kulle få ytterligare en skatt på motorismen — eller på folkhushållet — som aldrig kommer att försvinna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. beredskapslagring av olja

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 39.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets memorial nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunalförbund m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden och memorial;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till Fondering för framtida pensionsändamål jämte i ämnet väckta motioner;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1957/58 till statlig och enskild upplysningsverksamhet m. m. vid 1957 års folkomröstning samt till administration av denna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under åren 1957 och 1958 m. m. jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 132, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

första lagutskottets memorial nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden; även som

trede lagutskottets memorial nr 23, angående uppskov med behandlingen av visst utskottet tilldelat ärende.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 289, till fullmäktige i riksgäldskontoret med uppdrag att föranstalta om utredning av frågan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande och därmed sammanhängande frågor.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning, att utskottets hemställen i memorial nr 18 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 290, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande; och

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplätelser å allmän plats, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vardera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.17.

In fidem
G. H. Berggren

Fredagen den 24 maj

Kammaren sammanträdde kl. 13.00, och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av televisionsnätet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1957/58 m. m.;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till Ersättning till barnvårdsnämnderna för bidragsförskott, Bidrag till folkpensioner m. m. samt Särskilda barnbidrag till ankors och invaliders barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels förvärv av aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, dels ock ökning av statens järnvägars rörliga kredit;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter

å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.; och

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, statsutskottets utlåtanden nr 127—131 och memorial nr 132, första lagutskottets memorial nr 35 och tredje lagutskottets memorial nr 23.

Lagförslag om fiskearrenden m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskearrenden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 151, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om fiskearrenden;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 7 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom;
- 3) förordning om ändrad lydelse av 46 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om fiskearrenden var i nedan angivna delar så lydande:

Lagförslag om fiskearrenden m. m.**1 §**

I fråga om avtal, varigenom någon mot vederlag upplåter fiskerätt åt annan, skall, utöver vad som följer av 1 kap. lagen om nyttjanderätt till fast egendom (nyttjanderättslagen), gälla vad nedan i denna lag sägs, därest upplåtelsens ändamål är yrkesfiske eller ock annat fiske av väsentlig betydelse för arrendatorns försörjning.

Har rätt till fiske, i samband med jordbruksarrende eller eljest, upplåtits genom avtal som huvudsakligen har annat ändamål än i första stycket sägs, äger denna lag ej tillämpning.

3 § första stycket

Upplåtelse av fiske skall ske för viss tid, ej understigande fem år, eller för arrendatorns livstid. Upplåtelse av gemensamhetsfiske må dock ske för återstoden av den tid, för vilken fisket bildats. Där est upplåtelsen angår huvudgård till fideikommiss, boställe eller annan fastighet, varöver upplåtaren icke äger förfo ga utöver sin egen besittningstid, må upplåtelsen ske för sådan tid. Är tiden icke så bestämd som nu sagts, skall avta let anses ingånget för en tid av fem år.

4 § första stycket

Vid utgången av arrende som gäller för viss tid äger arrendatorn, om ej annat följer av andra eller tredje stycket, rätt till nytt arrende för en tid av fem år. Sådan optionsrätt tillkommer ånyo arrendatorn vid utgången av vart femte år.

Övergångsbestämmelserna

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1957.

Har sådan upplåtelse som avses i 1 § muntligen eller skriftligen gjorts för viss tid, som vid lagens ikraftträdande ännu icke utgått, skola å upplåtelsen bestämmelserna i 4 och 5 §§ denna lag tillämpas, därest vid upplåtelse tidens utgång fiskearrendatorn, eller fiskearrendatorn och före honom någon av hans föräldrar, innehaft fiskerätten i dess helhet eller till väsentlig del under sammanlagt minst tio år.

Därest i fall, varom i andra stycket är nämnt, upplåtelse tiden utgår under första året efter lagens ikraftträdande, är fiskearrendatorn berättigad till ny upplåtelse för en tid av ett år; och skall sådan upplåtelse anses hava kommit till stånd, om han icke inom en månad efter det lagen trätt i kraft på sätt om uppsägning är stadgat tillkännagivit sin önskan att avstå från ny upplåtelse. Med avseende å nämnda upplåtelse äger vardera parten på sätt stadgas i 2 kap. 54 § nyttjanderättslagen påkalla ändring av upplåtelsevillkoren senast åtta månader före den ettåriga upplåtelse tidens utgång.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat sex i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 513 av herr *Strandler* m. fl. och nr 514 av herr *Boo* m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 646 av herr *Andersson* i Ryggestad m. fl., nr 647 av herrar *Jonsson* i Strömsund och *Sundelin*, nr 648 av herrar *Persson* i Appuna och *Lundberg* samt nr 649 av herr *Fröding* m. fl.

I motionerna I: 513 och II: 648, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att från förslaget till lag om fiskearrenden undanta kronans vatten.

I de ävenledes likalydande motionerna I: 514 och II: 646 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad avsåge att upplåtelse från fastighet som tillhörde kronan eller vore av ecklesiastik natur skulle inordnas i lagstiftningen om fiskearrenden.

I motionen II: 647 hade föreslagits, att lagen om fiskearrenden ej skulle äga tillämpning å upplåtelse från fastighet som tillhörde kronan.

I motionen II: 649 hade framhållits, att propositionen i övergångsbestämmelsernas andra och tredje stycken innehölle förslag om att lagen i vissa hänseenden och under vissa förutsättningar skulle erhålla giltighet även på sådana arrendeavtal, som träffades före den 1 oktober 1957, vilken dag lagen föresla-

Lagförslag om fiskearrenden m. m.

gits skola träda i kraft. I motionen hade hemställts, att riksdagen måtte med avslag å propositionen i förevarande del besluta, att de föreslagna övergångsbestämmelsernas andra och tredje stycken skulle utgå.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt, att riksdagen måtte

A. med avslag å motionen II: 649 samt med bifall till motionerna II: 647 samt I: 513 och II: 648 ävensom i anledning av motionerna I: 514 och II: 646 för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fiskearrenden med den ändringen, att till 1 § fogades ett tredje stycke av följande lydelse:

Lagen äger ej heller tillämpning å fiske, som tillhör kronan.

B. för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 7 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;

C. avslå det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 46 § förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Georg Carlsson* och *Ebbe Ohlsson*, fru *Nilsson* samt herrar *Åhman*, *Stiernstedt*, *Jansson* i Benestad och *Hamrin* i Kalmar, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under A och C hemställa, att riksdagen måtte

A. med avslag å motionerna I: 513 och II: 648, I: 514 och II: 646 samt II: 647 för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fiskearrenden;

C. för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 46 § förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom;

II. av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Stiernstedt*, vilka på återopade grunder ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte för sin del med bifall till motionen II: 649 antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fiskearrenden med den ändringen, att de två sista styckena i övergångsbestämmelserna utginge.

Herr OHLSSON, EBBE, (h):

Herr talman! Den lag om fiskearrenden som föreslagits i proposition nr 151 avser ju att ge ökad trygghet åt fiskearrendatorerna, då upplåtelsens ändamål är yrkesfiske eller annat fiske som är av väsentlig betydelse för arrendatorernas försörjning. Under remissbehandlingen har tämligen allmänt vitsordats behovet av en lagstiftning här, och på den punkten är vi reservanter ense med utskottet. Meningarna går emellertid isär när vi ställs inför frågan om lagens omfattning då det gäller olika ägarkategorier. Utskottet vill här undanta kronan. Vi reservanter från höger-, folkparti- och bondeförbundshåll anser i likhet med vad departementschefen framhåller i den kungl. propositionen att man av rent principiella skäl inte bör undanta kronans fastigheter. Det överväldigande antalet remissinstanser, däribland fiskeristyrelsen som tidigare föreslagit undantag, synes nu vara ense om att lagen bör omfatta även kronan.

Naturligtvis kan man hävda att en arrendator av ett kronofiske bör känna sig lika trygg som en annan fiskearrendator, även om som utskottet vill kronans fiskearrenden undantas från lagen. Men frågan är om han verkligen har anledning att känna större trygghet. Det märkliga är att detta är inte ens utskottet alldeles säkert på. Man vill att Kungl. Maj:t skall administrativt utfärda särskilda bestämmelser som tryggar arrendatorernas ställning. Riktigt säkert på att detta räcker är inte utskottet i alla fall, utan det ges samtidigt den varningen till kronan att den vid uppgörelse med arrendatorerna inte bör anlägga renodlat ekonomiska synpunkter utan även beakta föreliggande sociala och per-

Lagförslag om fiskearrenden m. m.

sonliga omständigheter. Man vädjar alltså här till de rent mänskliga synpunkterna, och det kan sannerligen behövas, ty det är väl ingen i denna kammare som hört talas om att kronan i sådana här sammanhang anlagt annat än krassa ekonomiska synpunkter. Någon plats för det mänskliga har det sällan blivit. I går morse inträffade det att herr Persson i Appuna i andra kammaren fick svar på en interpellation till jordbruksministern som just berörde de mänskliga synpunkterna i fråga om kronans fiskevatten. Ledamöterna kunde i gårdagens kvällstidningar läsa om en medborgare i folkhemmet som lagt en roddbåt vid stranden av en östgötasjö. Man hotade att sänka båten om inte ägaren tog bort den. Det ger egentligen en helt annan bild än den utskottet försöker bibringa kammaren. Flera sådana exempel kan säkert anföras. När inte ens regeringen anser det vara lämpligt att stifta undantagslagar, varför skall då en knapp majoritet inom riksdagens tredje lagutskott driva en sådan mening?

Vad beträffar den med II betecknade reservationen av herr Stiernstedt och mig mot utskottets ställningstagande då det gäller övergångsbestämmelserna till den nya lagen, där det föreslås att lagen skall få tillbakaverkande kraft och gälla avtal som redan är träffade, så har vi där anmält en avvikande mening. Man har dock inom lagstiftningen haft vissa allmängiltiga grundsatsar. Man har inte velat stifta lagar med retroaktiv verkan. Jag vill inte påstå att det inte kan uppstå utomordentliga förhållanden då man bör frångå dessa principer. Men om man skall göra sådana avsteg måste det vara mycket starka skäl som föranleder det. Utskottet har emellertid inte i något avseende här påstått att så skulle vara fallet.

Under sådana förhållanden hävdar vi att huvudregeln om förbud att ge civilrättsliga lagar tillbakaverkande kraft bör iaktas även i det nu aktuella fallet.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till de två vid utlåtandet fogade reservationerna.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Vad först beträffar frågan om vilka fiskerättsägare som skall omfattas av lagen har reservanterna och nyss herr Ohlsson framhållit, att man bör följa den principen, att kronan i detta fall bör vara likställd med enskilda innehavare av fiskevatten och fiskerätter.

Det är naturligtvis bra, om man kan hålla på en princip, men en princip kan ofta komma i konflikt med andra principer som kan vara lika viktiga och lika riktiga. En princip som majoriteten i tredje lagutskottet har menat att man i detta fall bör ta hänsyn till är den, att lagar med i stort sett likartat syfte eller av likartad karaktär bör ges en såvitt möjligt likartad utformning. I detta fall överensstämmer ju fiskearrendelagen väsentligen med den sociala arrendelagstiftningen, och i denna senare lagstiftning är kronan undantagen. Det kan ju sägas, att det också finns en annan princip som man kan tillämpa, nämligen den, att där en lagstiftning inte behövs skall man heller inte tillgripa den. Det gäller just i fråga om kronans vatten, därför att Kungl. Maj:t kan i administrativ ordning utfärda regler för användningen av kronans vatten.

Jag vill erinra om att tredje lagutskottet i sitt utlåtande har framhållit, att just undantaget i fråga om upplåtelse från kronan kan vara av betydelse i många fall. Det är särskilt två myndigheter som utskottet därvidlag stöder sig på, kammarkollegiet och domänstyrelsen. Fördelen med att man undantar kronans vatten är den, att man har större möjligheter till en smidig tillämpning, om denna i stället för på lagen kan grunda sig på förhållningsregler, som är utfärdade av Kungl. Maj:t. Det är ju nämligen ett allmänt och även av riksdagen uttalat önskemål, att man bör försöka att i största utsträckning bereda möjlighet för fritidsfiske på kronans vatten. Detta önskemål har man hittills kunnat tillgodose. Med de regler, som finns i fiskearrendelagen, skulle det bli betydligt svårare.

Nu förekommer det emellertid många fall, där en fiskearrendator kan tänkas

Lagförslag om fiskearrenden m. m.

få vidkännas en viss inskränkning i sina rättigheter. Då får han också en lägre arrendeavgift. Det har bl. a. domänstyrelsen framhållit beträffande en del av kronoegendomarna: »Yrkesfiskarna, som tidigare disponerat vatten med ensamrätt, har därvid erhållit sänkta arrenden med hänsyn till det intrång, som sportfisket på samma vattenområde utgjort.» Domänstyrelsen tillägger: »Då erfarenheterna av detta kombinationsfiske varit goda, skulle det enligt styrelsens mening vara beklagligt, om hinder genom optionsrättens införande skulle resas mot den omläggning till rationellare utnyttjande av kronans fiskevatten, som systemet innebär.»

Det har ju särskilt under senare år gjorts mycket för att förbättra fiskevården och för att öka tillgången på fisk, och om dessa strävanden skall fullföljas, bör också fiskevattnen kunna utnyttjas på ett rationellare sätt genom att man söker kombinera husbehovsfiske eller i vissa fall yrkesfiske med fritidsfiske — både för dem som vill bedriva sportfiske och för av domänstyrelsen anställd personal som kan få tillfälle att fiska i kronans vatten. Den smidighet i tillämpningen, som man sålunda kan åstadkomma, om kronans vatten ställs utanför lagstiftningen, skulle omöjliggöras, för den händelse kronans vatten skulle omfattas av den nu föreslagna lagen. Ur den synpunkten har utskottets majoritet menat, att man i stället borde söka genom i administrativ ordning utfärdade regler skapa den trygghet för arrendatorerna som på de enskilda vattnen skall åstadkommas genom lagstiftningen.

I syfte att skapa full säkerhet för att fiskearrendena skall bli skäligen utskottet menat, att det — just för att fiskearrendatorernas ställning skall tryggas — vore riktigt, om man genom en skiljenämnd eller på annat sätt finge möjlighet att bedöma och fastställa de arrendeavgifter, som skall utgå, naturligtvis endast under förutsättning att det uppstår tvist mellan upplåtaren och arrendatorn. Vi har därför menat, att det i flera fall skulle kunna vara både ur praktisk synpunkt och ur fiskevårdssynpunkt lämp-

ligare, om kronans vatten undantogs och reglerna för upplåtelser i stället upptogs i en Kungl. Maj:ts förordning. Därför har utskottet föreslagit ett tillägg till lagen, ett tredje stycke till 1 §: »Lagen äger ej heller tillämpning å fiske, som tillhör kronan.»

Vad sedan beträffar det som herr Ebbe Ohlsson nyss anförde i anslutning till reservationen II vill jag erinra om att reservanterna själva säger, att principen att inte ge lagar av denna art tillbaka-verkande kraft inte får bli något självändamål, men att om ett avsteg göres, måste det vara förestavat av ett mycket starkt och väl dokumenterat praktiskt behov. Vi har inom tredje lagutskottet menat, att här föreligger ett mycket starkt praktiskt behov. Propositionen har utformat saken på så sätt, att om en fiskearrendator eller före honom någon av hans föräldrar haft fisket i tio år, skall lagstiftningen tillämpas, men i annat fall skall den inte ges tillbaka-verkande kraft. Man måste väl ändå hålla med om att om en arrendator haft ett vatten i tio år, finns det allt skäl i världen att tillämpa denna lagstiftning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSSON, GEORG, (bf):

Herr talman! Vi har inom utskottet varit eniga om att något borde göras för att trygga fiskearrendatorns rätt på ett bättre sätt än hittills. Vi var nog också i stort sett ganska eniga om att propositionen fyllde alla rimliga krav med hänsyn till både ägare och arrendatorer. Men utskottets knappa majoritet har gått in för att ställa kronan utanför denna lagstiftning. Man motiverar det med att bestämmelserna skulle kunna tillämpas smidigare. Det skulle finnas större möjligheter att upplåta en del vatten till fritidsfiskare, och arbetarna i skogen skulle få större möjligheter att fiska, om man hade dessa smidigare bestämmelser. Men kan man inte säga detsamma om bolog, enskilda och ecklesiastika egendomar? Bör man inte i så fall gå emot hela propositionen och säga, att vi med and-

Lagförslag om fiskearrenden m. m.

ra bestämmelser kan få en smidigare anordning som ger något mera skydd?

Jag anser propositionen i och för sig bra skriven. Detta med fritidsfiske och undantag för arbetare, som eventuellt vill fiska, avser väl i allmänhet mindre sjöar och vattendrag. När det är fråga om yrkesfiskare, måste det gälla rätt stora vatten. Jag tror därför, att de nämnda synpunkterna kan tillfredsställas inom lagens ram. Jag tror också att om fiskearrendatorerna får ett bättre skydd, så att de vet att de får vara kvar, kommer det också att ligga i deras intresse att på ett bättre sätt sköta fiskevården.

Utskottets ordförande talar om principer. Han säger, att när man ställer två principer emot varandra, kan den ena väga över. Det är ju riktigt, men jag tycker nog att de principer han har nämnt ej verkar övertygande. Vi reservanter har ansett, att skall vi stifta en lag nu, som fyller alla rimliga krav från både ägare och arrendatorer — vilket denna lag gör enligt vår mening — då skall den lagen gälla för alla. Därför, herr talman, hemställer jag att kammaren måtte besluta i enlighet med den av undertecknad m. fl. avgivna med I betecknade reservationen, som helt följer Kungl. Maj:ts förslag.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Herr Carlsson menar att den förmån, som han uttrycker det, som kronan på detta sätt erhåller, när den får möjlighet att kombinera fritidsfiske med utarrendering av husbehovsfiske eller yrkesfiske, skulle vara mycket värdefull även för enskilda innehavare av fiskevatten. Men skillnaden är, att man i fråga om kronans vatten kan utfärda särskilda regler, vilket inte går när det gäller de enskilda vattnen. Det är därför som lagstiftningen måste gälla i fråga om dessa.

Genom den anordning, som tredje lagutskottets majoritet har förordat, får man betydligt större möjligheter att tillgodose det mycket stora behovet av att bereda stora grupper av befolkningen den rekreation, som sportfiske och fritidsfiske utgör.

Herr statsrådet ELIASSON:

Herr talman! Jag vill endast säga några ord beträffande den fråga som här diskuteras, nämligen huruvida kronan skall vara underkastad denna lagstiftning eller inte.

Jag tycker för min del att det borde vara en självklar princip, som man så långt möjligt borde följa, att inte sätta kronan i någon särställning, utan i detta fall låta kronan som fiskerättsinnehavare vara likställd med andra ägare av fiskerätt. Jag tycker inte att vare sig utskottets utlåtande eller de synpunkter som i debatten har framförts från utskottsmajoritetens sida på något sätt kan ändra min mening i detta fall. Jag tycker inte att de skälen är särskilt starka.

Om man undantar kronan från lagen, säger herr Osvald, kan man få en smidigare tillämpning. Men som jag i propositionen anfört gentemot kammarkollegiet och domänstyrelsen föreligger ju inte något hinder att stadga den inskränkningen, att fiskearrendatorn får finna sig i att rätt till sportfiske i begränsad omfattning upplåtes på de utarrenderade vattnen. Här föreligger dock den skillnaden, säger herr Osvald till stöd för att man skall undantaga kronan, att det kan utfärdas särskilda bestämmelser, som domänverket får följa, men att man inte kan göra det beträffande de enskilda. Det kan jag inte finna vara något skäl för utskottsmajoritetens ställningstagande, ty det är väl ändå rimligt att man behandlar dessa fiskerättsinnehavare lika. De enskilda får ju finna sig i lagens bestämmelser, och vad är det då för mystiska skäl som gör att vi skall behandla kronan som fiskerättsinnehavare på ett annat sätt? Herr Osvalds slutsats borde leda till att man också skulle ha friare regler än lagen föreslår beträffande de enskilda fiskerättsinnehavarna. Antingen måste man mena, att kronans fiskerättsarrendatorer skall ha en mera otrygg ställning än de som arrenderar fiskerätt av bolag och enskilda, eller också menar man — vissa skrivelser i utskottsmajoritetens uttalande tyder på det — att kronan ändå skall vara likställd med de enskilda. Vad finns

Lagförslag om fiskearrenden m. m.

det då för skäl att ställa kronan utanför lagstiftningen? Utskottsmajoriteten skriver att man bör kunna räkna med som praktiskt taget uteslutet att kronan skulle utnyttja sin ställning gentemot fiskearrendatorerna på ett sätt som väsentligt strider mot grundtankarna i denna lagstiftning.

Jag tror, herr talman, att kammaren gör klokt i att följa reservationen på denna punkt, som ju sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr BOO (s):

Herr talman! I princip finns intet att invända emot att här bereda fiskearrendatorerna samma skydd som vi sedan länge haft på jordbrukets område, där vi har en social jordarrendelagstiftning. Jag har för min del tidigare varit med i tredje lagutskottet om att tillstyrka motioner om utredning i detta avseende, och jag har deltagit i utredningen. Men i den utredningen kom vi fram till att det efter 1950 års fiskelag och de anordningar, som sedan dess har vidtagits i det här berörda avseendet, inte fanns någon anledning att innefatta kronan under denna lagstiftning.

Propositionen har vänt på detta och tagit med kronans vatten under lagen, och man säger att det sker av rent principiella skäl. Nu kommer domänstyrelsen som representant för kronans vatten och säger att det kommer att uppstå praktiska svårigheter att fullfölja vad den har fått sig ålagt i fråga om fiske, om kronan skall innefattas i lagstiftningen. Här står alltså en annan uppfattning emot den, som herr statsrådet Eliasson alldeles nyss deklarerade, när han sade att även med denna lagstiftning kan kronans vatten omregleras, då avtalen har gått ut. Ingenting är klart i det fallet, utan tvärtom säger man från domänstyrelsens sida bestämt ifrån, att det kommer att uppstå väsentliga svårigheter.

Vidare tillkommer, att kronan står utanför den nuvarande sociala jordarrendelagstiftningen. Om man nu lägger in kronans vatten under denna sociala fiskelagstiftning, kommer således alla de

kombinerade upplåtelseerna, där det både finns jordbruk och fiske, att falla utanför lagen. Därigenom får lagen en mycket begränsad räckvidd. Man är alltså inte konsekvent, även om man tar med kronan tillhörigt fiske i lagen. En stor del av upplåtelseerna kommer ändå att falla utanför, särskilt som Kungl. Maj:tt i propositionen även dragit in sådana upplåtelser, där endast husbehovsfiske kommer i fråga. Jag skulle alltså vilja säga att man nog bör ha klarare motiv för en lagstiftning, när man genomför den.

När vi stiftade 1950 års fiskelag förekom det stark kritik därför att man företog en omreglering av fiskerätten på lång sikt utan att öppna nya möjligheter för de stora folkgrupper i vårt land, som inte har någon fiskerätt. Dåvarande jordbruksministern uttalade då, att han skulle medverka till att kronan så långt möjligt skulle upplåta sina vatten för detta ändamål. Det kunde vara rimligt och riktigt.

Efter detta fick vi 1951 års kungörelse angående förvaltningen av kronans vatten, och där har man reglerat dessa förhållanden. Det sägs i denna förordning, att det skall ske en fördelning, där man i första hand tryggar yrkesfiskets rätt och sedan husbehovsfiskets, men att man därefter även skall upplåta kronans vatten för sport- och fritidsfiske. Detta har således fastslagits i 1951 års förordning. Den har också tillämpats på ett sådant sätt, att domänstyrelsen i sitt yttrande över departementspromemorian i ämnet har förklarat, att man inte i något fall kunnat påvisa att kronan behandlat sina fiskearrendatorer på sådant sätt att de måst frånträda sitt arrende. Det är ett faktum att kronan redan nu upplåter sina yrkesfisker med skriftligt kontrakt på minst fem år och alltså söker trygga yrkesfiskarnas intressen. Därigenom finns det ju en optionsrätt, som också tillämpas. Jag kan då inte förstå att vi har någon anledning att i den nu föreslagna lagstiftningen gå ännu längre och därmed faktiskt stänga de möjligheter som vi förutsatte skulle finnas när vi biträdde 1950 års fiskelag.

Lagförslag om fiskearrenden m. m.

Från dessa utgångspunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JANSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag hade från början inte tänkt att lägga mig i denna debatt men ber ändock att få säga ett par ord, eftersom jag deltog i principdiskussionen i utskottet och där framförde de synpunkter som sedan blev majoritetens.

Jag har faktiskt varit en smula förvånad över att man, när man nu vill överföra den sociala arrendelagstiftning, som tidigare har gällt för arrendejordbruk, till att omfatta även fiskearrenden, har gått ifrån den gamla linjen att från lagstiftningen undanta kronan. Jag har frågat mig vad anledningen härtill kan vara, och jag vet inte om jag har fått ett tillfredsställande svar på den frågan av vad statsrådet Eliasson nyss sade. Han menade ju att kronans fiskearrendatorer inte bör ha en otryggare ställning än fiskearrendatorer på enskilda vatten. Men det har väl heller ingen ansett att så skulle vara fallet. Ingen kan heller påstå att kronans arrendatorer av jordbruk har en otryggare ställning, därför att de inte faller under den sociala arrendelagen, än arrendatorerna inom den enskilda sektorn. Man har ju på administrativ väg, d. v. s. genom att regeringen har utfärdat vissa förordningar, sört för att kronans arrendatorer fått full trygghet. Till och med reservanterna påpekar i sin motivering att kronan så tidigt som år 1934 införde optionsrätt för kronoarrendatorerna, vilken rätt i den sociala arrendelagen inte infördes på det enskilda området förrän år 1943.

Jag har mot denna bakgrund måst fråga mig, om regeringen kanske nu kommit till den uppfattningen, att man inte vill utfärda särskilda förordningar när det gäller fiskearrenden. Det är i så fall en ganska märklig inställning.

Inom så gott som hela vår socialskyddslagstiftning har man som regel undantagit kronan. Man har naturligtvis inte gjort det i avsikt att kronan

därigenom skulle kunna ge sina arrendatorer och anställda en mera otrygg ställning än vad som gäller för motsvarande kategorier inom den enskilda verksamheten här i landet. Nej, man har naturligtvis allmänt ansett att man på annat sätt kan ge kronans arrendatorer samma skyddade ställning som andra erhållit genom lagstiftning. Jag tycker att det vore ganska märkligt, om riksdagen nu skulle gå ifrån denna gamla princip när det gäller lagstiftning av denna art.

Jag vill understryka att jag naturligtvis icke avser att kronans fiskearrendatorer, alltså de som verkligen lever på sitt fiskaryrke, skall komma i någon sämre ställning än fiskearrendatorerna på enskilt vatten.

Herr Ebbe Ohlsson anförde som exempel på hur det ibland kan komma att gå till det fall med en östgötasjö som i går var föremål för ett interpellations-svar i andra kammaren. Jag tycker för min del att det är en dålig motivering för att man skulle låta denna lagstiftning omfatta även kronans domäner. Det i interpellationssvaret avhandlade problemet har ju ännu inte kommit upp till prövning på regeringsplanet. Man har ju, vill jag understryka, den möjligheten inom det allmänna att när det gäller frågor av detta slag gå vidare och låta ärendena komma under regeringens prövning. Men det har man icke när det gäller frågor om mark eller vatten med enskilda ägare.

Herr OLSSON, ERIK, (s):

Herr talman! Det har här betonats att fritidsfiske är en mycket omtyckt selsättning av betydelse för många människor. Det gäller särskilt för dem som bor i skogs- och fjälltrakterna. För många skogs- och fjällbor är fisket också fortfarande av betydelse ur försörjningssynpunkt. Det är därför ett vitalt intresse för såväl samhället som flertalet medborgare att fisket i våra sjöar och vattendrag i största möjliga utsträckning kan mot en skäligen ersättning upplåtas till allmänheten.

Lagförslag om fiskearrenden m. m.

I detta syfte hemställde herr Per Olofsson och jag i en motion i denna kammare förra året om en utredning rörande fiskerätten i kronans vatten. Motionen avslogs, sedan de flesta remissinstanserna, bl. a. länsstyrelsen i Jämtlands län, hade avstyrkt densamma. Länsstyrelsen motiverade sitt ställningstagande bl. a. med att flera av kronans fiskevatten kan år efter år upplåtas för kortfiske allteftersom arrendeavtal å dessa fiskevatten utlöper. Det är en utveckling, som jag tror skulle bromsas, om föreliggande förslag till lag om fiskearrenden genomfördes att gälla även kronans fiskevatten.

Dessutom torde lagens tillämpning på kronan tillhöriga fiskevatten genom den optionsrätt, som härigenom tillerkännes vissa arrendatorer, medföra vissa svårigheter i fråga om de fiskevatten som ligger inom renbetesområden. I dessa vatten är samerna för närvarande tillerkända fiskerätt. Jag vet att den föreslagna lagen inte inverkar på denna fiskerätt, men enligt gällande lag kan dessa fiskevatten under vissa förhållanden upplåtas även för sportfiske och för husbehovsfiske för orsbefolkningen. Skulle reservanternas förslag nu gå igenom och föreliggande förslag till lag om fiskearrende komma att gälla även i dessa vatten, kommer det att medföra oöverstigliga svårigheter för länsstyrelsen att bedöma huruvida fiskearrende för t. ex. orsbefolkningens husbehovsfiske skall kunna utlämnas i sådana vatten utan att fara för tillgången på fisk och fara för besvärande intrång för lapparna därigenom uppstår.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! I anledning av vad statsrådet Eliasson nyss yttrade skulle jag vilja framhålla ytterligare en omständighet, nämligen att enligt propositionens förslag, som avser att låta kronans vatten omfattas av lagstiftningen, kommer i själva verket kronan i ett något sämre läge än den enskilde. En enskild

innehavare av en fiskerätt kan nämligen bryta optionsrätten genom att säga att han tänker själv utnyttja fisket, men det kan inte gärna kronan komma och säga att den vill. Bland annat kammarkollegiet framhåller, att det kan befaras, att denna lagstiftning därigenom kommer att hindra eller i varje fall starkt minska kronans möjligheter att tillgodose det sociala intresset av att lämpliga fiskevatten tillhandahållas för fritidsfiske, bland annat just på grund av att kronan skulle få svårare att bryta optionsrätten än vad en enskild fiskerättsinnehavare har.

Herr CARLSSON, GEORG, (bf):

Herr talman! I debatten här har det påståtts att propositionen inte skulle tillgodose alla rimliga anspråk på detta område. I anledning därav vill jag framhålla, att det ju har betonats från alla håll att yrkesfiskarna inte kommer att få det sämre. De har tidigare haft det bättre på kronans vatten än på enskilda vatten och åtnjuter redan nu de förmåner, som man talar om i propositionen. Om man nu i lagen vill lägga på dem ett tvång, som de i praktiken redan är underkastade på samma sätt som arrendatorer på enskilda och ecklesiastiska vatten, tycker jag att de borde kunna bära detta med jämnmot. Det brukar man göra, när andra får samma belastning som man själv har.

Herr OHLSSON, EBBE, (h):

Herr talman! Herr Jansson i Hällefors tyckte att det var förvånande att jag som exempel här tog ett fall, som berördes i andra kammaren i går. Jag tycker nog att det duger mycket bra som exempel på att en representant för kronan gentemot allmänheten är kanske minst lika hård som en enskild kan vara.

Sedan kan man nog, herr talman, ifrågasätta logiken i de beslut som vi nu fattar. Om man ser på tredje lagutskottets utlåtande nr 22, som gäller bestämmelser om elektriska anläggningar, finner man visserligen att utskottet är enigt,

Lagförslag om fiskearronden m. m.

men i det fallet har utskottet inte tvekat att dra in kommunerna då det gäller dessa saker. Och går man sedan över till frågan om retroaktiv lagstiftning, som vi reservanter motsätter oss, finner man följande. I tredje lagutskottets utlåtande nr 18, som gäller ersättning för mistad fiskerätt, har utskottet avstyrkt förslaget att talan skall kunna väckas mot fiskevärderingsnämnds beslut, som har vunnit laga kraft mot kronan, inom tre månader från lagens ikraftträdande. Utskottet säger att en sådan retroaktiv lagstiftning är helt stridande mot grundläggande svensk rättsåskådning. Men i det nu förevarande utlåtandet nr 21 säger tredje lagutskottet endast att mot propositionen i denna del — det gäller alltså frågan om retroaktiviteten — kan »enligt utskottets mening icke någon befogad anmärkning riktas».

Jag måste säga, herr talman, att det verkliga är svårt att finna det logiska i utskottets ställningstaganden i dessa olika frågor.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan samt att därvid i fråga om punkten A särskilda propositioner komme att göras dels angående 1 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om fiskearronden, dels rörande övergångsbestämmelserna i nämnda lagförslag, dels ock beträffande utskottets i punkten gjorda hemställan.

Med avseende på 1 § i förslaget till lag om fiskearronden, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att nämnda paragraf skulle godkännas med det av utskottet föreslagna tillägget av ett tredje stycke, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande

med det av utskottet föreslagna tillägget vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i Kungl. Maj:ts av tredje lagutskottet i utlåtande nr 21 behandlade förslag till lag om fiskearronden med det av utskottet föreslagna tillägget av ett tredje stycke, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyå uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 58.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de beträffande övergångsbestämmelserna förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av nämnda bestämmelser enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag samt vidare därpå att övergångsbestämmelserna skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Stiernstedt* vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på övergångsbestämmelsernas godkännande enligt Kungl. Maj:ts förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner övergångsbestämmelserna i Kungl. Maj:ts av tredje lagutskottet i utlåtande nr 21 behandlade förslag till lag om fiskearrenden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännas övergångsbestämmelserna med den ändring, som förordats i den av herrar Ebbe Ohlsson och Stiernstedt vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 18.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På härefter gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten A, i vad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna B och C hemställt.

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 161, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

I berörda lagförslag hade 2 § 7 mom. första stycket följande avfattning:

Koncessionshavaren är skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen. Från dylik reglering äro undantagna pris och övriga villkor, som tillämpas av statlig myndighet eller av kommunal myndighet, såvitt angår leverans av elektrisk ström inom kommunen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat

dels två före propositionens avlämnande väckta, likalydande motioner, nr 347 i första kammaren av fru *Svenson m. fl.* och nr 428 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Norregård m. fl.;

dels ock tre i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen motionen nr 518 i första kammaren av herr *Niklasson* samt de likalydande motionerna nr 526 i första kammaren av herr *Gustafsson* i Byske m. fl. och nr 664 i andra kammaren av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl.

I de likalydande motionerna I: 347 och II: 428 hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en prövning av behovet och möjligheterna att minska kostnaderna för användning av el-energi till hushållsmaskiner på landsbygden och på grundval härav för riksdagen framlägga förslag i ärendet i enlighet med motionens syfte.

I motionen I: 518 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte beakta vissa i motionen närmare angivna synpunkter.

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i den föreslagna lydelsen av 2 § 7 mom. lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar — måtte, med avslag å motionerna I: 526 och II: 664 i icke bifallden del, för sin del antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget med den ändringen, att sista punkten i 2 § 7 mom. första stycket utslöttes, så att stycket erhöles denna lydelse:

Koncessionshavaren är skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen.

B. att motionerna I: 347 och II: 428 samt motionen I: 518, i den mån de icke besvarats med vad utskottet förut anfört, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Vad distributionsskyldigheten i övrigt beträffar delar utskottet departementschefens uppfattning, att koncessionsinnehavaren skall tillhandahålla kraft för alla normala förbrukningsändamål. Distributionsskyldighetens omfattning bör dock i sista hand bestämmas av den totala tillgången på producerad elkraft. Uppfattningen om vad som kan anses vara normal förbrukning blir naturligtvis beroende av i vad mån förändringar i den tekniska utvecklingen mera allmänt tillgodogöres.

I anknytning till motionerna I: 347 och II: 428 och däröver avgivet yttrande av vattenfallsstyrelsen vill utskottet även uttala, att det f. n. knappast kan krävas, att landsbygdsnäten generellt skall vara avpassade till en belastningsförmåga, som under dygnstider med toppförbrukning av elkraft utan spänningsfall tål inkoppling av appa-

ter med hög effektförbrukning. Utskottet anser det därför icke finnas anledning att nu inskrida mot att distributörerna på sina håll för elkraft till dylika apparater utformar sina taxor med tanke på detta förhållande, i all synnerhet som enligt vad utskottet i det följande föreslår alla elkraftleverantörer kommer att vara skyldiga att underkasta sig prisreglering. Å andra sidan torde det bli möjligt att, efter genomförandet av förevarande lagstiftningsåtgärder och sedan ett utökat ekonomiskt bistånd fått verka en tid, få till stånd en sådan upprustning av landsbygdsnätet, att det snart kan anses normalt att lantushållen brukar elektriska hushållsapparater även med högt effektbehov.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Sundin*, *Åhman* och *Hansson* i Skegrie ansett, att de stycken i utskottets utlåtande, som började med orden »Vad distributionsskyldigheten i övrigt» och slutade med »högt effektbehov», bort ersättas med följande uttalande:

»Vad distributionsskyldigheten i övrigt beträffar delar utskottet departementschefens uppfattning att koncessionshavaren skall tillhandahålla kraft för alla normala förbrukningsändamål, såsom för belysning och varmvattenberedning för hushållsändamål samt för drift av elspisar och hushållsmaskiner samt av mindre motorer för jordbruksdrift, hantverk och småindustri. Omfattningen av denna distributionsskyldighet bör dock i sista hand bestämmas av den totala tillgången på producerad elkraft. Uppfattningen om vad som kan anses vara normal förbrukning blir naturligtvis beroende av förändringar i den tekniska utvecklingen och i vad mån dess resultat mera allmänt tillgodogöres.

I anledning av motionerna I: 347 och II: 428 vill utskottet emellertid understryka behovet av att distributionsskyldigheten anpassas efter det växande kravet på elkraft inom lantushållen. Efter genomförandet av förevarande lagstiftningsåtgärder och sedan ett utökat

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

ekonomiskt bistånd fått verka en tid synes det böra vara möjligt att snart få till stånd en sådan upprustning av landsbygdens elnät att inom begreppet 'normal förbrukning' kan inrymmas användandet även av elektriska hushållsapparater med högre effektkrav än de nu använda.»

Herr SUNDIN (bf):

Herr talman! Inledningsvis vill jag uttrycka min tillfredsställelse över propositionen nr 161, som behandlas i det föreliggande utlåtandet. Genom det beslut som förestår kommer ju stora missligheter i fråga om elektrifieringen på landsbygden att elimineras, och det är väl bara att därtill knyta den förhoppningen, att denna elektrifiering inom en snar framtid skall utvecklas i en takt som gör det möjligt att även de människor som bor och verkar på landsbygden skall i görligaste mån bli jämställda med dem som bor i tätorterna. Det är också med tillfredsställelse man noterar, att det vid propositionens behandling i tredje lagutskottet i stort sett har rätt enighet.

När utlåtandet skulle justeras var det dock vissa punkter, där vi reservanter ville ha utlåtandet annorlunda, och detta har inte minst aktualiserats av motionerna nr 347 i första kammaren och 428 i andra kammaren. Reservanternas avvikande mening rör i stort sett distributionsskyldigheten. Vi vill försöka att i det sammanhanget definiera vad begreppet normal förbrukning innebär, och det har vi också sagt i den reservation vi avgivit. Reservanternas avvikande mening i detta avseende är analog med den uppfattning som statsrådet har i denna fråga, och jag skall be att få citera vad han säger: »Distributionsskyldigheten innebär vidare att koncessionshavaren skall tillhandahålla kraft för alla normala förbrukningsändamål — såsom för belysning och varmvattenberedning för hushållsändamål samt för drift av elspisar och hushållsmaskiner samt av mindre motorer för jordbruksdrift, hantverk och småindustri. Däremot torde återhållsamhet få iakttagas i fråga

om elektrisk rumsuppvärmning med hänsyn till våra begränsade vattenkrafttillgångar.» Vi anser att det är riktigt och skäligen att man genom det beslut som här kommer att fattas definierar vad begreppet normal förbrukning i dagens läge innebär.

Våra övriga avvikande meningar gäller i första hand taxornas olikhet. Vi anser att vad utskottet skrivit har fått en alltför hård utformning. Möjligheterna för distributionsnätets utbyggnad avgöres ju i sista hand — som både utskotts-majoriteten och reservanterna anför — av den totala mängden av producerad elkraft, och av den anledningen anser vi majoritetens skrivning oriktig. Om man sedan skall säga något mera i fråga om taxornas storlek, är jag visserligen medveten om att utskotts-majoriteten och reservanterna har varit eniga om att samtliga koncessionsinnehavande distributörer skall vara underkastade prisreglering, men reservanterna anser att med utskottets formulering skulle det finnas möjlighet till undanflykt när det gäller att bygga ut det elektriska distributionsnätet. Vi anser att följden för den enskilda abonnentens del skulle bli, att det är hans ekonomiska möjligheter som blir avgörande för om han skall kunna elektrifiera sitt hushåll, sitt jordbruk, sin småindustri o. s. v. Det kommer att bli ekonomin och inte det naturliga behovet, som blir avgörande för den enskildes normala förbrukning.

Men vad jag här sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NIKLASSON (bf):

Herr talman! I samband med denna proposition har jag väckt en motion, nr 518, där jag påpekat en del förhållanden som vållar besvär vid utbyggnaden av elnätet på landsbygden och gör det svårare för distributionsföreningarna att fylla de uppgifter, som de har sig förelagda och som ännu mer har markerats genom den lagstiftning, som riksdagen nu torde komma att antaga. I sammanhanget har jag också efterlyst ett par utredningar.

Vad jag i första hand påtalat är att de områden, som har tilldelats olika dis-

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

tributörer, kan vara av mycket växlande beskaffenhet. Ofta har det gått så till, att ett industriföretag har abonnerat på elektrisk kraft och i samband därmed fått en viss distributionsrätt sig tilldelad. Så har företaget byggt ut ett distributionsnät för det tätortsområde, som i regel uppstår omkring ett industriföretag. Däremot har man inte gjort någonting beträffande den kringliggande glesbygden — det har inte varit så ekonomiskt lönande, att man haft något större intresse för den saken. Denna glesbygd har därför sedermera fått elektrifieras av en distributionsförening, som måst bygga långa ledningar för varje elkonsument. Det har nog förekommit, att tätortsområdets belägenhet till och med utgjort ett hinder för föreningens rationella utbyggande av sitt eget nät. Föreningen har varit tvungen att göra anläggningen så billig som möjligt, ledningarna har varit klena, strömleveransen har därigenom blivit otillfredsställande och föreningens ekonomi svag. Vidare har det förekommit, att kraftleverantören förbehållit sig rätt att leverera ström direkt till större avnämare inom distributionsområdet. Det kan hända att detta var motiverat under en tid, då elnäten inte var så utbyggda att de kunde på ett tillfredsställande sätt förses dessa kvarnar, sågar, eller vad det kunde vara, med elektrisk kraft. Taxorna var kanske inte heller så lämpliga. Men det är givet att detta ledde till en ytterligare uppdelning och försvagning av elektrifieringsanläggningarna.

Nu syftar ju propositionen till att skapa större enheter, som tack vare sina ökade resurser skulle kunna bättre klara sin uppgift. Emellertid är det nog inte tillräckligt att områdena blir större, och i detta sammanhang är det knappast heller det viktigaste. Långt betydelsefullare är att områdena erhåller en sådan utformning och anslutning, att föreningarnas verksamhet får det behövliga ekonomiska underlaget. Jag tror nog att propositionen syftar till detta, men jag skulle ha önskat att det kommit till klarare uttryck i motiveringarna, och det var i detta syfte jag väckte motionen.

Utskottet har i sin recit refererat motionen ganska utförligt, men i själva yttrandet har man, såvitt jag kan finna, inte sagt någonting om den. Detta kan givetvis tolkas så, att utskottet inte har någonting att erinra, men man har inte heller understrukit det, vilket jag hade hoppats att utskottet skulle göra. Vad som studeras i ett utskottsutlåtande är ju det som förekommer under rubriken »Utskottet» — det blir vägledande när det gäller att tillämpa en lag av denna art i verkligheten.

Antagligen blir det vissa svårigheter att genomföra vad detta lagförslag syftar till, troligen inte minst när det gäller dessa, om jag så får säga, mera privata distributörer. Konsumenterna har anslutit sig såsom abonnenter och kanske fått betala anslutningsavgifter, som behövs för att täcka kostnaderna för ledningsnätets utbyggande. Men de har inte någon äganderätt till ledningsnätet, utan detta är distributörens egendom, och om distributionen skall överlåtas på annan, kan distributören begära lösen för detta ledningsnät, även om abonnenterna genom sina anslutningsavgifter i själva verket har bekostat detsamma. Då får dessa abonnenter gå över till en annan förening och antingen betala ny anslutningsavgift eller också tas in utan anslutningsavgift, och i detta senare fall blir det i själva verket de förutvarande medlemmarna i föreningen som får betala deras anslutning.

Jag har ju också efterlyst ett par utredningar. Den saken kanske ligger litet vid sidan, men den har dock så pass nära anknytning till ärendet, att jag hoppas att det är tillåtet att säga något om den.

Den ena utredningen gäller rättigheten att dra fram ledningar över mark, som tillhör kronan eller kyrkan. Jag tog upp den här frågan i en motion år 1954 och begärde en skrivelse till Kungl. Maj:t om åtgärder i syfte att dessa fastigheter skulle tillhandahålla mark på samma villkor som övriga medlemmar i en förening. Enligt vattenfallsstyrelsens nuvarande normalstadgar är ju medlem skyldig att fritt tillhandahålla mark för

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

erforderliga ledningar. Jordbruksutskottet behandlade denna motion i sitt utlåtande nr 18, och riksdagen godkände detta. Utskottet tillstyrkte motionen och föreslog en skrivelse till Kungl. Maj:t, och det blev alltså riksdagens beslut. Vad det nu har blivit för resultat av denna skrivelse känner jag inte till. Nu skriver man emellertid i tredje lagutskottets utlåtande, att den här saken torde vara ordnad genom det remissvar, som domänverket lämnade på min motion år 1954 och att det inte skulle behövas något utlåtande på den punkten. Jag skulle emellertid tro att jordbruksutskottet år 1954 hade en annan uppfattning, ty i annat fall hade väl utskottet knappast föreslagit en skrivelse.

Jag har också ett par praktiska exempel att peka på. Vi planerade vid ett tillfälle en ledning över ett skogsskifte, tillhörigt en kronogård, som vi hade elektrifierat. Det var inte någon lång ledningssump, endast 150 å 200 meter. Jag vände mig till vederbörande jägmästare och frågade, om vi inte på ett enkelt sätt kunde komma överens om hur ledningen skulle dragas, men det enda besked jag fick var att föreningen fick lägga in en ansökan, och så skulle domänverket i sinom tid komma med besked om villkoren. Vid ett annat tillfälle var det fråga om att dra fram en ledning över en bit av en åker, tillhörigt ett ecklesiastiskt boställe, som vi också hade elektrifierat och där andelarna tecknats av arrendatorn. Det gällde inte att ta i anspråk någon mark, utan det gällde bara att gå över ett hörn med några linjeträdar. Eftersom det var fråga om en högspänningsledning måste vi begära koncession, och då var det ju nödvändigt att få ett tillstånd. Stiftsnämnden behandlade denna skrivelse och tog den så allvarligt, att den sändes på remiss till pastoratsstämman, som tillstyrkte framställningen. Så småningom kom stiftsnämndens medgivande att vi utan ersättning skulle få dra fram denna ledning. Vad man nu skulle ha haft ersättning för är ju svårt att säga, men av ordalydelsen i skrivelsen fick jag nog den uppfattningen, att om vi skulle ha

behövt sätta upp en stolpe i marken eller hugga ned något träd eller dylikt, hade vi fått betala ersättning härför och även för den värdering och besiktning, som hade måst företagas i samband med detta.

Den andra utredningen gäller ledningskorsningarna. Den frågan har jag också tagit upp tidigare, jag tror det var redan år 1948. Då ställde sig utskott och kamrar mycket förstående, men eftersom vissa myndigheter — telegrafverket, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen — redan år 1945 hade fått i uppdrag att utreda denna sak och framlägga förslag i frågan, ansåg utskottet att motionen inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag väntade till förra året på något resultat av denna utredning, och när det inte kom frågade jag kommunikationsministern. Han svarade att vi hade att vänta utredningen inom kort, Ja, det är nu närmare ett och ett halvt år sedan jag frågade, men ännu har vi inte hört någonting.

Nu säger lagutskottet att det här är en teknisk fråga, som inte bör tagas upp i detta sammanhang. Ja, delvis är det ju en teknisk fråga, men det är inte enbart en teknisk fråga, utan det är också en ekonomisk fråga, och den knyter givetvis an till lagstiftningen. Beträffande korsningar mellan starkströms- och svagströmsledningar har det ju tidigare varit på det sättet, att den ledningsbyggare som kom sist fick ombesörja att det blev erforderlig skyddsanordning, och den fick han då placera i egen ledning. Emellertid har kommerskollegium i egenskap av kontrollmyndighet när det gäller framdragandet av elektriska ledningar sedermera föreskrivit, att skyddsanordning alltid skall anbringas i starkströmsledningens stolpar. Televerket, som väl är uteslutande ägare av svagströmsledningarna här i landet, har bara att vända sig till starkströmsledningens ägare och rekvirera ett skydd. Uppsättningen betalar televerket, men när det gäller det framtida underhållet har man inte velat göra någon utfästelse utan man menar att detta bör starkströmsledningens ägare svara för — det är ju därom tvis-

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

ten har rätt. Jag skulle tro att det är televerkets obenägenhet att gå med på en jämkning därvidlag som har gjort att man ännu efter 12 års arbete inte har kunnat nå något resultat på detta område. Jag tror att det var år 1951 som det kom en promemoria, där man ville fastslå att svagströmsledningens ägare skulle vara skyldig att bestrida det framtida underhållet. Men anledningen till att något definintivt förslag inte framlagts, känner jag inte till. Det talas i utskottsutlåtandet om en stencilerad promemoria, men jag vet inte om den är från 1951 eller senare.

Detta är en icke så obetydlig fråga för landsbygden med det stora antal ledningskorsningar som vi där har, ty det är ganska dyrbart att byta en stolpe, i vilken det finns skyddsanordningar. Nu kan det hända att det kan vara en teknisk fråga, och jag vet att man har diskuterat en förenkling av dessa ledningskydd. Kan man ordna det på det sättet, är det givetvis en fördel, men vi har nog inte kommit dit ännu.

Jag har i den motion vi nu behandlar inte påyrkat någon ändring av lagförslaget, och jag har inte heller begärt några utredningar, utan jag ville med min motion endast påpeka dessa förhållanden och ge ett litet observandum att man bör tänka på dessa saker när det gäller att omsätta en lagstiftning i det praktiska livet, så att våra elföreningar, som det väl närmast gäller, får möjlighet att sköta sin uppgift på ett mer tillfredsställande sätt än hittills. Jag kan därför inte yrka bifall till motionen, men jag skulle vilja begagna tillfället att vädja till vederbörande statsråd, att han när det gäller att föra ut denna lagstiftning i det praktiska livet beaktar dessa saker och försöker att skapa möjlighet att lösa det problem, som här uppstått.

Tyvärr är det så, att handläggningen av elektrifieringsfrågor är mycket splitttrad. Bakom det lagförslag det här gäller står ju justitiedepartementet. Koncessionsfrågorna handlägges inom handelsdepartementet, andra elektrifieringsfrågor handlägges inom kommunikationsdepartementet och vissa anslagsfrågor

handlägges inom jordbruksdepartementet. Jag kan därför inte vända mig till något speciellt statsråd, utan jag nödgas vända mig till alla dem det vederbör att försöka att hjälpa till så att vi får de problem lösta, som står i samband med de förhållanden jag här påtalat.

Jag har intet yrkande.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Herr Niklasson beklagade sig över att tredje lagutskottet inte hade ägnat tillräcklig uppmärksamhet i själva decisionen åt hans motion. Jag skulle vilja säga, att vi har ägnat ungefär en tiondel av utrymmet åt motionen nr 518 i första kammaren, och jag måste säga att detta är ganska mycket, när det gäller en motion, som inte innehåller några egentliga yrkanden.

Vad först beträffar frågan om framdragande av ledningar över kronojord och ecklesiastik mark har utskottet uttalat att det ansluter sig till vad jordbruksutskottet sade 1954, nämligen att de normer, som tillämpas av domänstyrelsen, borde tillämpas även i fråga om annan kronomark och ecklesiastik mark.

Vad så beträffar frågan om korsning mellan starkströmsledningar och svagströmsledningar har, såsom utskottet framhållit, de mycket invecklade tekniska problemen varit föremål för utredning, och de s. k. induktionsstörningssakkunniga har nyligen avgivit sitt betänkande i frågan. Detta spørsmål är av rent teknisk natur, och betänkandet remissbehandlas för närvarande. Man kan väl inte gärna begära att utskottet skulle diskutera dessa rent tekniska problem, innan remissbehandlingen är avslutad.

Vad så reservationen beträffar vill jag erinra om att man i den har ställt samma yrkande som utskottsmajoriteten, och jag vill fästa uppmärksamheten på att det första stycket i reservationen är så gott som identiskt med vad utskottet skrivit mitt på sidan 49 i utlåtandet. Det är bara den skillnaden, att majoriteten inte har brytt sig om att räkna upp vad

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

som menas med normala förbrukningsändamål, ty vi har i likhet med reservanterna anknutit till vad departementschefen har sagt. Vi tycker att när vi har hänvisat till vad han har sagt, behövs inte någon sådan uppräknings. Någon definition kan det inte kallas, fastän herr Sundin antydde att det skulle vara en sådan.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att i detta ungefär likartade stycke ansluter vi oss också till vad statsrådet har uttalat om att omfattningen av distributionsskyldigheten i sista hand måste bestämmas av tillgången på producerad elkraft. Utskottets utlåtande blir sedan i fortsättningen en konsekvens av vad vi har sagt, nämligen att man inte för närvarande kan tillgodose alla behov. Detta har särskilt vattenfallsstyrelsen påpekat. Emellertid gör reservanterna i detta avseende en logisk kullerbytta, ty medan de i första stycket säger, att omfattningen av distributionsskyldigheten måste bestämmas av tillgången på producerad elkraft, understryker de i andra stycket, att distributionsskyldigheten bör anpassas efter de växande kraven på elkraft inom lantbrukshållen. Detta kan inte tillgodoses, förrän vi har fått en utbyggnad av landsbygdsnätet. Vi har inom tredje lagutskottet all förståelse för att även landsbygden bör få en ordentlig utrustning i fråga om elektrisk energitillgång, men i varje fall utskottsmajoriteten har inte velat göra en sådan logisk kullerbytta som reservanterna har gjort.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru NILSSON (bf):

Herr talman! Jag skall bara be att få säga några ord i anledning av en motion, som föreligger i detta sammanhang. Trots att jag visst erkänner att utskottet visat intresse för motionen, anser jag att utskottet visat en större förståelse för elkraftsföreningarnas sätt att genom priset på elkraft reglera möjligheten att använda elkraft till hushållsmaskiner. På sina håll tar elföreningarna ut en extra anslutningsavgift för

exempelvis elektriska tvättmaskiner och dessutom en extra årlig avgift. Det kan gälla en förbrukning på 6 till 8 kilowatt. I sådana fall får man betala en extra avgift, medan man inom stora jordbruk enligt de tariffenheter, som man där betalar, kan få ta ut en kraftförbrukning på upp till 12 kilowatt utan att betala extra avgift. Vi anser att om näten tål en högre belastning, bör det inte gälla särskilda undantag för användande av hushållsmaskiner.

I ett fall, som kommit till min kännedom, erbjöd sig fastighetsägaren — för att slippa talet om överbelastning av nätet — att alternativkoppla spis och tvättmaskin på så sätt, att man inte kunde använda spisen när man använde tvättmaskinen och vice versa. Men det kunde kraftleverantören inte gå med på. Jag tycker att utskottet kunde ha sagt ifrån mer bestämt än utskottet här gjort, när det uttalar att »utskottet anser det därför icke finnas anledning att nu inskrida mot att distributörerna på sina håll för elkraft till dylika apparater utformar sina taxor med tanke på detta förhållande, i all synnerhet som enligt vad utskottet i det följande föreslår alla elkraftleverantörer kommer att vara skyldiga att underkasta sig prisreglering». Det är väl riktigt att de kommer att bli det hädanefter, men det som reservanterna uttalar innebär dock enligt min mening en positivare inställning till hushållsförbrukningen.

Vi förstår på kvinnohåll mycket väl, att det inte går att belasta näten med hur många maskiner som helst, men vi har svårt att inse att just priset skall vara en regulator av användningen. Det är bättre att genom överenskommelser reglera det så, att tvättmaskiner inte inkopplas när belastningen på näten är särskilt stor. Vi bedriver också en upplysningsverksamhet bland kvinnorna om bästa sättet att använda hushållsmaskiner utan att ta ut onödigt mycket elektrisk kraft. I mitt hemlän far hemkonsulenten omkring med en demonstrationsvagn och visar hur man skall använda elektrisk kraft utan att i onödan belasta nätet.

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

Vattenfallsstyrelsen har i sitt remissyttrande över motionen anfört, att det bör räcka med att använda tvättmaskiner utan direktuppvärmning. Men det gör det faktiskt inte — statens institut för konsumentfrågor har i en undersökning rörande tvätt kommit till det resultatet. Jag kanske också kan nämna, att det gamla Hemmens forskningsinstitut gjorde en undersökning av energitillgången vid tvätt och därvid kom fram till att det bortsett från skogsarbete inte fanns något arbete inom jordbruket, som krävde så mycken energi som tvätt. Det är alltså fråga om ett mycket tungt arbete för husmödrarna. När det finns maskiner, som kan avlasta en stor del av husmödrarnas arbetsbörda, tycker vi att man bör inrikta sig på att upprusta landsbygdsnäten så att landsbygdshushållen kan få draga fördel av de lättänder i arbetet som tekniken möjliggör.

Jag vill alltså vädja till kammaren att understryka önskvärldheten av att vi får våra elnät utbyggda på ett sådant sätt, att vi verkligen kan använda elmaskiner i hushållen. Jag vill därför yrka bifall till den reservation som herr Sundin m. fl. har avgivit i anslutning till tredje lagutskottets utlåtande.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord med anledning av herr Niklassons anförande. Han skildrade hur distributionen blivit ordnad inom vissa delar av vårt land med ett distributionsföretag för en tätort och ett annat företag som ordnar distributionen på intilliggande landsbygd. Man kan inte komma ifrån att den skildringen är riktig.

Jag har sett det här föreliggande förslaget, som syftar till att skapa större distributionsenheter, såsom ett steg i rätt riktning. Men jag vill instämma med herr Niklasson när han framhåller, att inte bara storleken på distributionsområdena utan även områdenas utformning är av avgörande betydelse. Skall man få en sådan ordning, att man kan sammanföra såväl tätorter som lands-

bygd i ett och samma distributionsområde, kommer detta givetvis att i hög grad bidra till den eftersträvade kostnadsutjämningen. Den allra radikalaste åtgärden i det här fallet vore givetvis att man finge distributionsföretag som omfattade så stora områden som ett helt län eller någonting dylikt. Det är vi på väg att få, då de kraftproducerande företagen alltmer övertar detaljdistributionen och på det sättet skapar större distributionsområden med därav följande möjligheter till kostnadsutjämning mellan tätorter och landsbygd.

Herr Niklasson uppehöll sig ingående vid frågan om korsningar mellan starkströms- och svagströmsledning, men jag tror att han därvid överdrev kostnadfrågan. Såsom herr Niklasson sade är det så, att den som kommer sist till platsen får betala vad det kostar att ordna erforderligt skydd. Men av tekniska och ekonomiska skäl tillämpar man utom stadsplaneområden den ordningen, att starkströmsledningen skall gå över svagströmsledningen, och skyddet anbringas — likaledes av tekniska och ekonomiska skäl — i den stolpe som bär upp starkströmsledningen. Härav följer således att starkströmsledningens ägare får stå för underhållet. Men enligt den erfarenhet jag har från det företag, där jag själv är anställd, är underhållskostnaderna så blygsamma att de inte har någon nämnvärd ekonomisk betydelse, och detta företag har dock en landsbygdsdistribution med kanske ett hundratal sådana korsningar. Man använder nu impregnerade stolpar och galvaniserade skydd. Dessa står i 30—40 år praktiskt taget utan någon underhållskostnad. Det är alltså ingen fråga av stor ekonomisk betydelse.

Såsom tredje lagutskottets ordförande påpekat pågår undersökningar och utredningar i det här fallet. Inom Svenska elverksföreningen finns en särskild kommitté, som just sysslar med möjligheten att förenkla dessa korsningar och därmed förbilliga både underhålls- och anläggningskostnaderna. Jag tror mig kunna säga att denna kommitté torde kunna komma fram till tekniskt accep-

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

tabla lösningar, som skulle på ett radikalt sätt förbilliga dessa anläggningsdelar.

Låt mig sedan få säga några ord med anledning av den vid utskottets utlåtan- de fogade reservationen. Jag tror att fru Nilsson har träffat rätt, när hon i detta fall har framhållit just tvättmaskinernas betydelse. Tillverkarna har i marknaden börjat få fram tvättmaskiner med mycket stort effektbehov, och de använder ofta detta förhållande som ett försäljningsargument. Det kan påvisas att deras apparat visserligen tar 8—10 kilovatt, men man får vattnet varmt på 20—30 minuter, under det att för konkurren- tapparaten, som har lägre effekt, be- hövs en timme eller mera för att få vattnet uppvärmt. Den snabba uppvär- mningen är inte av underordnad betydel- se. Jag vill understryka att detta gäller inte bara på landsbygden utan minst li- ka mycket i tätorterna, där visserligen ledningarna är kortare men där man också måste ta hänsyn till de olika be- lastningsobjekten. Om man håller i min- net att det kostar mellan 2 000 och 3 000 kronor enbart i investering för att till- handahålla en effekt av en kilovatt för- står man, att man inte kan låta anslut- ningseffekterna bli hur stora som helst. Man måste göra en avvägning mellan vad den elektriska kraften — i detta fall effekten — kostar och vad man får för nytta av den. Om vissa konsumenter sät- ter mycket stort värde på korta upp- värmningstider exempelvis för tvättma- skiner bör de också bidra till kostna- derna för denna bekvämlighet. Annars får alla de andra konsumenter, som kan- ske inte har samma krav på snabb upp- värmning, vara med och betala kostna- der som de rimligen inte borde betala. De taxor, som nu alltmör tillämpas och vilkas konsekvens blivit, att man debi- terat särskilda anslutnings- och årsavgif- ter för tvättmaskiner med stora effekter, bygger på att man skall få en riktig kostnadsfördelning konsumenterna emel- lan. Är det så att en konsument anser sig kunna kosta på sig de snabbupp- värmda tvättmaskinerna, får han natur- ligtvis också vara beredd att betala vad detta kostar.

Jag vill livligt hålla med fru Nilsson om att det är tacknämligt, om man kan få tvättmaskiner i mycket stor utsträck- ning, inte minst inom lantushållen, då de sparar in mycket tungt arbete för husmödrarna. Själva arbetsinsatsen hos tvättmaskinen kräver dock jämförelsevis ringa effekt, utan det är just vattenupp- värmningen, som ställer sig effektkrä- vande. I det fallet måste man därför ha en sådan utformning av taxorna, att en anslutning av sådana apparater inte sti- muleras därhän att man riskerar ett sammanbrott för hela vårt distributions- system.

Herr SUNDIN (bf):

Herr talman! När herr Osvald säger, att vi inte på något sätt kan definiera ordet »normal», skall jag gå honom till mötes på det sättet, att jag anser att med tanke på den tekniska utveckling och standardutveckling, som sker i tiden, är det över huvud taget ingen, som med be- stämmdhet kan definiera ordet »normal» förbrukning. Vi har som reservanter inte sträckt oss längre än vad såväl elkraft- utredningen som departementschefen här lagt i ordet *normal*. Dessutom finns det i runt tal ett 50-tal remissyttranden och av dem är det, efter vad jag kunnat finna, i stort sett bara en instans, näm- ligen vattenfallsstyrelsen, som inte har samma uppfattning i den frågan. Som jag tidigare sade, tror jag dock att det är nödvändigt, att vi i beslutet knyter an till vad vi i dag menar med normal förbrukning, och såväl utskottsmajori- teten som reservanterna har ju talat om den utveckling, som sker på detta om- råde.

När det sedan gäller de olika distri- butionsföretagens taxor vill jag fråga den siste ärade talaren, om han är med- veten om att med den avvägning, som i dag sker, och som framdeles kommer att ske om utskottsmajoriteten segrar, så kommer de olika taxornas storlek att av- göra vem som över huvud taget av eko- nomiska skäl får möjlighet att skaffa sig en tvättmaskin eller en annan hus- hållsapparat. Jag säger detta i medvetan- det om att de tvättmaskiner, som går in

Ang. ändrade bestämmelser om elektriska anläggningar

i ordet »normal», inte är av något högt effektbehov ute i våra landsbygdshem. När man sedan vet, att vi har andra maskiner inom jordbruk och hantverk, som i effekthänseende sträcker sig mycket längre, tycker jag att man i detta sammanhang hade kommit rättvisan närmare, om man hade bifallit reservationen.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! I det förslag till ny el-taxa, som nu har utarbetats och som väl så småningom kommer att genomföras, har man räknat med att i den normala anslutnings- och årsavgiften skall ingå avgift för tvättmaskiner av rimlig storlek. Det är på grund av att man i marknaden släpper ut tvättmaskiner med onödigt stor effekt, som man måste ha denna broms, för att det inte skall leda till orimligheter. Personligen har jag den uppfattningen, att taxorna bör avvägas så att man utan merkostnad skall kunna använda hushållsapparater och därmed också tvättmaskiner av storlekar, som kan vara acceptabla och som är fullt tillräckliga för normala behov.

Fru NILSSON (bf):

Herr talman! Även jag anser, att det finns alldeles onödigt stora tvättmaskiner i marknaden, och det hoppas jag, att statens institut för konsumentfrågor skall hjälpa oss att komma till rätta med. Men jag tror inte att vi kan komma ifrån att vi måste ha tvättmaskiner med el-uppvärmning, och det tycker jag inte bör straffbeläggas genom extra avgift. Husmödrarna får lätt den uppfattningen, att det är en sorts undervärdering av deras arbetsbörda, när man t. ex. på en gård har ett visst antal tariffenheter, som man får ta ut utan extra avgift, när det gäller övriga maskiner, medan man när det gäller maskiner för att underlätta husmoderns arbete skall betala en extra avgift.

Det är alldeles riktigt, att man behöver gå till rätta med den flora av agenter, som kommer och säljer tvättmaskiner och lovar allt möjligt. Dessutom bör

naturligtvis installationen av en tvättmaskin ske i samförstånd med vederbörande distributör. Men det bör vara på andra vägar än när det gäller priset, som man här skall nå en överenskomelse.

Herr SUNDIN (bf):

Herr talman! Grunden för en begränsning i detta sammanhang är ju ändå den mängd av producerad elkraft, som vi har i vårt samhälle, och då bör begränsningen inte sträcka sig längre än till denna. Annars kommer det att medföra, att distributionsinnehavaren får ett kryphål, som förhindrar en tillräckligt snabb utbyggnad i detta sammanhang.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sundin begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning-

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

en genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avläten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 155, hade Kungl. Maj:t — under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag — föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för domänverket, som angivits i propositionen.

I samband härmed hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 503 av herr *Svedberg, Lage*, m. fl. samt II: 640 av herrar *Jonsson* i Strömsund och *Persson* i Tandö, i vilka motioner hemställts dels att riksdagen måtte i anledning av förevarande proposition i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam och förutsättningslös utredning rörande domänverkets organisation och förvaltning, därvid bl. a. borde beaktas tillgång på arbetskraft, avsättningsförhållanden för skogsprodukter och arbetsfördelning mellan grupper av anställda med olika utbildningsgrad, dels att i propositionen berörd utökning av antalet revir och bevakningstrakter inom domänverkets skogsförvaltning måtte anstå i avvaktan på nämnda utredning.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att motionerna I: 503 och II: 640, i vad anginge yrkandet om skyndsam och förutsättningslös utredning rörande domänverkets organisation och förvaltning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 503 och II: 640, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för domänverket, som förut i utlåtandet angivits;

3) att motionerna I: 503 och II: 640, i vad anginge yrkandet om anstånd med inrättande av nya bevakningstrakter, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Lage Svedberg, Gunnar Berg, Jonsson* i Strömsund, *Lindström, Nilsson* i Lönsboda och *Persson* i Tandö, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte

1) med bifall till motionerna I: 503 och II: 640, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville dels företaga skyndsam och förutsättningslös utredning rörande domänverkets organisation och förvaltning, dels ock förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

2) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 503 och II: 640, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för domänverket, som förut i reservationen förordats;

3) med bifall till motionerna I: 503 och II: 640, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført beträffande anstånd jämväl med inrättande av nya bevakningstrakter.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Tillsammans med fem andra ledamöter inom jordbruksutskottet har jag till det nu föredragna utskottsutlåtandet fogat en reservation, vari hemställts om en förutsättningslös utredning av hela domänverkets administration, framför allt med sikte på dels frågor om anställningar, dels frågor om

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

arbetskraft och dels frågor om fördelningen på olika tjänstegrupper av de arbetsuppgifter, som inom denna förvaltning förekommer.

Vi har inte lyckats få majoritet i utskottet för denna vår hemställan, trots att vi har ansett att alla skäl talar för en sådan översyn. Så t. ex. fäste statsrevisorerna i sitt yttrande över granskningen 1951 av domänverkets arbete och omkostnader uppmärksamheten på nödvändigheten av att nedbringa de dåvarande administrationskostnaderna. De påpekade vid detta tillfälle att administrationskostnaderna rörde sig om 3 kronor 79 öre per hektar produktiv skog och 3 kronor 50 öre per kubikmeter utvunnet virke.

Om man följer den statistik, som årligen presenteras ifrån kungl. domänstyrelsen, finner man att en ytterligare ökning av kostnaderna har registrerats. Vi reservanter har fått den uppfattningen, att riksdagen i en nära framtid hade att vänta en ny hemställan om en minskning av tjänstemännens antal. Vi har anledning att peka på 1934 års riksdagsbeslut. Det förelåg en hemställan från kungl. domänstyrelsen, som år 1933 vidarebefordrades till regeringen och som framfördes till riksdagen i en proposition 1934. Det hemställdes då om en minskning av bevakningstjänstemännens antal från 527 till 380. Inte mindre än 147 kronojägare kunde dels placeras på avgångsstat och dels förtidspensioneras. Reviren reducerades från 127 till 89 och skolreviren från 5 till 4. Beträffande 21 extratjänster i bevakningstjänst sade man ifrån att någon återanställning icke skulle ske när tjänsterna blev vakanta.

Varför gjorde man denna nedskärning? Jo, när det gällde 26 revirbefattningar hänvisade man till att nya lagar och förordningar kommit till, t. ex. om förvaltning av ecklesiastiska skogar, och när det gällde de övriga 12 reviren hänvisade man från kungl. domänstyrelsen vid den tidpunkten till att förbättrade kommunikationer i landet gjorde det möjligt att draga in dessa 12 revirbefattningar. Det var en följd av det första

världskriget, då skogarna till följd av konjunkturerna började ge mindre ekonomiskt utbyte.

Statsrevisorerna påpekade 1951 att man kunde befara vissa förskjutningar i konjunkturen, som ytterligare kunde nedpressa det ekonomiska resultatet. Så har också skett. I vårt land torde vi knappast ha kunnat notera en sådan högkonjunktur inom träförädlingen och skogsproduktionen som under tidsperioden 1947—1953. Efter 1953 har vi kunnat notera väsentliga förändringar i konjunkturen. Vi kan som exempel ta höstens utbud av rotposter från kungl. domänstyrelsen. År 1955 kunde man notera inte mindre än 70 miljoner kronor i vinst. Man hade då ett årsuttag på omkring 6 miljoner kubikmeter. Men om 1955 års uttag, med samma omkostnads-marginal, skulle varit rådande på hösten 1956, vad hade vi då fått för ekonomiskt resultat? Jo, man fick ett rotpris som låg drygt 10 kronor under 1955 års, vilket med ett uttag av 6 miljoner kubikmeter betyder 60 miljoner kronor mindre på inkomstsidan 1956. Jämför det med de 70 miljonerna i vinst år 1955!

Vad har vi reservanter särskild anledning att peka på? Vi instämmer i påståendet, att det föreligger eftersläpningar, inte minst i fråga om övre Norrland. Det är en arbetskraftsfråga. Domänstyrelsen uppger, att man har inte mindre än 40 tjänster vakanta. Det är tydligen inga ordinarie tjänster, utan biträdande tjänster. Vi reservanter har då haft anledning att ställa oss frågan: Kan det vara riktigt att ha en överkvalificerad tjänstemannastab? Både kronojägarförbundet och statsjägmästarna själva har påpekat att det inom reviren sitter extra jägmästare på kontoren och utför skogligt innearbete. Det har också tidigare hänt att avgående förvaltare i tidningar som rört skogen påpekat dessa förhållanden, och en överjägmästare, som gjort en översyn av detta förslag inom domänstyrelsen, har i sitt yttrande likaledes givit detta till känna.

Kronojägarförbundet har genom sina representanter sagt ifrån att kronojä-

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

garna inte har något intresse att minska sina bevakningsområden. I det fallet kanske det går en skiljelinje mellan översta Norrland och de övriga delarna av landet. I övre Norrland medför kommunikationernas beskaffenhet, svårigheten att komma ut på bevakningsområdet, det geografiska läget och andra omständigheter, att tjänstemannen i sin tjänsteutövning har väsentliga svårigheter att hinna med på samma sätt som man hinner på platser där kommunikationsförhållandena är bättre.

Emellertid har kronojägarförbundets representanter med sin ombudsman i spetsen sagt, att här brister det i organisation. De menar, att en stor procent av deras arbete kan överlämnas till väl kvalificerade skogsarbetare att sköta, och detta påstående torde vara ganska riktigt. Man kan finna att antalet anställda skogsarbetarförmän inom domänverket med över 4 miljoner hektar inte är så mycket större än hos Stora Kopparbergs Bergslag, som endast har 300 000 hektar.

Det är tydligt att man inom kungl. domänstyrelsen fortfarande förfäktar den meningen, att man skall ha överkvalificerad arbetskraft — och nettot blir därefter. Ser vi på den statistik, som nu är tillgänglig över 1955 års resultat, finner vi att omkostnadsramen har stigit. Statsrevisorerna gjorde sitt påpekande när den låg på 3 kronor 79 öre per hektar — nu ligger den på 6 kronor 22 öre per hektar. Omkostnadsramen har vidare per kubikmeter av uttaget stigit från 3 kronor 50 öre till 4 kronor 14 öre.

Detta torde väl klart mana till försiktighet när det gäller nyanställning av en så väsentlig grupp tjänstemän, i synnerhet som konjunkturförändringarna har givit ett så snabbt utslag som under år 1956. Jägmästare Nordström har i tidningen »Skogen» särskilt påpekat den pågående förändringen. Även generaldirektör Höjer ger i samma tidning uttryck för den uppfattningen, att man inte kommer att få någon större vinst på åtskilliga sortiment. Jägmästare Nord-

ström erinrar i sin artikel om att det sker motsvarande nedgång i konjunkturren i Finland, där minskningen uppgår till ej mindre än drygt 17 procent.

Kan det vara förnuftigt att i ett läge, då den tidigare goda konjunkturen håller på att svänga om, vilket vi nu kan konstatera är fallet, öka tjänstemannastaben inom kungl. domänstyrelsen?

Styrelsen motiverar tydligen sitt förslag med att man vill ta tillbaka den eftersläpning på drygt 3 miljoner kubikmeter, som man kan notera. Det motsvarar ungefär en årsavverkning. Jag tror emellertid inte att den eftersläpningen beror på bristen på tjänstemän utan snarare på bristen på arbetare, särskilt i de områden av vårt land, där det är svårare än eljest att få sådana. Det är möjligt att det också är en lönefråga som ligger bakom. Man hävdar att det inte föreligger ett jämnviktsläge mellan lönerna för domänverkets skogvaktare och kronojägare å ena sidan och lönerna för de enskilda trävarubolagens motsvarande befattningshavare å andra sidan. Men om det är där svårigheten ligger, vore det väl förnuftigare att kungl. domänstyrelsen först minskade på den övertaliga och överkvalificerade tjänstemannapersonal, som nu sitter på revirkontoren. Jag kan i det hänseendet peka på uttalanden, som har gjorts från olika håll. Jag har här i min hand en verksamhetsberättelse för år 1956 från domänverkets kontorspersonals förening. Enligt denna berättelse säger byråchefen Kronvall i kungl. domänstyrelsen bland annat följande: »Jag kommer så in på frågan om arbetsbelastningen på revir och kontor, och vill jag därvid göra en bestämd deklARATION. Ingen nyanställning av kontorspersonal, innan arbetsbelastningen fastställts. Undersökningarna har kommit i gång och två revir har studerats. Jag vill här nämna exempel från de verkställda undersökningarna. Vid ett revir i Norrland begärde revirförvaltningen, att den tillfälliga skrivhjälpens skulle helårsanställas. Överjägmästaren tillstyrkte. Undersökningen sattes in, och resultatet, som

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

godkänts av revirpersonalen, gav vid handen, att reviret behövde tillfällig hjälp tre månader av året.»

På en annan sida i samma verksamhetsberättelse återges vad statsjägmästarna anser om förhållandet. De säger: »Då dessutom de biträdande jägmästarna för närvarande i allt för hög grad sysselsätts med skogligt innearbete, anser föreningen det önskvärt, att antalet biträdande jägmästare på revir minskas.»

När både personalorganisationen och jägmästarna — vilka man annars skulle tro hade anledning att understödja förslaget om ett ökat antal nya tjänster — har denna bestämda uppfattning, har man verkligen anledning att fråga sig, huruvida det inte vore skäl att verkställa en översyn av hela domänverkets förvaltning.

Herr talman! Jag skall även be att få citera vad Kronojägareförbundets ombudsman, herr Östlund, yttrade vid ett sammanträde inför kungl. domänstyrelsen beträffande det förslag, som riksdagen nu står i begrepp att besluta om. I § 3 av protokollet heter det: »Överlämnades ordet till representanterna för Sveriges kronojägareförbund. Ombudsmannen Östlund, som därvid tog till orda, erinrade om att förbundet tidigare redovisat sina synpunkter på domänverkets organisationsfrågor i skrivelser till jordbruksministern. Förbundet har i dessa skrivelser ansett, att kronojägarna vid en mer rationell arbetsfördelning skulle kunna utnyttjas bättre än för närvarande och att därvid, tvärt emot styrelsens föreliggande förslag, en ökning av bevakningskrafternas storlek skulle vara möjlig.»

Om man lägger samman alla dessa yttranden från de parter, som haft möjlighet att skärskåda problemen på närmare håll än vi här i riksdagen, talar allt, herr talman, för att en översyn bör komma till stånd i syfte att dra upp riktlinjerna för framtiden, så att vi inte behöver riskera att inom en kanske nära framtid få förslag till riksdagen om reducering av tjänstepersonalen inom kungl. domänverket för att hindra in-

komstnivån att sjunka under en procent av taxeringsvärdena.

Allt talar även för att också ett statligt ämbetsverk bör driva sin förvaltning på sådant sätt att skogsarbetarna får befordringsmöjligheter, liksom fallet är inom de enskilda skogsbolagen. Därigenom skulle man skapa arbetsglädje och större kontakt mellan företagsledningen och de fältarbetande kårerna.

Jag skall, herr talman, inte uppta tiden längre utan slutar med att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr HANSSON (fp):

Herr talman! Jag vill först ge en liten bakgrund till detta ärende, vilket herr Svedberg underlät att göra.

Såsom framgår av proposition nr 155 har domänstyrelsen begärt en viss inte obetydlig omorganisation av själva domänstyrelsen och dessutom en successiv ökning av fältpersonalen fram till år 1975 på grund av en med hänsyn till arbetsbelastningen enligt domänstyrelsens mening nödvändig uppdelning av revir och bevakningstrakter. Det är denna sistnämnda del av förslaget, som dagens debatt främst tycks gälla.

Domänstyrelsens förslag innebar, att det skulle inrättas ett nytt överjägmästardistrikt, 21 nya revir och 62 nya ordinarie bevakningstrakter för kronojägare. Dessutom skulle inrättas sedvanligt antal reservtjänster för dessa befattningar. En nyhet, som jag vill understryka men som herr Svedberg underlät att påpeka, är att domänstyrelsen önskar att få inrätta på försök assistenttjänster för kronojägare i lönegrad Ca 21. Det skulle innebära att de dugligaste kronojägarna skulle ha möjlighet att avancera till assistenttjänster, alltså överta arbete som hittills normalt har ålegat jägmästare.

Departementschefen inser att den nuvarande indelningen i revir och bevakningstrakter måste förstärkas om en intensifiering av skogsbruket på kronans skogar skall kunna genomföras. Hans förslag innebär dock, såsom framgår av

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

propositionen, en kraftig nedskärning av vad domänstyrelsen föreslagit. Departementschefen vill inte gå med på att inrätta ett nytt överjägmästdistrikt. I stället för 21 nya revir föreslår han 5 och i stället för 62 bevakningstrakter 15. Men däremot går departementschefen helt med på den nya ordning som skulle resultera i att kronojägare får möjlighet att avancera till assistenter.

Denna uppdelning av revir och bevakningstrakter avser i första hand de mest arbetstyngda och alltför stora reviren. Vi har ju många sådana i övre Norrland, där det finns revir som omfattar hundratusentals hektar och vilka det inte står i mänsklig makt för en befattningshavare att leda. Jag vill understryka att hela denna fråga egentligen är en utpräglad norrlandsfråga.

Utskottet har ingående behandlat ärendet och helt biträtt departementschefens förslag. Utskottet anser, att även om behov torde föreligga av en kraftig ökning av domänverkets personal, bör denna ökning ske successivt. Skälen härför är, såsom framgår av utskottsutlåtandet, för det första att det är angeläget att för närvarande vara ytterst restriktiv med inrättandet av nya tjänster. Det andra skälet är den nuvarande knappa tillgången såväl på jägmästare som på kronojägarutbildad personal. Det tredje skälet är att det pågår en utredning om de statliga företagsformerna, vars resultat givetvis bör avvaktas innan man går alltför långt i fråga om nya tjänster. Men avgörande för utskottets förslag om bifall till propositionen har varit att domänverket, särskilt i övre Norrland, uppenbarligen har otillfredsställande resurser för att möta de krav, som numera ställs på dess organisation såväl inom skogsförvaltningen som beträffande de skogsvårdande åtgärderna. Det föreligger på kronoparkerna i Norrland en högst betydande eftersläpning på skogsvårdens område och likaså i fråga om avverkningen. Herr Svedberg framhöll detta, och jag tror att han nämnde att det är fråga om inte mindre än 3,5 miljoner kubikmeter per år, som domänverket av brist på personal i dag inte har resurser att avverka och forsla

fram. Den avverkningen beräknas under de närmaste tio åren, som man kan överblicka, ge statsverket en inkomst på ungefär 20 miljoner kronor om året, och vinsten av en personalökning skulle alltså bli väsentligt större än kostnaderna.

Jag vill också framhålla, att domänverket numera på allvar tagit itu med norrlandsproblemen — det är nämligen i Norrland som eftersläpningen utgör det stora problemet. Man har gjort upp ett skogsvårdsprogram för skogsodlingar, röjningar, hyggesrensningar, plantskogsvård och annat som är oundgängligen nödvändigt, om vi inte skall behöva skämmas för de statliga skogarnas tillstånd längst norr över. Det förslaget önskar man alltså genomföra, och det är ingen tvekan om att det behöver genomföras.

Nu hörde vi, att herr Svedberg inte var nöjd med departementschefens och utskottets ställningstagande, yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag i stort sett och begär i stället en förutsättningslös och skyndsamt utredning av domänverkets organisation och förvaltning. Frågan om utökning av antalet revir har fallit bort i reservationens kläm, enligt vad jag ser. Men jag förmodar att herr Svedberg inte heller vill ha någon utökning av antalet revir, utan denna fråga liksom frågan om ökningen av antalet bevakningstrakter skulle anstå till dess utredningens förslag föreligger. Detta är onekligen mycket överraskande, ty reservanterna tog ju tillbaka detta yrkande vid utskottsbehandlingen; det framgår av utskottets protokoll, som jag har en avskrift av, men vi behöver kanske inte fördjupa oss i den detaljen. I varje fall har herr Svedberg återvänt till motionens yrkande, och det må ju stå herr Svedberg fritt.

Nu åberopar herr Svedberg och hans medreservanter, som vi hört, en del skäl för sitt yrkande. Herr Svedberg började med att tala om den nedskärning av domänverkets personal som skedde 1934. Men, herr Svedberg, den nedskärningen berodde ju väsentligen på att vissa skogar, som kronan tidigare skött, överlämnades till andra att sköta. Alla våra stiftsskogar, våra ekklesiastiska skogar, fick

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

ju egna skogsförvaltningar liksom häradsallmänningarna o. s. v. Möjligen kan man säga att depressionen i början av 1930-talet hade någon liten andel i personalbegränsningen, men det huvudsakliga skälet var ju den förändrade skogliga organisationen.

Så talar herr Svedberg om domänverkets påfallande höga administrationskostnader, som skulle ha successivt ökats. Herr Svedberg har vidare antytt, att administrationskostnaderna inom domänverket skulle vara större än inom enskild skogsförvaltning. Ja, det är riktigt att domänverkets administrationskostnader har ökat i kronor räknat, men ser vi på administrationskostnadernas procentuella andel av summan för samtliga domänverkets kostnader, har de minskats ifrån 27 procent år 1939 till 15 procent år 1950 och 11 procent år 1955. Dessutom är det så att domänverket, liksom statliga företag i allmänhet, har arbetsförhållanden som avviker från de enskilda affärsföretagens. De har särskilda säkerhetskrav, offentlighetsprincipen o. s. v., som gör att det nästan alltid uppstår något högre administrationskostnader än för närmast jämförbara enskilda företag. För domänverket tillkommer ju också vissa av statsmakterna ålagda uppgifter vid sidan av den rent skogliga verksamheten, och så är det till slut alltid svårt att bedöma, vilka administrationskostnader som skall anses vara skäliga.

Herr Svedberg säger att domänverkets administrationskostnader är större än de enskilda skogsägarnas, framför allt bolagens, men har herr Svedberg något bevis för detta? Jag tror inte att det finns några sådana bevis. Att kostnaderna ligger något högt, det tror jag, men jag tror inte att det är någon avsevärd skillnad.

Jag sade nyss, att det är mycket svårt att avgöra hur höga administrationskostnaderna lämpligen bör vara. Jag vill göra ett par påpekanden till i detta sammanhang. Någon närmare förbindelse med domänstyrelsen har jag inte, men jag har undersökt saken i samband med detta ärende och funnit att den redovi-

sar alla sina tjänstemannalöner som administrationskostnader. Det gör som regel inte ett bolag. Om ett bolag köper en rotpost, så för bolaget vanligen lönerna till dem som sköter avverkningen på avverkningskostnader och inte på administrationskostnader. Om ett bolag skall indela sina skogar eller göra upp dikningsplaner, anlitar det gärna folk utifrån för dessa speciella uppdrag, men domänverket har inom sin egen organisation alla de specialister, som krävs här för, liksom försöksledare och andra som driver vetenskapliga försök. Jag nämner detta som några exempel. Det skulle vara åtskilligt annat att tillägga, men jag vet inte, om jag skall behöva gå in på ytterligare detaljer, ty, herr Svedberg, i jordbruksutskottet förekom ju en förordning genom vilken herr Svedbergs erinringar klart och tydligt vederlades.

Jag vill emellertid tillägga några ord beträffande metoden för virkets försäljning och den arbetskraft som sysselsätts i samband därmed. Herr Svedberg sade, vill jag minnas — i varje fall har den tanken framförts — att domänstyrelsen skulle kunna sälja mer på rot och på så sätt få ett större rotnetto. Ja, det kan man ju tänka sig, men ett faktum är att särskilt i övre Norrland finns mycket skräpskogar av den beskaffenhet att det knappast går att sälja dem på rot. Ingen vill ha dem, men de måste bort, och därför är kronan tvungen att avverka dem i egen regi. Jag tror också det ligger så till att Statens skogsindustrier, som ju förädlar en god del av kronans virke, vill ha sitt virke upphugget, alltså i form av leveransvirke. Det vore väl ur administrativ synpunkt helt felaktigt, om Statens skogsindustrier skulle köpa rotposter och alltså tvingas skaffa sig en särskild organisation för avverkning av dessa. Vid samarbetet med Statens skogsindustrier måste domänverket därför avyttra leveransvirke.

En sak som inte bör förbigås, när man talar om försäljning av rotposter, är kronans trygghet av arbetskraften. Herr Svedberg förstår väl att om kronan själv hugger upp detta virke så kan den — och här kommer den sociala synpunkten

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

in — hålla en arbetarstam med fast arbete året runt. Jag tror att det är en social synpunkt som man i herr Svedbergs hembygd icke kan bortse ifrån.

På tal om administrationskostnaderna skulle jag vilja tillägga, eftersom jag nyligen har haft hand om en löneutredning, att det visar sig att statens tjänstemän med högre skoglig utbildning ligger väsentligt under alla kategorier av befattningshavare i enskild tjänst i lönehänseende. Det rör sig om löneskillnader på upp till 20 procent, och detta kan ju inte verka höjande på domänverkets administrationskostnader.

Vidare säger herr Svedberg att antalet jägmästare är för stort i förhållande till antalet kronojägare. Förhållandet skulle vara ungefär 1 på 2,5. Jag vet inte, om herr Svedberg nämnde de siffrorna, men de har anförts i motionen, vill jag minnas. Frågan är nu, om detta är ett rimligt förhållande. Jag vill då först påminna om vad jag nyss sade om att domänverket behöver en del specialister, vilket leder till en ökning av den högre utbildade personalens antal. Av en ren slump hittade jag en anteckning, som jag gjorde för något år sedan, om relationen mellan högskoleutbildade och skogsskoleutbildade i de nordiska länderna. I Sverige finns i genomsnitt 3 skogsskoleutbildade på 1 högskoleutbildad. I Danmark är det 1 högskoleutbildad på 3,4 skogsskoleutbildade, i Norge 1 högskoleutbildad på 3,3 skogsskoleutbildade och i Finland, som väl är det med Sverige mest jämförbara landet, finns 1,7 skogsskoleutbildad på 1 högskoleutbildad. Vi har som sagt 3 på 1, och det tyder på att vi ligger rätt väl till i det avseendet.

Nu är det ju meningen att få kronojägarna att överta vissa jägmästaruppgifter, och det är ett steg i rätt riktning, ett steg som för mig ter sig mycket glädjande.

I samband med detta vill jag emellertid också påpeka en annan sak, när det här talas om administrationens storlek. Ser man efter, hur mycket produktiv skogsmark som faller på varje jägmästa-

re och kronojägare eller, kanske man bör säga, högskoleutbildad och skogsskoleutbildad befattningshavare, visar det sig att i Danmark faller 302 hektar per person, i Norge 2 777 hektar och i Finland 4 601 hektar. Det är alltså en stigande kurva, och i toppen på den kommer Sverige, där vi har en fackutbildad befattningshavare på 5 363 hektar, alltså nära 1 000 hektar över den närmast lägre siffran. Detta måste väl tyda på att vi i Sverige inte har någon överorganisation inom skogsbruket.

Den tredje huvudpunkten i herr Svedbergs kritik gäller knappheten på jägmästar- och kronojägarpersonal. Ja, den knappheten är ju ett av skälen till att utskottet och, såsom jag förmodar, också departementschefen har gått på en restriktiv linje. Där är vi ju eniga. Men när herr Svedberg påstår att 40 kronojägartjänster är vakanta, måste nog den siffran belysas litet närmare. Det finns 470 ordinarie kronojägarbefattningar på bevakningstrakterna i landet, och de är besatta varenda en. Vidare har vi en hel del extra och biträdande kronojägartjänster. De uppgår för närvarande till 240, och där finns en brist på 40 befattningshavare. Det är alltså här fråga om ungdomar som till mycket liten del är ordinarie och som går som aspiranter.

Nu har domänverket under de senaste tre åren haft en rekrytering på 90 man. Av dem är 84 kvar i tjänst, och den föreliggande bristen beror, synes det, på att personalorganisationerna under 1954 genomförde en nyanställningsblockad. Det är där vi har den yttersta orsaken till bristen, men även bortsett därifrån föreligger nog en viss brist, och det är därför som domänstyrelsen sedan ungefär 1 1/2 år tillbaka driver en speciell skogsskola i Bjärka-Säby för utbildning av ytterligare personal. Beträffande speciellt vakanserna i övre Norrland vill jag erinra om att de till stor del har berott på att ungdomarna där uppe inte haft möjligheter att utbilda sig; språksvårigheter och andra förhållanden har gjort att de inte kunnat vinna inträde i skogsskolorna söderut. Älvsbyns skogs-

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

skola, som riksdagen beslöt inrätta här-omåret, tillkom just för att ge pojarna där uppe möjligheter till utbildning.

Ja, jag skall inte längre uppehålla mig vid detta — jag erinrar mig ganska mycket som det skulle kunna vara av intresse att framföra, men jag avser att försöka begränsa mitt anförande.

Jag har försökt bemöta de egentliga erinringar, på vilka herr Svedberg grundar sitt avslagsyrkande och sin begäran om utredning. Det förvånar mig mycket, att herr Svedberg fortfarande vidhåller sin ståndpunkt. Föredragningen i utskottet, som jag nyss nämnde, borde väl ändå ha kunnat övertyga både herr Svedberg och hans medreservanter och medmotionärer om att den kritik, som har riktats mot domänverket, inte äger något berättigande i dagens läge. Jag har stor respekt för domänverkets nuvarande ledning och då särskilt för den vilja till rationalisering och intensifiering av skogsbruket, som denna ledning ådagalägger. Jag vill ännu en gång understryka, att jag själv inte har någon direkt beröring med domänverket. Har jag någon belastning i det avseendet, så är det den, att jag för 30 år sedan var anställd på ett revir i Mellansverige under två år och samtidigt lärare i en skogsmästarskola, men sedan dess har mina vägar gått åt annat håll. Däremot är jag angelägen att bekänna, att min erfarenhet är den, att kronans skogsskötsel i övre Norrland, i stället för att vara ledande och tjäna som föredöme, på många håll har fått sacka efter. Det är denna eftersläpning som domänverkets nuvarande ledning söker inhämta med en, vågar jag säga, storartad energi. Därför krävs ovillkorligen ökade resurser, vilka efter allt att döma — det har vetenskapen givit belägg för — också måste bli en ekonomiskt sett synnerligen god affär både på kort och, framför allt, på längre sikt.

Slutligen skulle jag vilja säga till herr Svedberg, att det ju är av malmen och skogen som ni norrlänningar främst måste hämta er bärning. Skogen är mångenstädes inte i nöjaktigt skick däruppe, efter decenniernas alltför hårda brandskattning utan att man vidtagit de

förnyelseåtgärder som borde ha följt i avverkningens spår. Kronan är ju den största skogsägaren men äger också de svagaste markerna, vilket kan förklara att nettot ibland blir förhållandevis blygsamt. Utan ökade resurser går det inte att nå den uppräckning som vi eftersträvar. Nu vet vi genom vetenskapens rön att det är möjligt att högst väsentligt öka produktionen i de norrländska skogarna; på många marker är det fråga om en flerdubblad avkastning. Med hänsyn till detta har jag blivit mycket överraskad över herr Svedbergs ställningstagande i detta ärende — det rymmer, som jag betonat tidigare, främst en norrlandsfråga, och det är ju de norrländska bygderna herr Svedberg representerar. Jag betraktar herr Svedberg som en ärlig karl, men jag tror att han har fått en skev uppfattning om hela detta problem. Av vad orsak har jag inte kunnat lista ut. Kanske bör jag till sist framhålla att Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet helhjärtat ställer sig bakom det av utskottet tillstyrkta förslaget. Därför förefaller det mig att herr Svedberg, i stället för att begära en utredning av detta ärende, bör göra en omprövning av sin egen inställning i frågan. När han gjort det, är jag förvissad om att han — liksom jag nu gör, herr talman — vill yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga herr Hansson, att jag är i gott sällskap när det gäller svårigheten att bli övertygad av domänstyrelsens argumentering. Inte heller statens sakrevision har kunnat övertygas, och jag tillåter mig att citera vad den skriver angående nödvändigheten av en större utredning:

»Av det anförda framgår, att enligt sakrevisionens uppfattning de nu föreliggande framställningarna icke ge säkra hållpunkter för ett bedömande av de föreslagna åtgärdernas räckvidd. Innan mera långtgående åtgärder beslutas torde erfarenheterna av den planerade as-

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

sistentorganisationen böra avvaktas och därefter riktlinjer uppdragas för skogsförvaltningens organisation på längre sikt. Enligt sakrevisionens mening är det därför angeläget, att en fördjupad utredning angående domänverkets förvaltningsformer i sinom tid kommer till stånd för en bedömning på längre sikt av personalbehovet inom denna sektor av statsförvaltningen.»

Herr Hansson lyssnade tydligen inte på mitt anförande, när jag pekade på den tjänstegrupp, som har hand om övre Norrlands bevakning. Vakanserna, sade jag, är tydligen att hänföra till de icke-ordinarie tjänsterna. Jag nämnde också i mitt anförande, att kommunikationerna i övre Norrland är väsentligt mycket sämre än på andra håll. Jag skall inte ingå närmare på den saken. Om det gäller att göra jämförelser, bör vi göra dem i Indalsälvens rågång mellan å ena sidan de enskilda bolagen och domänverket. Cellulosabolaget, som har områden på omkring 57 000 hektar, har sju skogvaktare. Men i Bispgårdens, Ragunda, Ströms eller Östersunds revir, där arealvidderna rör sig om 22 000 och 30 000 hektar, har man fyra å fem bevakningar. Medan man i de enskilda bolagen i genomsnitt har 6 000 å 7 000 hektar per skogvaktare, har man på kronans skogar ungefär 4 000 å 5 000, med undantag av övre Norrland.

Herr HANSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in i någon replikväxling med herr Svedberg.

Herr Svedberg har läst statsrevisorernas anmärkningar. Men har herr Svedberg också läst domänstyrelsens svar på anmärkningarna? När det kommit, blev ärendet som bekant — ur domänstyrelsens synpunkt — positivt behandlat av riksdagen. Jag skall inte dra svaret, men jag har det här, och herr Svedberg kan få läsa det. Sedan tror jag att herr Svedberg blir omvänd även på den punkten.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Må det tillåtas att även jag säger några ord i denna fråga, ef-

tersom jag är, såvitt jag vet, den ende ledamoten i denna kammare, som är tjänsteman i domänverket.

Jag instämmer till fullo i länsjägmästare Hanssons anförande. Det var korrekt och till alla delar uttömmande, och därför kan jag också fatta mig ganska kort.

Först vill jag ha sagt att jag ansluter mig helt till Kungl. Maj:ts proposition och till utskottet, som tillstyrker propositionen oförändrad.

Jag skall inte låta mig lockas att gå in på kronojägarnas lönefråga. Jag anser, herr Svedberg, att lönefrågorna inte har något samband med den fråga, som vi nu behandlar. Enligt min mening måste lönefrågan lösas i ett annat och vidare sammanhang.

Att vissa revir och bevakningstrakter, framför allt i övre Norrland — den saken var ju också herr Hansson inne på — enligt den nuvarande indelningen är alltför stora, är fullkomligt obestriddligt. Jag tar Torneå revir, där jag har min tjänst, som exempel. Arealen produktiv skogsmark inom detta revir är 88 000 hektar, och virkesuttaget per år är i medeltal 108 000 m³sk. I Svansteins bevakningstrakt, där jag har tjänstgjort som ordinarie kronojägare sedan år 1920, är arealen produktiv skogsmark 22 000 hektar och virkesuttaget per år i medeltal 23 000 m³sk. Under de senaste trettio åren har praktiskt taget alla avverkningar bedrivits i domänverkets egen regi. Jag tog Torneå revir och Svansteins bevakningstrakt som exempel, men det finns givetvis flera liknande revir och bevakningstrakter i övre Norrland.

Det norrländska skogsbruket bedrevs tidigare, såsom alla vet, mera extensivt i form av en exploatering av under århundraden hopsparat virkeskapital. Efter hand som de gamla skogarna avvecklats har det blivit allt angelägnare att övergå till en mer intensiv driftform med huvudvikten lagd på åtgärder för åstadkommande av en ökad produktion av virke. Under kriget och åren närmast därefter försvärades återuppbyggnadsarbetet av brist på arbetskraft. Först om-

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

kring år 1950 kunde den nya given på allvar sättas in. Det gällde då att inhämta en mycket betydande eftersläpning såväl i fråga om de skogsvårdande huggningarna och röjningarna som i fråga om återväxtåtgärderna på marker med otillfredsställande bestockning, d. v. s. hyggen med och utan restskog. Detta betydde bland annat att mer arbetskraft behövdes sommartid och var en av anledningarna till att åtgärder måste vidtagas för att öka den fasta stammen av skogsarbetare. För att säkrare kunna garantera just dessa fasta arbetare selsättning året runt var det nödvändigt att en större del av avverkningarna bedrevs i domänverkets egen regi. Även ur andra synpunkter framstod det som ett önskemål.

Såväl denna ökade avverkning som avverkningarnas förskjutning från gammal skog till gallringsskog och restskog av mestadels klens dimensioner medförde ett betydligt ökat arbete för tjänstemännen. Ökningen av återväxtarbetena betydde också en utökning av tjänstemännens arbetsuppgifter.

Frågan om revirens storlek sammanhänger i hög grad med intensiteten inom skogsbruket. Inom storskogsbruket — som jag bäst känner till — går utvecklingen mot en allt intensivare skogsvård. Dessutom har man all anledning att under en följd av år räkna med inte oväsentligt stegrade virkesuttag på åtminstone kronoskogarna.

Nu är det också att märka, att denna strävan mot en allt intensivare drift redan har inom en del av de större skogsbolagen medfört en utökning av antalet bevakningsområden — en tendens som på vissa håll är synnerligen stark. Herr Lage Svedberg omnämnde att skogvaktarna inom vissa bolag i mellersta Norrland hade ett bevakningsområde på ungefär 6 000 hektar, och jag skulle tro att varje ordinarie kronojägare i Norrbotten har minst 20 000 hektar skogsmark på sin lott. Det är en stor skillnad mellan ett tjänstgöringsområde på 6 000 hektar och det område på 20 000 hektar, som vi har att ta hand om.

Det har inte här i debatten sagts nå-

gonting om förmännen i skogsbruket, men de har omnämnts i herr Svedbergs motion. Jag vill inte på något sätt bestrida att förmännen i skogsbruket är umberliga — långt därifrån — men jag vågar påstå att kronojägarna alltså måste handha den övervägande delen av den direkta arbetsledningen inom reviren, ty man måste förstå att det här många gånger är stora värden som står på spel.

Jag skall gå förbi vad som omnämnes i reservationen angående statsrevisorernas uttalande om domänverkets höga administrationskostnader — det har herr Hansson redan här klargjort. Jag skulle bara vilja tillägga att kronoskogarna är synnerligen illa belägna — de ligger mestadels i inlandet, och det är ju framför allt i Norrbottens och Västerbottens lappmarker vi har stora kronoskogar belägna. Jag kan ta ett exempel. Från Haparanda vid Bottniska viken upp till Pajala — en sträcka på ungefär 170 km — stöter kronoparkerna inte på något ställe till gränsälven. Kronoskogarna ligger långt inne i inlandet, och det blir mycket dyrt att ordna t. ex. med arbetarbo-städer. Tidigare fanns det kojor, och det blir billigare att bygga sådana, men det går inte nu. Vi bör därför inte klanka på domänstyrelsen. Personligen är jag snart borta ur leken, men jag anser ändå att jag bör framföra dessa synpunkter, ty jag tycker att rätt skall vara rätt.

I motionerna och framför allt i reservationen omnämnes att domänverket för närvarande har 40 vakanta kronojägar-tjänster. Jag tog kontakt med byråchefen Olsson i domänstyrelsen, och han försäkrade — liksom han gjort för herr Hansson — att detta är fullkomligt felaktigt. Det finns inte en enda vakant ordinarie kronojägartjänst. Att det finns ett antal extra tjänster vakanta, är ingenting ovanligt. Så förhåller det sig också inom statens järnvägar, posten och en del andra affärsdrivande verk, och det är ingenting att säga om. Visst kan det vara på sin plats att vi här i riksdagen försöker följa med utvecklingen inom den statliga förvaltningen, inte minst när det gäller de affärsdrivande verken. För min del vill jag dock vara så försiktig

Ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket m. m.

som möjligt, främst med tanke på att jag inte behärskar hela fältet så bra som ledningen för ett företag gör. Att reservanterna tror sig bättre kunna bedöma situationen i denna fråga än t. ex. jordbruksministern och domänstyrelsen, må vara deras egen sak — jag vill inte på något sätt bestrida reservanternas kunighet i dessa stycken, men tillåt mig dock tvivla på den!

Det vore mycket att tillägga, men jag skall, herr talman, inte göra det. För min del anser jag att detta utskottsutlåtande, som överensstämmer med Kungl. Maj:ts proposition, utan tvekan kan tas av kammaren. Propositionen är väl avvägd. I skogen behövs jägmästare, kronojägare, skogsförmän och arbetskraft. Under min jämförelsevis långa tjänstgöringstid som kronojägare har jag haft att göra med människor inom skogsbruket med olika utbildning och med människor som inte alls haft någon utbildning. Jag har trivts mycket bra med dem alla. Jag har fått många värdefulla tips och lärdomar, inte minst av unga jägmästare, och jag har haft stor nytta i mitt arbete, när de kommit med nya rön och nya synpunkter på arbetsfältet. Det är alldeles uppenbart att jag å min sida kunnat ge unga män av olika kategorier råd i praktiska spörsmål, som de unga helt naturligt inte behärskar på samma sätt som vi äldre gör. Vi har trivts utomordentligt väl med varandra — jägmästare och kronojägare.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Lage*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.;

nr 304, i anledning av väckta motioner om anslag till en fortsättningskurs för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1957/58 till de tekniska högskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter; och

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning rörande musiklinjen vid Framnäs folkhögskola.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till luftfartslag m. m.;

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av konvention angående vissa till civilprocessen hörande ämnen;

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.;

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om jordfästning m. m.; och

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, m. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § allmänna ransoneringslagen m. m.; och

nr 316, i anledning av väckta motioner angående översyn av bestämmelserna om ersättning för resekostnader enligt sjukförsäkringslagen, m. m.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets memorial nr 46, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 28, angående ändring i avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän, m. m.;

nr 29, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående tillämpning av statens löneplansförordning vid riksdagens verk, m. m.;

nr 30, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringar i personalförteckningen för riksbanken, m. m.;

nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringar i bankoreglementet;

nr 32, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning med förslag till vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret; och

nr 33, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringsarbeten i riksbankens fastighet i Nyköping;

andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkomröstning i pensionsfrågan m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.59.

In fidem

G. H. Berggren